

**PLAN RAZVOJA PRIMORSKO-GORANSKE ŽUPANIJE
ZA RAZDOBLJE 2022.-2027. GODINE**

NOSITELJ IZRADE

Primorsko-goranska županija
Župan Zlatko Komadina

KOORDINATOR IZRADE

Ljudevit Krpan, Primorsko-goranska županija

IZRAĐIVAČI

Javna ustanova „Regionalna razvojna agencija Primorsko-goranske županije“

Vedran Kružić
Mirjana Kovačić
Ivana Pavlek
Sanda Filipović
Srđan Kerčević
Nataša Mikić Kezele

Euro Ekspertiza j.d.o.o.

Irena Đokić
Marijana Sumpor

Inženjerski biro d.d.

Katarina Bačić

Primorsko-goranska županija, Upravni odjel za regionalni razvoj, infrastrukturu i upravljanje projektima

Ljudevit Krpan
Kristina Burina Bonefačić
Tamara Martinčić
Luka Dragojević
Biljana Stipetić-Kalinić

Primorsko-goranska županija, Služba za odnose s javnošću i protokol

Ermina Duraj

Ustanova Regionalna energetska agencija Kvarner

Darko Jardas
Vedran Krušvar
Lea Perinić
Dražen Zrinščak

Radni tim

Vedran Kružić, javna ustanova „Regionalna razvojna agencija Primorsko-goranske županije“
Ljudevit Krpan, Upravni odjel za regionalni razvoj, infrastrukturu i upravljanje projektima
Primorsko-goranske županije

Goran Petrc, Ured županije Primorsko-goranske županije
Krešimir Parat, Upravni odjel za proračun, financije i nabavu Primorsko-goranske županije
Koraljka Vahtar-Jurković, Upravni odjel za prostorno uređenje, graditeljstvo i zaštitu okoliša Primorsko-goranske županije
Đulija Malatestinić, Upravni odjel za zdravstvo Primorsko-goranske županije
Edita Stilin, Upravni odjel za odgoj i obrazovanje Primorsko-goranske županije
Branka Ivandić, Upravni odjel za opću upravu i upravljanje imovinom Primorsko-goranske županije
Branka Mimica, Upravni odjel za opću upravu i upravljanje imovinom Primorsko-goranske županije
Nada Milošević, Upravni odjel za pomorsko dobro, promet i veze Primorsko-goranske županije
Melita Raukar, Upravni odjel za turizam, poduzetništvo i ruralni razvoj Primorsko-goranske županije
Mladen Brajan, Upravni odjel za turizam, poduzetništvo i ruralni razvoj Primorsko-goranske županije
Dragica Marač, Upravni odjel za socijalnu politiku i mlade Primorsko-goranske županije
Sonja Šišić, Upravni odjel za kulturu, sport i tehničku kulturu Primorsko-goranske županije
Tamara Carević-Baraba, Ured unutarnje revizije Primorsko-goranske županije

Savjet za praćenje izrade Plana razvoja Primorsko-goranske županije

Snježana Prijić-Samaržija, Sveučilište u Rijeci
Letricija Linardić, Akademija primijenjenih umjetnosti u Rijeci
Alen Host, Ekonomski fakultet u Rijeci
Sonja Pezelj-Ribarić, Fakultet dentalne medicine u Rijeci
Sandra Janković, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu u Iki
Alan Šustić, Fakultet zdravstvenih studija u Rijeci
Daniela Malnar, Fakultet zdravstvenih studija u Rijeci
Ines Srdoč-Konestra, Filozofski fakultet u Rijeci
Ivana Štimac Grandić, Građevinski fakultet u Rijeci
Goran Hauser, Medicinski fakultet u Rijeci
Alen Jugović, Pomorski fakultet u Rijeci
Vesna Crnić-Grotić, Pravni fakultet u Rijeci
Duško Pavletić, Tehnički fakultet u Rijeci
Lidija Vujičić, Učiteljski fakultet u Rijeci
Miranda Mladinić Pejatović, Odjel za biotehnologiju Sveučilišta u Rijeci
Marin Karuza, Odjel za fiziku Sveučilišta u Rijeci
Patrizia Pošćić, Odjel za informatiku Sveučilišta u Rijeci
Marina Ivašić-Kos, Odjel za informatiku Sveučilišta u Rijeci
Dean Crnković, Odjel za matematiku Sveučilišta u Rijeci
Dinko Jurjević, Studentski centar Rijeka
Lea Lazzarich, Sveučilišna knjižnica Rijeka
Tea Dimnjašević, Filozofski fakultet u Rijeci
Leopold Mandić, Pomorski fakultet u Rijeci
Luka Delak, Medicinski fakultet u Rijeci
Perina Šiljeg, Odjel za biotehnologiju Sveučilišta u Rijeci
Bobana Samardžija, Odjel za biotehnologiju Sveučilišta u Rijeci

Tomislav Čop, Filozofski fakultet u Rijeci
Nadja Čekolj, Filozofski fakultet u Rijeci
Tin Nadarević, Medicinski fakultet u Rijeci

Partnersko vijeće Primorsko-goranske županije

Petar Mamula, Primorsko-goranska županija
Marko Boras Mandić, Primorsko-goranska županija
Dražen Bošković, Primorsko-goranska županija
Ljudevit Krpan, Primorsko-goranska županija
Vedran Kružić, javna ustanova „Regionalna razvojna agencija Primorsko-goranske županije“
Čedomir Miler, Grad Krk
Igor Hrast, Grad Krk
Mirela Ahmetović, Općina Omišalj
Ana Kučić, Grad Mali Lošinj
Kristijan Jurjako, Grad Cres
Marin Gregorović, Grad Cres
Ivica Knežević, Grad Delnice
Katarina Mihelčić, Grad Delnice
Mišel Šćuka, Općina Ravna Gora
Ivo Dujmić, Grad Opatija
Fernando Kirigin, Grad Opatija
Velimir Piškulić, Grad Novi Vinodolski
Tomislav Cvitković, Grad Novi Vinodolski
Sanja Udović, Općina Viškovo
Nataša Zrilić, Grad Rijeka
Marino Juretić, Lučka uprava Rijeka
Goran Lajnert, Županijska lučka uprava Krk
Jakov Karmelić, Hrvatska gospodarska komora – Županijska komora Rijeka
Dalibor Kratochvil, Obrtnička komora Primorsko-goranske županije
Željko Marković, Hrvatski zavod za zapošljavanje – Područni ured Rijeka
Natali Komen Bujas, Hrvatska udruga poslodavaca – Regionalni ured Rijeka
Vesna Bartolović Stančić, Hrvatska banka za obnovu i razvitak – Područni ured Primorje i
Gorski kotar
Robert Maršanić, Savez samostalnih sindikata Hrvatske
Zvijezdana Schulz Vugrin, Udruga za razvoja civilnog društva SMART
Boris Popović, Udruga građana „Riječki val“
Vjeran Piršić, Udruga za zaštitu okoliša „Eko Kvarner“
Zoran Stanković, Vijeće srpske nacionalne manjine
Flavio Cossetto, Talijanska nacionalna manjina
Nevenka Ožanić, Sveučilište u Rijeci
Davor Širola, Veleučilište u Rijeci
Gordana Nikolić, Visoka poslovna škola PAR
Erik Fabijanić, Gospodarsko socijalno vijeće Primorsko-goranske županije
Mile Pavlić, Gospodarsko vijeće Hrvatske gospodarske komore – Županijske komore Rijeka
Nedjeljko Pinezić, Turističko vijeće Turističke zajednice Kvarnera
Anto Domić, NetCom
Saša Davidović, CARNet

Tematska radna skupina za gospodarstvo, regionalnu konkurentnost, turizam i kreativno društvo

Marko Boras Mandić, Primorsko-goranska županija
Ljudevit Krpan, Primorsko-goranska županija
Boris Popović, Savjet za konkurentnost Urbane aglomeracije Rijeka
Dario Ricov, Katarina Line d.o.o.
Ivona Blažević, Poduzetnički centar Vinodol
Eva Usmiani Capobianco, JGL d.d.
Nedo Pinezić, Turističko vijeće Turističke zajednice Kvarnera
Antonia Blaić, Jadranka d.d.
Romano Pičuljan, Brodogradnja Pičuljan d.o.o.
Franjo Mihelčić, Lokve d.o.o.
Irena Peršić Živadinov, Turistička zajednica Kvarnera
Nikolina Radić Štivić, Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja Rijeka
Maša Smokrović, Gospodarsko – socijalno vijeće Primorsko-goranske županije
Nataša Mandić, Grad Rijeka
Zdenko Lucić, Ministarstva gospodarstva i održivog razvoja
Edi Kučan, 3. Maj Brodogradilište d.d.
Ivica Lukanović, Gospodarsko vijeće HGK – Županijska komora Rijeka
Linda Sciucca, Industrijska zona d.o.o.
Melita Raukar, Primorsko-goranska županija
Mladen Brajan, Primorsko-goranska županija
Sonja Šišić, Primorsko-goranska županija
Krešimir Parat, Primorsko-goranska županija

Tematska radna skupina za zdravlje i kvalitetu života

Marina Medarić, Primorsko-goranska županija
Davor Štimac, Klinički bolnički centar Rijeka
Alen Ružić, Klinički bolnički centar Rijeka
Viktor Peršić, Thalassoterapia Opatija
Vlasta Brozičević, Terme – Selce d.o.o.
Perica Prpić, Specijalna policija iz Domovinskog rata „Ajkula“
Gordana Stolfa, Dom za starije osobe „Mali Kartec“
Renata Žugić, Lječilište Veli Lošinj
Vesna Šendula-Jengiđ, Psihijatrijska bolnica Rab
Alen Udovič, Goranski sportski centar d.o.o.
Vladimir Mozetič, Dom zdravlja Primorsko-goranske županije
Darko Ivošević, Zajednica sportova Primorsko-goranske županije
Edvina Čehajić, Udruga mladih Bošnjaka Rijeka
Siniša Badovinac, udruga eRlpio
Josip Matković, Matica umirovljenika Primorsko-goranske županije
Vladimir Mićović, Nastavni zavod za javno zdravstvo Primorsko-goranske županije
Dinko Tamarut, Savez antifašističkih boraca i antifašista Primorsko-goranske županije
Dubravko Šindija, Udruga za zaštitu potrošača
Đulija Malatestinić, Primorsko-goranska županija
Goran Petrc, Primorsko-goranska županija
Sonja Šišić, Primorsko-goranska županija

Tematska radna skupina za demografiju, zapošljavanje i mlade

Petar Mamula, Primorsko-goranska županija
Željko Marković, Hrvatski zavod za zapošljavanje
Nikica Sečen, Centar za pružanje usluga u zajednici Izvor, Selce
Barbara Olenik Staničić, Jadran d.d. Crikvenica
Vesna Jakić, udruga RUTA Cres
Mario Šlosar, udruga Zlatni ljudi
Anka Bišić, Srednja škola Markantuna de Dominisa Rab
Sanja Čop, LAG Gorski kotar
Kristina Dankić, Grad Rijeka
Saša Hirnig, Veleučilište u Rijeci
Heni Strčić, Narodno učilište
Robert Matić, Savjet mladih Primorsko-goranske županije
Izabela Linčić Mužić, Dalmont d.o.o.
Boris Golob, STEP RI znanstveno-tehnološki park Sveučilišta u Rijeci d.o.o.
Sven Maričić, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Zoran Sušan, Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci
Dragica Marač, Primorsko-goranska županija
Edita Stilin, Primorsko-goranska županija
Melita Raukar, Primorsko-goranska županija
Mladen Brajan, Primorsko-goranska županija
Branka Ivandić, Primorsko-goranska županija
Branka Mimica, Primorsko-goranska županija

Tematska radna skupina za promet, mobilnost, infrastrukturu i digitalno društvo

Marko Boras Mandić, Primorsko-goranska županija
Nada Milošević, Primorsko-goranska županija
Tvrтко Tomljenović, Lučka uprava Rijeka
Ervino Mrak, Liburnijske vode d.o.o.
Mario Kružić, Županijska lučka uprava Crikvenica
Alberto Kontuš, KD Autotrolej d.o.o.
Tomislav Palalić, Zračna luka Rijeka d.o.o.
Vedran Tomičić, Autotrans d.d.
Dragan Andrić, Rapska plovidba d.o.o.
Boro Tomić, Komunalac d.o.o. Delnice
Saša Ukić, RUNE Hrvatska
Gordan Gašparović, Hrvatske vode
Spomenka Mičetić, Rijeka promet d.d.
Mojca Spinčić, KD Vodovod i kanalizacija d.o.o. Rijeka
Mladen Koturović, Jadrolinija d.d.
Marko Škraljsky, China Ocean Shipping Company
Georg Žeželić, Županijska uprava za ceste Primorsko-goranske županije
Robert Maršanić, Županijska uprava za ceste Primorsko-goranske županije
Milorad Stanić, Odvjetničko društvo Stanić i partneri d.o.o.
Ljudevit Krpan, Primorsko-goranska županija

Tematska radna skupina za održivo upravljanje resursima, zaštitu okoliša i energetiku

Petar Mamula, Primorsko-goranska županija
Vitomir Komen, Elektroprimorje Rijeka, HEP ODS d.o.o.
Helena Traub, udruga Žmergo
Ela Boljat, udruga Ekoenergija Kostrena
Josip Katalinić, Krizni eko stožer Marišćina
Vjeran Piršić, Otok Krk energija d.o.o.
Ugo Toić, Otočna razvojna agencija d.o.o. Cres
Ljerka Marjanac, udruga „ProGEO-Hrvatska“
Ivana Pečnik Kastner, Hrvatske šume d.o.o.
Adam Butigan, Zavod za prostorno uređenje Primorsko-goranske županije
Irena Jurić, Javna ustanova Priroda
Darko Jardas, Regionalna energetska agencija Kvarner
Jasna Kukuljan, KD Čistoća d.o.o.
Ivica Plišić, Ponikve voda d.o.o.
Miodrag Šarac, Ekoplus d.o.o.
Mladen Šćulac, Vatrogasna zajednica Primorsko-goranske županije
Nereo Milin, Energo d.d.
Tajana Jukić Nežnanović, Grad Rijeka
Ljudevit Krpan, Primorsko-goranska županija
Koraljka Vahtar - Jurković, Primorsko-goranska županija
Goran Petrc, Primorsko-goranska županija

Tematska radna skupina za znanost i obrazovanje

Marina Medarić, Primorsko-goranska županija
Senka Maćešić, Sveučilište u Rijeci
Dora Smolčić Jurdana, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu
Arsen Badurina, Srednja škola Antuna Barca Crikvenica
Sandra Krpan, Osnovna škola „Milan Brozović“ Kastav
Đurđica Cvitkušić, Srednja škola Hrvatski kralj Zvonimir Krk
Josip Pope, Osnovna škola Frana Petrića Cres
Katarina Ribarić, Pučko otvoreno učilište Rab
Antun Burić, Osnovna škola Ivana Gorana Kovačića Vrbovsko
Iva Rinčić, Zaklada Sveučilišta u Rijeci
Gordana Nikolić, Visoka poslovna škola PAR
Alen Vukelić, Medicinska škola u Rijeci
Jonatan Lerga, Tehnički fakultet Rijeka
Saša Zelenika, Sveučilište u Rijeci
Edita Stilin, Primorsko-goranska županija

Fokus grupa za Gorski kotar i ruralni razvoj

Petar Mamula, Primorsko-goranska županija
Melita Raukar, Primorsko-goranska županija
Mladen Brajan, Primorsko-goranska županija
Ljudevit Krpan, Primorsko-goranska županija
Ivica Knežević, Grad Delnice

Dražen Mufić, Grad Vrbovsko
Kristijan Rajšel, Grad Čabar
Toni Štimac, Općina Lokva
David Bregovac, Općina Fužine
Mišel Šćuka, Općina Ravna Gora
Damir Grgurić, Općina Skrad
Dragutin Crnković, Općina Brod Moravice
Josip Brozović, Općina Mrkopalj
Sanja Čop, LAG Gorski kotar
Anđela Cvjetković, LAG Terra Liburna
Ivica Jerčinović, LAG Novi Vinodolski
Sanja Lerga, LAGUR Tunera
Georg Žeželić, Županijska uprava za ceste Primorsko-goranske županije
Danijel Šošćarić, Centar za poljoprivredu i ruralni razvoj Primorsko-goranske županije
Tibor Pentek, Šumarski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Mario Antolić, Nacionalni park Risnjak
Danijel Bertović, PINS d.o.o.
Maja Bolf, Hrvatske šume
Jelena Holenko Pirc, Lynx and Fox
Raoul Cvečić Bole, Energy pellets d.o.o.
Darko Prodan, Cedar d.o.o.
Vinka Kauzlarić, Hotel Bitoraj j.d.o.o.
Blažica Sveticki, udruga Plodovi gorja Gorskoga kotara
Nada Ivančić, udruga „Goranske vunarice“
Nevenka Mraković, Udruga žena Moravice
Anita Pintar, OPG Pintar
Vid Arbanas, obrt Kotač
Željko Mihelić, Vitek d.o.o.

Stručnjak za prethodno vrednovanje

Ekonomski institut Zagreb
Nenad Starc

POPIS KRATICA

BDP	Bruto domaći proizvod
BDV	Bruto dodana vrijednost
DZS	Državni zavod za statistiku
EPK	Europska prijestolnica kulture
EU	Europska unija
GSM	<i>Global System for Mobile Communications</i>
HAKOM	Hrvatska regulatorna agencija za mrežne djelatnosti
IKT/ICT	Informacijske i komunikacijske tehnologije/ <i>Information and Communication Technology</i>
IKT/KET	Identificiranje ključnih tehnologija/ <i>Key Enabling Technology</i>
IOT mreža	<i>Internet of Things</i>
IUOP	Integralno upravljanje obalnim područjem
JANAF	Jadranski naftovod
JLP(R)S	Jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave
JLS	Jedinice lokalne samouprave
KBC	Klinički bolnički centar
LAG	Lokalna akcijska grupa
MPP	Morsko prostorno planiranje
NKD	Nacionalna klasifikacija djelatnosti
NRS	Nacionalna razvojna strategija
NUTS/NKPJS	<i>Nomenclature of Territorial Unit for Statistics</i> /Nacionalna klasifikacija prostornih jedinica za statistiku
OCD	Organizacije civilnog društva
OIE	Obnovljivi izvori energije
PGŽ	Primorsko-goranska županija
RiMap	Regionalna digitalna inovacijska platforma za prijenos znanja između akademske zajednice i gospodarstva
ROP PGŽ	Regionalni operativni program Primorsko-goranske županije
RS	Razvojni smjerovi
RS PGŽ	Razvojna strategija Primorsko-goranske županije
SC	Strateški ciljevi
SPUR	Informacijski sustav za strateško planiranje i upravljanje razvojem
STEM zanimanja	<i>Science, Technology, Engineering and Mathematics</i>
SWOT analiza	Analiza snaga, slabosti, prilika i prijetnji
TEN-T koridor	<i>Trans-European Transport Networks</i> (Mediterranski koridor)
TRS	Tematska radna skupina
UAR	Urbana aglomeracija Rijeka
UN	Ujedinjeni narodi
YERUN	Mreža mladih europskih istraživačkih sveučilišta/ <i>Young European Research Universities Network</i>
YUFE	Mreža Mladih Sveučilišta za Budućnost Europe/ <i>The Young Universities for the Future of Europe</i>

Sadržaj

1. UVOD	11
2. SAŽETAK ANALIZE STANJA	14
2.1. Položaj, prostor i sustav prostornog uređenja	14
2.2. Prirodna obilježja	15
2.3. Zaštita okoliša	16
2.4. Stanovništvo i ljudski potencijali	17
2.5. Gospodarstvo	19
2.6. Društvene djelatnosti	25
2.7. Infrastrukturni sustavi	28
2.8. Civilni sektor i krizna stanja	34
2.9. Posebna područja: Gorski kotar i otoci	35
2.10. Upravljanje razvojem	36
2.11. SWOT analiza	39
3. REZULTATI PROVOĐENJA PRIJAŠNJIH STRATEŠKIH DOKUMENATA	40
3.1. Regionalni operativni program Primorsko-goranske županije 2008.-2013.	40
3.2. Razvojna strategija Primorsko-goranske županije 2011.-2013. (2015.)	41
3.3. Razvojna strategija Primorsko-goranske županije 2016.-2020. (2021.)	41
4. OPIS SREDNJOROČNIH RAZVOJNIH POTREBA I RAZVOJNIH POTENCIJALA	43
4.1. Tehnološki izazovi i gospodarstvo	43
4.2. Plavo-zeleni potencijali i potrebe	45
4.3. Društveno okruženje	47
4.4. Urbano okruženje	49
4.5. Infrastruktura i promet	50
4.6. Područja s razvojnim posebnostima: Otoci i Gorski kotar	51
4.7. Pandemija virusa COVID-19 i krizna stanja	52
5. STRATEŠKI OKVIR	54
5.1. Srednjoročna vizija razvoja, usklađena s relevantnim dugoročnim aktima strateškog planiranja	54
5.2. Opis prioriteta, posebnih ciljeva, mjera i horizontalnih načela	59
6. OKVIR ZA PRAĆENJE I VREDNOVANJE PLANA RAZVOJA	88
7. OKVIRNI TERMINSKI I FINACIJSKI PLAN	90
DODATAK	92
POPIS GRAFIKONA	93
POPIS TABLICA	93

1. UVOD

Primorsko-goranska županija (Županija/županija) u obvezi je izrade srednjoročnog akta strateškog planiranja, s ciljem usmjeravanja gospodarskog rasta i unapređenja kvalitete života sukladno načelima održivog razvoja, uz tendenciju izjednačavanja razvijenosti mikroregija (Priobalje, Gorski kotar i Otoci).

Plan razvoja Primorsko-goranske županije za razdoblje 2022.-2027. godine (Plan razvoja) izrađen je sukladno Zakonu o sustavu strateškog planiranja i upravljanja razvojem Republike Hrvatske („Narodne novine“ broj 123/17), Zakonu o regionalnom razvoju Republike Hrvatske („Narodne novine“ broj 147/14, 123/17, 118/18), Uredbi o smjernicama za izradu akata strateškog planiranja od nacionalnog značaja i od značaja za jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave („Narodne novine“ broj 89/18), Priručniku o strateškom planiranju i Dodatku Priručniku (svibanj 2020.)¹. Nositelj izrade Plana razvoja je Primorsko-goranska županija, dok je javna ustanova „Regionalna razvojna agencija Primorsko-goranske županije“ koordinator izrade, odnosno izrađivač, u suradnji s angažiranim vanjskim stručnjacima.

Plan razvoja sastoji se od nekoliko međusobno povezanih cjelina, sažetka analize stanja i rezultata provođenja prijašnjih strategija, vizije i strateškog okvira s ključnim pokazateljima za praćenje provedbe Plana razvoja, provedbenog, terminskog i financijskog plana, prikaza usklađenosti s Nacionalnom razvojnom strategijom Republike Hrvatske do 2030., sektorskim dokumentima i dokumentima prostornog uređenja, te okvira za praćenje i vrednovanje. Plan razvoja sadrži posebne dodatke kao i ostale obvezne popratne dokumente.

Izradi ovog dokumenta prethodila je izrada Analize stanja Plana razvoja (Analiza stanja), koja je sastavni dio dokumenta. Analiza stanja uzela je u obzir postojeće prostorno-planske i strateške dokumente, i temeljni je dokument za izradu strateškog okvira. Svrha Analize stanja bila je vjerodostojno istražiti i ocijeniti razvojni trenutak Županije i njenog okruženja.

Metodologija izrade Analize stanja temeljila se na prikupljanju i analizi podataka na znanstvenoj i praktičnoj razini, te na detaljno razrađenim analitičkim podlogama svakog pojedinog sektora (područja) obrađenog u Analizi stanja. Korišteni su različiti izvori i dokumentacija, službena statistička izvješća, Državnog zavoda za statistiku i Eurostata, podaci Fine, izvješća o poslovanju pravnih osoba, strategije, studije, analize, internetske stranice, podaci koje prikupljaju jedinice lokalne samouprave i upravna tijela Županije i drugi. Kako se radi o kompleksnoj analizi, u obradi prikupljenih podataka primijenjeni su postupci analize i sinteze.

Utvrđeni su raspoloživi resursi, njihov ukupni kapacitet i to ljudski, financijski i infrastrukturni te je istražena funkcionalna/strukturna/organizacijska koherentnost institucija koje brinu o razvoju područja županije. Nadalje analizirani su razni čimbenici vanjskog okruženja koji promiču ili ograničavaju sposobnost Županije za provedbu vlastitih razvojnih politika. Naglasak je na gospodarskim sektorima i infrastrukturnim sustavima kao nositeljima razvoja na području županije, pri čemu se posebno aktualizira kvaliteta života. Županija posjeduje značajne prirodne i gospodarske potencijale koji iako prepoznati, nisu u potpunosti mjeri iskorišteni. Transformacija tradicionalnih industrija i razvoj novih sektora temeljenih na naprednim tehnologijama, ulaganja u modernu infrastrukturu, te

¹ Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske Unije, svibanj 2020.

transformacija županije u pametnu i održivu regiju u fokusu je Analize stanja. U Analizi stanja posebno su naglašene vještine, kompetencije i znanja stanovnika županije, ulaganja u obrazovanje i znanost sa ciljem akumuliranja ljudskog kapitala kao osnove budućeg društvenog razvoja te, podizanje konkurentnosti i gospodarskog rasta županije.

Ključni problem u izradi Analize stanja bio je vremenski obuhvat analiziranih podataka. U namjeri da konačna analiza bude čim kvalitetnija, Izrađivač je koristio sve službeno objavljene podatke. Međutim, radi različite metodologije prikupljanja, vremenski nizovi podataka se ne podudaraju. Također, zbog pandemije bolesti COVID-19, dio službenih godišnjih izvješća nije uopće objavljen, pa neki nizovi podataka završavaju s 2017., odnosno 2018. godinom. Osim vremenskog obuhvata analiziranih podataka, značajan problem pri izradi Analize bila je i njihova ograničena prostorna dezagregiranost. Tek manji broj pokazatelja mogao se odrediti i analizirati na razini jedinice lokalne samouprave i nastavno na razini mikroregije. Vrijednosti većine uobičajenih pokazatelja mogle su se izračunavati iz podataka dostupnih isključivo na razini Primorsko-goranske županije.

Nadalje korišteni su podaci iz europskih izvora, gdje se metodologija prikupljanja pojedinih podataka razlikuje od nacionalne, što stvara nesuglasje prilikom njihova tumačenja, a često i onemogućava usporedbe sa sličnim regijama u Europskoj uniji. No i pored problema u izradi, te kompleksnosti, pripremljena Analiza stanja bila je vrlo dobar temelj za izradu strateškog okvira.

U izradi Plana razvoja, naročito u izradi strateškog okvira sudjelovao je velik broj dionika. Posebno treba naglasiti sudjelovanje upravnih tijela Primorsko-goranske županije, ustanova/trgovačkih društava kojima je Županija (su)osnivač/(su)vlasnik, te sudjelovanje jedinica lokalne samouprave. Aktivni doprinos dali su i članovi Partnerskog vijeća Primorsko-goranske županije te mnogi znanstvenici, stručnjaci i drugi suradnici. U Plan razvoja uključena su stručna mišljenja i prijedlozi kao rezultat provedenih radionica Tematskih radnih skupina i drugih tijela. Postupak izrade Plana razvoja sastoji se od više provedenih pojedinačnih aktivnosti, i to kako slijedi.

Županijska skupština Primorsko-goranske županije je na 25. sjednici („Službene novine“ broj 32/19) donijela Odluku o pokretanju postupka izrade Plana razvoja Primorsko-goranske županije.

Nadalje u okviru izrade Plana razvoja osnovana su sljedeća tijela za izradu i praćenje izrade Plana razvoja:

1. Radni tim za izradu Plana razvoja sastavljen od pročelnika upravnih tijela Primorsko-goranske županije
2. Tematske radne skupine (TRS) za izradu Plana razvoja:
 - a. Gospodarstvo, regionalna konkurentnost, turizam i kreativno društvo
 - b. Zdravlje i kvaliteta života
 - c. Demografija, zapošljavanje i mladi
 - d. Promet, mobilnost, infrastruktura i digitalno društvo
 - e. Održivo upravljanje resursima, zaštita okoliša i energetika
 - f. Znanost i obrazovanje
3. Savjet za praćenje izrade Plana razvoja sastavljen od članova Senata Sveučilišta u Rijeci
4. Fokus grupa za Gorski kotar i ruralni razvoj za izradu Plana razvoja.

Tijekom izrade Plana razvoja održano je 19 sastanaka/radionica/sjednica radnih tijela za izradu i praćenje izrade Plana razvoja, kao i savjetovanje s javnošću, na kojima su razmotreni nacrti Analize stanja i SWOT analize, rezultati provođenja prijašnjih strategija,

strateški okvir kao i usklađenost s nacionalnim razvojnom strategijom, sektorskim i višesektorskim strategijama te dokumentima prostornog uređenja.

Odlukom Župana o početku postupka vrednovanja Plana razvoja, utvrđen je i Plan vrednovanja te je osnovan Odbor za vrednovanje Plana razvoja. Vrednovanje Plana razvoja provodilo se tijekom izrade (prethodno vrednovanje) do zaključno rujna 2021. godine, vrednovanje tijekom provedbe (srednjoročno vrednovanje) planira se provesti u periodu 2024./2025. godine, a vrednovanje nakon provedbe (naknadno vrednovanje) tijekom 2028. godine. Uz Odbor za vrednovanje angažiran je vanjski stručnjak koji obavlja prethodno vrednovanje, i to u svrhu nepristrane procjene kvalitete izrade Plana razvoja, koji je dao neovisno stručno mišljenje o cjelokupnom dokumentu. Zaključak vanjskog stručnjaka je da Plan razvoja sukladno Pravilniku o provedbi postupka vrednovanja („Narodne novine“ broj 66/19) metodološki i sadržajno udovoljava svim propisanim kriterijima te da je u suglasju sa dokumentima više hijerarhijske razine.

2. SAŽETAK ANALIZE STANJA

Analiza stanja sustavna je procjena vanjskog okruženja koja uključuje društveno-gospodarske i geopolitičke čimbenike i trendove, te unutarnjeg okruženja, uključujući organizacijske čimbenike i kapacitete, koji će utjecati na ostvarenje vizije i ciljeva razvoja županije.

Analiza stanja u 12 (dvanaest) poglavlja prikazuje bitne odrednice dosadašnjeg razvoja županije. Analiziraju se prirodna i druga obilježja, utvrđuju demografski i gospodarski potencijali, razvojne posebnosti Gorskog kotara i otoka, daje prikaz društvenih djelatnosti, civilnog sektora i sustava zaštite i spašavanja. Analizira se stanje infrastrukturnih sustava, obrazlažu se fiskalni, institucionalni i financijski kapaciteti Županije te jedinica lokalne samouprave. Prikazani su i rezultati provođenja prijašnjih strateških dokumenata.

Ovo poglavlje daje sažeti prikaz svih razvojnih odrednica županije, prikazuje ključne pokazatelje i pruža relevantne informacije koje opisuju postojeće stanje te smjer razvoja cjelokupnog područja županije. U prilogu dokumenta Plana razvoja može se pronaći cjelovit sadržaj Analize stanja sa detaljno razrađenim pokazateljima, informacijama i interpretacijama trenutnog stanja pojedinih županijskih odrednica.

2.1. Položaj, prostor i sustav prostornog uređenja

Primorsko-goranska županija površinom je šesta hrvatska županija. Njezina sveukupna površina je 7.931 km², od čega morski dio zauzima 4.344 km². U fizičko-geografskom smislu Primorsko-goranska županija sastoji se od tri mikroregije: **Priobalje, Otoci i Gorski kotar**.

Županija se sastoji od 36 jedinica lokalne samouprave, 14 gradova i 22 općine te 510 naselja. Grad Rijeka predstavlja poslovno, upravno-administrativno, gospodarsko i kulturno središte županije. U cilju jačanja gospodarstva regije, Grad Rijeka sa svojih 10 susjednih jedinica lokalne samouprave čini **Urbanu aglomeraciju Rijeka**, prvu ustrojenu aglomeraciju u Hrvatskoj.

Prema Nacionalnoj klasifikaciji statističkih regija, Primorsko-goranska županija pripada statističkoj regiji **Jadranska Hrvatska**.

Prostorno uređenje i planiranje na području Primorsko-goranske županije definirano je **Prostornim planom Primorsko-goranske županije** te **prostornim planovima uređenja gradova i općina**. Cjelokupni prostor županije podijeljen je na naselja, područja određenih namjena izdvojenih iz naselja, poljoprivredna zemljišta, šumska zemljišta, ostalo poljoprivredno tlo, šume i šumsko zemljište te vode i more. *Prostornim planovima gradova i općina utvrđeno je kako je prostor županije još uvijek razmjerno slabo izgrađen*, posebno veći dio planiranih površina namijenjenih za gospodarske djelatnosti.

Na području županije nalazi se velik broj napuštenih građevina, i manjih područja (brownfields). Jedinice lokalne samouprave još uvijek nisu prepoznale potrebu izrade urbanističkih planova uređenja za njihovu urbanu preobrazbu ili urbanu sanaciju.

2.2. Prirodna obilježja

Geografski položaj i raznolika prirodna obilježja - more, bogato razvedena obala s otocima i vrlo šumoviti Gorski kotar, odredili su gospodarski i društveni razvoj Primorsko-goranske županije. *Županija je prometno sjecište putova koji povezuju dio država Zapadne Europe sa Sredozemnim morem, a stanovništvo se još od davnina opredijelilo za pomorstvo i druge gospodarske djelatnosti vezane uz more.*

Obalu županije obilježava razvedenost, klimatske pogodnosti i položajna prednost u prostoru srednje Europe. Ukupna dužina obale iznosi 1.065 km i to 133 km obale kopno-more i 932 km obale otoka.

More predstavlja iznimno vrijedan prirodni resurs županije na kojem se temelji čitav niz gospodarskih djelatnosti, kao što su trgovina i ribarstvo, uključujući i marikulturu s četiri aktivna uzgajališta, te farmaceutska industrija temeljena na visokoj kvaliteti morske vode Kvarnera.

Hydrografska mreža na području županije vrlo je heterogena. Tijekom dugih ljetnih sušnih razdoblja kapaciteti prirodnih izvorišta bitno se smanjuju, a dio vode se eksploatira za vodoopskrbu, što generalno predstavlja problem vodnih ekosustava. *Kod svih vodotoka s područja županije prisutan je vrlo naglašen trend opadanja srednjih godišnjih protoka, a time i povećanja duljine i intenziteta sušnih perioda.*

Krška geološka struktura tla iznimno je važna za vodoopskrbu, obzirom na to da su krška područja bogata podzemnim vodama visoke kakvoće. Gotovo svi zaštićeni dijelovi Gorskoga kotara vezani su uz fenomen krša i nalaze se u tipičnim krškim područjima.

Poljoprivredne površine čine samo 3% ukupne površine županije. *Jedan od ključnih problema u poljoprivrednoj proizvodnji je usitnjenost čestica poljoprivrednih zemljišta te neuređeni imovinsko-pravni odnosi, što poljoprivrednicima dodatno otežava eksploataciju pogodnih zemljišta, širenje proizvodnje i daljnja ulaganja.*

Šume zauzimaju 28% ukupne površine županije, od čega *najveći udio zauzimaju gospodarske šume za proizvodnju drva i drugih šumskih proizvoda.* Manji udio zauzimaju zaštitne šume koje služe za očuvanje tla, vodenih tokova i izvorišta za vodoopskrbu, kao i šume posebne namjene – zaštićene šume, urbane šume za znanstvena istraživanja, šumski sjemenski objekti i šume za potrebe obrane te potrebe utvrđene posebnim propisima.

Klimatske značajke tri županijske mikroregije promjenjive su i različite. *Blaga i stabilna mediteranska klima omogućava velik broj sunčanih sati, pa tako Priobalje i Otoci spadaju među vrlo sunčana područja u Hrvatskoj, s oko ukupno 2.300 sunčanih sati godišnje, odnosno prosječno nešto više od 6 sunčanih sati dnevno. Ova specifičnost važan je potencijal za daljnji razvoj gospodarstva, kroz izgradnju solarnih elektrana, daljnji razvoj specifičnih oblika zdravstvenog turizma kao npr. wellness turizam, te drugih aktivnosti.* Mikroregiju Gorski kotar odlikuje umjereno kontinentalna do planinska klima.

Klimatske promjene, odnosno globalno zatopljenje od otprilike 1°C uzrokuje promjene u ekosustavima na području županije. *Negativni utjecaji očituju se u povećanju razine mora, smanjenju vodnih zaliha, zaslanjivanju kopnenih vodotoka i izvora, povećanju intenziteta kratkotrajnih jakih oborina i bujica, povećanom riziku od šumskih požara te povećanoj potrebi za energetske resursima. S druge strane, projicirano povećanje temperature zraka dugoročno bi moglo imati značajan pozitivan utjecaj na područje Gorskoga kotara, čiji će se razvoj sve više promišljati u smjeru turističke ljetne destinacije.*

Flora i fauna u županiji vrlo su bogate i raznolike. Bogatstvo flore broji preko 2.700 vrsta, a *pojedini kvarnerski otoci s preko 1.300 biljnih vrsta premašuju sveukupan broj vrsta nekih europskih država, što predstavlja iznimni zdravstveni, farmaceutski i turistički*

potencijal i bogatstvo. Raznolikost faune očituje se u 81 vrsti sisavaca, a od 114 vrsta ptica koje se smatraju ugroženima na europskoj razini, u županiji obitava njih čak 83.

Ornitološka vrijednost županije priznata je na europskoj razini činjenicom da su svi Posebni ornitološki rezervati proglašeni i uvršteni u Popis značajnih ornitoloških područja u Europi.

Svaku županijsku mikroregiju obilježava jedinstven **krajobraz**. Primorske gradiće obilježavaju stari srednjovjekovni kašteli izgrađeni na istaknutim i zaštićenim uzvišenjima, povijesni agrarni, primarno vinogradski krajolici Priobalja i Otoka te krški krajolici u kojima su dominantne gromače – suhozidi. Krajobraz Gorskoga kotara čine šume bukve i jele, mala i idilična goranska naselja, dok je područje Priobalja bogato brdovitim i šumskim područjem Učke, kao i terasastim krajobrazom. Krajobraz Otoka predstavljaju strme litice, morske uvale, urbani, ruralni i šumoviti krajobraz.

2.3. Zaštita okoliša

Zaštita prirode, prirodne i kulturne baštine

Ukupna površina **zaštićenih dijelova prirode** u županiji iznosi 263,3 km², što uključuje 32 zaštićena područja s pojedinim primjercima zaštićenih stabala. Ukupna površina kopnenog dijela **ekološke mreže Natura 2000** sastavljena je od 112 područja ili lokaliteta važnih za očuvanje ugroženih vrsta i stanišnih tipova.

Lokaliteti prirodne baštine imaju značajan rekreacijsko-turistički potencijal koji je nužno razmatrati u funkciji održivog razvoja županije, pri čemu je vrlo važno održavati ravnotežu između provedbe mjera zaštite i realizacije gospodarskih projekata.

U Registru kulturnih dobara Republike Hrvatske, u županiji evidentirana su 354 nepokretna kulturna dobra, od čega 250 pojedinačnih kulturnih dobara i 104 kulturno-povijesne cjeline. Još 15 je preventivno zaštićeno. *Osim pozitivnih, brojni su negativni utjecaji na kulturnu baštinu: pritisci ulagača, proces globalizacije, neprimjerene gospodarske aktivnosti, depopulacija. U napuštenim ruralnim područjima propadaju suhozidi, terase, gromače i stočarski stanovi. Jednako je štetan i nedovoljan nadzor građevinski neprimjerenog širenja povijesnih gradića zbog upitnog očuvanja povijesnog nasljeđa, kompozicije prirode i tradicijski izgrađenog okoliša i sl.*

Zaštita zraka, voda, tla

Kakvoća zraka na području županije okarakterizirana je kao kakvoća I. kategorije - čist ili *neznatno onečišćen* zrak, U II. kategoriju svrstavaju se područja Mlake (Rijeka), Urinja (Kostrena) i Marišćine (Viškovo). Kakvoća zraka prati se na 16 aktivnih mjernih postaja.

Kakvoća mora na području županije ocjenjuje se kao vrlo dobra, no unatoč tome, postoje određena ugrožena područja. Najopterećenije područje je Riječki zaljev, u kojem preko 50% opterećenja dolazi iz sustava odvodnje Grada Rijeke. Kakvoća mora prati se na 269 mjernih točaka, gdje se ispituje sanitarna kakvoća mora za kupanje.

Kakvoća voda jezera i akumulacija od posebne su važnosti, obzirom na to da se gotovo sve koriste za vodoopskrbu ili predstavljaju potencijalne izvore vode za piće. *Korištenje kišnice u svrhu zalijevanja zelenih površina jedan je od načina kako gradovi i općine u županiji mogu pridonijeti očuvanju vodnog resursa.*

Glavni izvor onečišćenja **tla** u županiji su tehnološki zastarjela industrijska postrojenja, nesanirane lokacije odlagališta otpada i divljih odlagališta, te napušteni kamenolomi i šljunčare. Problemi očuvanja tla očituju se i u *usitnjenosti posjeda, nesređenim imovinsko-pravnim odnosima, neprisutnim vlasnicima i slaboj zainteresiranosti za gospodarenje i obrađivanje tla, a prvenstveno šumama.*

Pritisak na okoliš uzrokuje i prekomjerna **buka** te **svjetlosno onečišćenje**. Cestovni promet najveći je izvor buke u županiji. *Grad Rijeka s okolicom te pratećim industrijskim i lučkim pogonima, kao i veća naselja u priobalnom dijelu najviše pridonose svjetlosnom onečišćenju.*

Gospodarenje otpadom

Centar za gospodarenje otpadom Mariščina predstavlja središnji dio integralnog sustava gospodarenja otpadom u županiji, a njime upravlja trgovačko društvo Ekoplus d.o.o. Uz sam Centar, primarni dio sustava čine i pretovarne stanice na Cresu, Krku, Rabu, Malom Lošinj, Novom Vinodolskom i Delnicama, te privremena pretovarna stanica u Vrbovskom.

Prema podatku iz 2018. godine, županija nalazila se na 5. mjestu prema količini proizvedenog **komunalnog otpada**, s 568 kg proizvedenog otpada po stanu. *Pokrivenost kućanstava odvozom komunalnog otpada na području županije je veoma visoka i iznosi između 95 i 100%.* Količine proizvedenog otpada u županiji uvelike ovise o razdoblju u godini, obzirom na povećani broj ljudi, vikendaša i turista, koji ljeti obitavaju i to najviše na otocima. Među jedinicama lokalne samouprave sa stopom **odvojenog sakupljanja komunalnog otpada** iznad 50%, su one s područja otoka Krka.

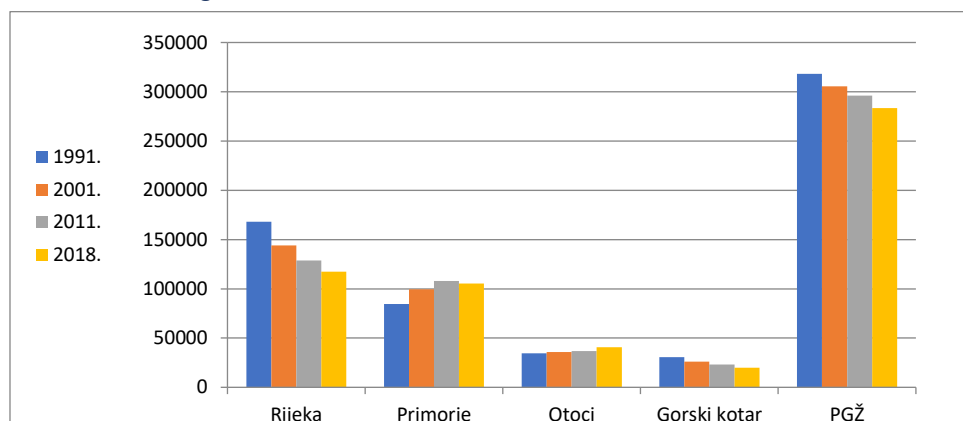
*Prema podacima o **proizvedenom biorazgradivom komunalnom otpadu** za 2018. godinu, koji u najvećoj mjeri čini otpad iz vrtova i parkova, županija se svrstava se na visoko treće mjesto među hrvatskim županijama, s udjelom od 9,8%.*

2.4. Stanovništvo i ljudski potencijali

U vrijeme popisa stanovništva 2011. godine, na području županije živjelo je 296.195 **stanovnika**, odnosno 6,9 % ukupnog broja stanovnika Republike Hrvatske.

Trend kretanja ukupnog broja stanovnika u županiji već je dugi niz godina negativan. Od 2015. godine sve je intenzivniji, što prati kretanja i na razini Republike Hrvatske, posebno ulaskom Hrvatske u Europsku uniju i dinamikom slobodnog kretanja radne snage. Migracijska kretanja u 2019. godini zabilježila su pozitivan migracijski saldo, a najviše se migrira između gradova i općina unutar županije. Trend iseljavanja prema drugim gradovima i općinama unutar županije te međužupanijska kretanja stanovništva bilježe manja odstupanja, dok istovremeno kontinuirano raste trend iseljavanja u inozemstvo.

Grafikon 1. Ukupan broj stanovnika u Primorsko-goranskoj županiji 1991., 2001., 2011. i procjena broja stanovnika 2018. godine

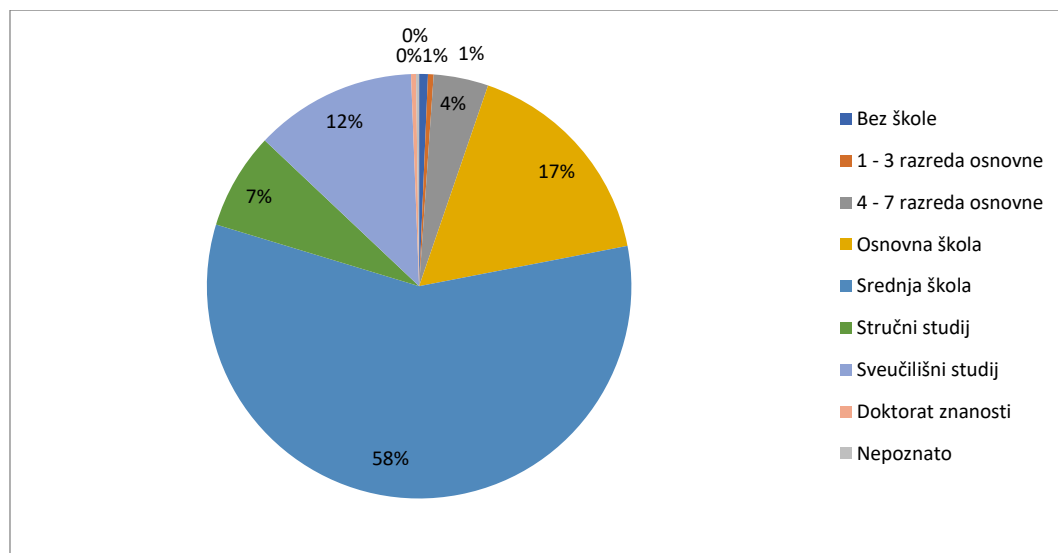
Izvor: Državni zavod za statistiku, obrada autora

U periodu od 2011. do 2018. godine Grad Rijeka je u promatranom periodu izgubio gotovo 9% stanovnika. Najveće smanjenje bilježi mikroregija Gorski kotar, dok *mikroregija Otoci ne gubi stanovništvo*.

Županija bilježi i kontinuirano smanjenje **stope nataliteta**, odnosno konstantni porast broja stanovnika starije životne dobi uz istodobno smanjenje udjela mlađeg stanovništva. Naime, udio stanovništva iznad 60 godina starosti, u 2018. godini iznosio je visokih 31,29%.

Prema procjenama broja stanovnika iz 2018. godine, **prosječna gustoća naseljenosti** iznosila je 79 stanovnika na km². Najveću gustoću naseljenosti bilježi Grad Rijeka s 2.730,58 stanovnika na km², čime *predstavlja najgušće naseljeno područje u Republici Hrvatskoj*.

Grafikon 2. Obrazovna struktura stanovništva starijeg od 15 godina u Primorsko-goranskoj županiji prema Popisu stanovništva iz 2011. godine

Izvor: Državni zavod za statistiku, Popis stanovništva iz 2011. godine

U periodu od 2001. do 2011. značajno je kvalitativno promijenjena **obrazovna struktura stanovništva**. Broj stanovnika bez škole i s osnovnoškolskim obrazovanjem smanjen je, broj srednjoškolski obrazovanih osoba blago je snižen, dok je snažno rastao udio stanovnika s višom školom (stručni studij), a istovremeno je rastao i broj fakultetski obrazovanih osoba. *Prema Popisu stanovništva iz 2011. godine, županija ima najviši udio*

obrazovanih osoba na razini srednjoškolskog obrazovanja u Republici Hrvatskoj, te je druga županija s najvišim udjelom visokoobrazovanih osoba nakon Grada Zagreba.

Prema pokazatelju **kompetencija pismenosti** županija bilježi najnižu stopu nepismenosti u Hrvatskoj, 0,3%.

Županija je predvodnik dostizanja gigabitnog društva te se u pogledu **gustoće i korištenja širokopojasnih priključaka** nalazi u samom vrhu Hrvatske prema gustoći i korištenju širokopojasnih priključaka. U 2018. godini korištena su 95.354 širokopojasna priključka, što daje gustoću od 32,2%.

Stupanj ovisnosti **ekonomski neaktivnih osoba** o zaposlenim osobama kontinuirano raste, a brojke koje se odnose na starenje stanovništva su poražavajuće. Županija ima najlošiju demografsku sliku u Hrvatskoj.

Broj nezaposlenih

Broj nezaposlenih osoba bio je iznimno visok u 2014. godini, što je bila posljedica negativnog učinka šestogodišnje svjetske gospodarske krize. U tom periodu stopa registrirane nezaposlenosti iznosila je gotovo 18%. Kontinuirani gospodarski rast i razvoj županije, te značajna ulaganja u unaprjeđenje ključnih gospodarskih sektora doveli su do *pada broja nezaposlenih kroz godine, pa je tako 2018. godine županija, u usporedbi s ostalim županijama koje imaju značajnija urbana središta, imala najnižu stopu nezaposlenosti, od 8%*. Osim povećanja gospodarske aktivnosti, pad broja nezaposlenih može se promatrati i kroz migracije stanovnika, a dijelom i sezonsko zapošljavanje radnika, posebno u sektoru ugostiteljstva i turizma.

Nezaposlenost je najviša među ženama, starijim osobama iznad 60 godina te u jedinicama lokalne samouprave u Gorskom kotaru.

Tijekom 2020. godine nezaposlenost je ponovno rasla, što se dijelom može objasniti negativnim učincima restrikcija i obustave gospodarske aktivnosti uslijed pandemije COVID-19 virusa. Očekuju se i kumulativni negativni efekti na zaposlenosti očitovati u slijedeće dvije godine.

Prema popisu stanovništva iz 2011. godine, veliku većinu **kućanstava** u županiji (85,6%) čine kućanstva zasnovana u vlastitim stambenim jedinicama, odnosno u onima u kojima su vlasnici ili suvlasnici. Uspoređujući s prosjekom EU-27, prema podacima Eurostata za 2018. godinu, u iznajmljenom smještaju živjelo čak 30,1% stanovništva.

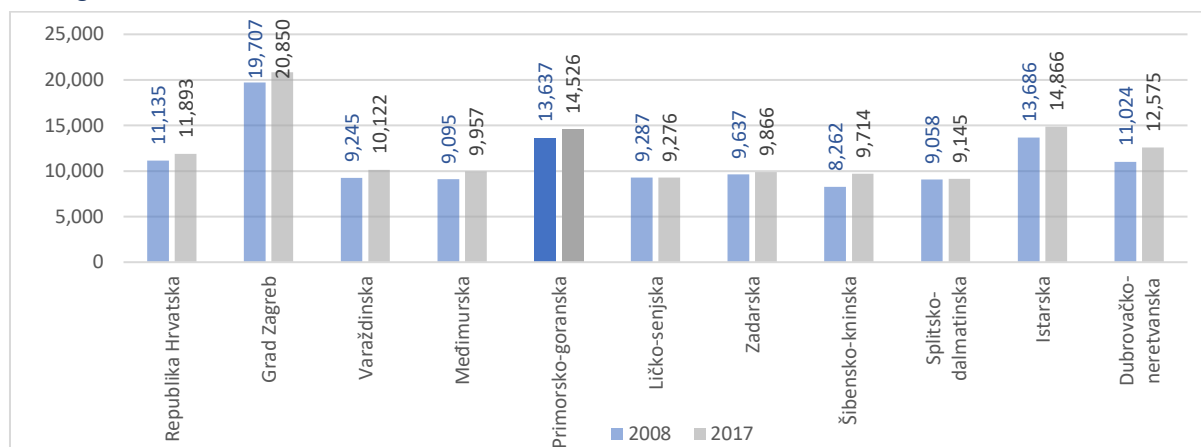
2.5. Gospodarstvo

Bruto domaći proizvod i bruto dodana vrijednost

*Nakon Grada Zagreba, županija generira najveći županijski **bruto domaći proizvod (BDP)** te je sudjelovala u stvaranju 8,5% ukupnog BDP-a Republike Hrvatske u 2017. godini. BDP je 2017. godine iznosio 31.088 milijuna HRK ili 4.167 milijuna EUR.*

Uz Grad Zagreb i Istarsku županiju, županija je najrazvijenija hrvatska županija prema kriteriju vrijednosti bruto domaćeg proizvoda (BDP) po stanovniku. S iznosom BDP-a od 14.526 EUR po stanovniku u 2017. godini ostvareno je 75,3% prosječnog BDP-a po stanovniku na razini Europske unije.

Grafikon 3. Bruto domaći proizvod po stanovniku u 10 vodećih hrvatskih županija i Republike Hrvatske, u 2008 i 2017. godine, u EUR

Izvor: Sažeti prikaz makroekonomskog okruženja, autori: Euro ekspertiza j.d.o.o. i Inženjerski biro d.d., izračun prema podacima Državnog zavoda za statistiku, 2020. godina

Strukturom gospodarstva **prema Nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti (NKD)**, u županiji u 2017. godini prevladavala je skupina djelatnosti *trgovina na veliko i malo, prijevoz i skladištenje, smještaj, priprema i usluživanje hrane* s udjelom od 25,9% u županijskoj bruto dodanoj vrijednosti (BDV). Slijedila je *prerađivačka industrija* kao najveća pojedinačna sastavnica gospodarske strukture s 22,9% udjela. *Nepovoljan pokazatelj u posljednjih desetak godina je, smanjenje udjela BDV-a u djelatnosti informacije i komunikacije te stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti koje u konkurentnijim regijama predstavljaju okosnicu tzv. ekonomije znanja.*

Ubrzanim razvojem riječkog sveučilišta, te razvijenim sektorom prerađivačke industrije, moguć je ubrzan sinergijski razvoj ovih djelatnosti, transformacijom u industriju 4.0. te daljnjim jačanjem konkurentnosti proizvoda i usluga temeljenih na visoko razvijenim tehnologijama.

Izračun **indeksa specijalizacije** za 2017. godinu (Euro ekspertiza j.d.o.o., Inženjerski biro d.d., prema DZS) ukazuje na to da je županija najjače specijalizirana u prerađivačkoj industriji. Slijede građevinarstvo, turizam i prateći sektori, poslovanje nekretninama, sport i rekreacija, te kulturne i kreativne industrije.

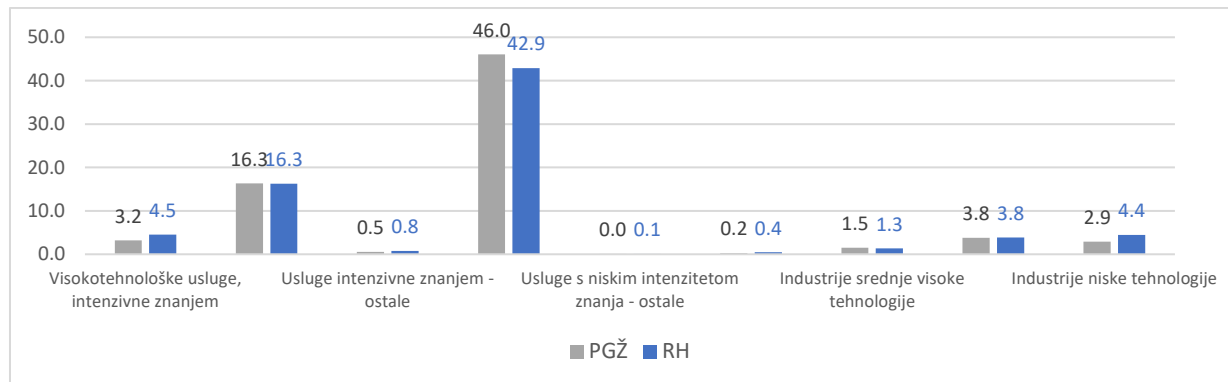
Prema podacima Državnoga zavoda za statistiku, u 2019. godini na području županije ostvareno je 15,3 milijuna **turističkih noćenja**, što predstavlja udio od 16,8% ukupnih noćenja u Hrvatskoj. *Prema broju noćenja, županija se nalazi na trećem mjestu* u odnosu na ostale hrvatske županije.

Tehnološki trendovi u županiji

Tehnološke trendove u gospodarstvu moguće je uočiti u promjeni intenziteta stupnja znanja i tehnologija koje se koriste u **poduzetničkom sektoru** regionalnoga gospodarstva, zatim uz pomoć pokazatelja ulaganja u proizvodne kapacitete i opremu te uz pomoć pokazatelja ulaganja u ljudski kapital. Tehnološka složenost i preciznost usko su vezani s dodanom vrijednošću. Moguće je zamijetiti kako tehnološka struktura županije ne odudara značajnije od tehnološke strukture hrvatskoga gospodarstva. Strukturom prevladavaju, kako u zemlji, tako i u županiji tržišne usluge s niskim intenzitetom znanja (turizam, trgovina, skladištenje, kopneni prijevoz) i tržišne usluge intenzivne znanjem (prijevoz i visokostručne usluge). Udio visokotehnoloških usluga (uključuju IKT, telekomunikacije, istraživanje i razvoj)

niži je u zemlji i u županiji, s neznatno nižim udjelom u županiji. Sam udio industrijskih skupina znatno je niži od udjela uslužnih skupina, a u industriji prevladavaju skupine s manje složenim tehnologijama – industrije srednje niske tehnologije i industrije niske tehnologije.

Grafikon 4. Udio prihoda poduzetnika u skupinama s različitim intenzitetom znanja i tehnologije u ukupnome broju poduzetnika u PGŽ i RH u 2018., u %.

Izvor: Euro ekspertiza j.d.o.o. i Inženjerski biro d.d. prema podacima FINA-e na dan 26.6.2020.

Ocjena konkurentnosti i indeks razvijenosti županije

Prema indeksu razvijenosti županija nalazi se na petom mjestu s indeksom od 105,278, a u odnosu na statističku regiju Jadranska Hrvatska, treća je najrazvijenija županija. Ova činjenica ukazuje na kontinuirani rast i razvoj, ali istovremeno ograničava dostupnost raspoloživih sredstava iz nacionalnih fondova te fondova Europske unije, namijenjenih financiranju razvojnih projekata u slabije razvijenim područjima.

Većina jedinica lokalne samouprave svrstava se u VII. i VIII. skupinu iznadprosječno rangiranih s indeksom razvijenosti između 100 i 125% prosjeka Republike Hrvatske. Općina Kostrena najrazvijenija je jedinica lokalne samouprave, a njih čak sedam nalazi se među prvih 20 najrazvijenijih na razini Republike Hrvatske.

*Razmatrajući komponente indeksa razvijenosti, prema pokazateljima **Prosječni dohodak po stanovniku** i **Stupanj obrazovanja** (visoka stručna sprema, 20-65 godina), županija zauzima visoko drugo mjesto na razini Republike Hrvatske, odnosno prvo mjesto na razini statističke regije Jadranske Hrvatske.*

*Uspoređujući županije Jadranske Hrvatske, pokazatelji **Prosječni izvorni prihodi po stanovniku** i **Prosječna stopa nezaposlenosti** županiju svrstavaju na drugo mjesto i to poslije Istarske županije.*

Prihodi po područjima djelatnosti

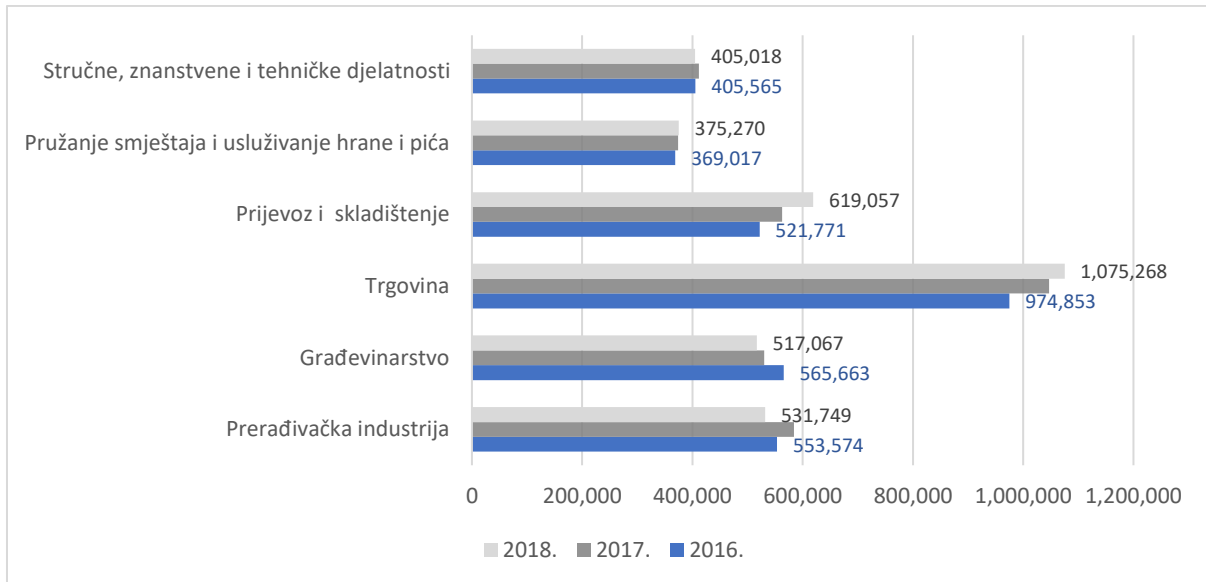
Analiza godišnjih financijskih izvještaja poduzetnika pokazuje da se županija ubraja među četiri vodeće županije u Hrvatskoj prema ukupnoj visini prihoda, broju poduzetnika i neto dobiti. S druge strane, financijski pokazatelji ukazuju na potrebu daljnjeg jačanja djelatnosti prerađivačke industrije te djelatnosti Plavog i Zelenog gospodarstva.

Najveći utjecaj na gospodarstvo Primorsko-goranske županije imaju djelatnosti prerađivačke industrije, građevinarstvo, trgovina, prijevoz i skladištenje te pružanje usluga smještaja i usluživanja hrane i pića.

U 2018. godini, najveći **prihodi prema broju zaposlenih** ostvareni su u trgovini (1.075.268 HRK), prijevozu i skladištenju (619.057 HRK), dok su u prerađivačkoj industriji i građevinarstvu na približno sličnoj razini (531.749 HRK i 517.067 HRK). Prihodi po

zaposlenome u sektoru turizma iznose 375.270 HRK. Relativno su niski i prihodi po zaposlenome u stručnim, znanstvenim i tehničkim djelatnostima koje su intenzivne znanjem (405.565 HRK).

Grafikon 5. Prihodi po zaposlenome po odabranim područjima djelatnosti NKD-a u razdoblju 2016.-2018., u HRK

Napomena: u izračunu pokazatelja korišten je broj zaposlenih temeljem sati rada.

Izvor: Sažeti prikaz makroekonomskog okruženja, autori: Euro ekspertiza j.d.o.o. i Inženjerski biro d.d., izračun prema podacima Fine, 2020. godina

Vanjskotrgovinska bilanca

Primorsko-goranska županija je prema vrijednosti **robnog izvoza** u iznosu od 4.294 milijuna HRK u 2019. godini, prema podacima Državnoga zavoda za statistiku, na sedmome mjestu među hrvatskim županijama. U strukturi izvoza u 2019. godini najviše udjele ostvarile su prerađivačka industrija, trgovina na malo i popravak motornih vozila i motocikala, prijevoz i skladištenje te poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo.

Vrijednost **robnog uvoza** Republike Hrvatske, kao i približno polovine broja županija, znatno premašuje vrijednost robnog izvoza. Vrijednost uvoza u županiji iznosila je 8.135 milijuna HRK u 2019. te je prema toj vrijednosti županija treća u Hrvatskoj.

U 2018. godini vrijednost izvoza po zaposlenome u županiji iznosila je 39.000 HRK, dok je na razini Republike Hrvatske iznosila 75.450 HRK ili gotovo dvostruko više nego u županiji.

Robna razmjena zbog smanjene veličine izvoza županije nije zadovoljavajuća, obzirom na jaku specijalizaciju u prerađivačkoj industriji, povoljan geografski položaj i transportne infrastrukturne kapacitete. Rezultat je to relativno slabe dinamike robnog izvoza županije od 2008. do danas.

Sukladno podacima Fine, koja ima bitno drugačiji obuhvat i metodologiju prikupljanja podataka, poduzeća županije izvozno su orijentirana te se izvoz svake naredne godine povećavao, što doprinosi kontinuiranom gospodarskom rastu županije. Uvoz je u promatranom razdoblju u 2015. godini pao u odnosu na prethodnu godinu te je nakon 2015. godine ponovno krenuo rasti.

Ukupan izvoz roba i usluga županije u 2019. godini iznosio je 8,4 milijardi HRK. Istodobno je uvoz iznosio 4,9 milijardi HRK. Vanjskotrgovinski suficit u 2019. godini je iznosio 3,5 milijarde HRK, te se u razdoblju od 2015. godine na ovamo ostvaruje konstantan pozitivni vanjskotrgovinski saldo, odnosno suficit.

Izravna strana ulaganja

Primorsko-goranska županija je jedna od vodećih u priljevu izravnih stranih ulaganja u Republiku Hrvatsku, bilo da se radi o kumuliranim iznosima u EUR ili o vrijednosti u EUR po stanovniku. Prema podacima Hrvatske narodne banke, u 2019. godini uloženo je 160 milijuna EUR stranog kapitala, od čega najviše u financijske uslužne djelatnosti, nekretnine i gradnju zgrada.

Postupno se povećava i udio ulaganja u postrojenja i opremu, odnosno modernizaciju proizvodnih i drugih sustava te opreme, kao važnog čimbenika održavanja konkurentnosti i sustizanja razvijenijih europskih regija.

Korištenje fondova Europske unije za ulaganja

Na području županije u tijeku je modernizacija raznih vrsta javne infrastrukture sufinancirane sredstvima Europske unije. Pogotovo su vrijedna ulaganja u vodno i komunalno gospodarstvo te prometni sektor, u svrhu razvoja i modernizacije riječke luke te riječkog prometnog pravca.

U razdoblju od 2017. do 2019. godine županija je treća županija u Hrvatskoj po ukupnom iznosu ugovorenih EU sredstava po operativnim programima Konkurentnost i kohezija 2014.-2020., Učinkoviti ljudski potencijali 2014.-2020., Program ruralnog razvoja 2014.-2020. i Operativni program za pomorstvo i ribarstvo 2014.-2020., u kojem je razdoblju ugovoreno preko 4,8 milijardi HRK.

Tržište rada i ljudski resursi

Primorsko-goranska županija je županija s relativno visokom zaposlenošću stanovništva. Prema podacima Hrvatskoga zavoda za mirovinsko osiguranje iz 2019. godine, imala je 114.601 osiguranika mirovinskog osiguranja, što je 7,4% ukupnog broja osiguranika u Republici Hrvatskoj te se nalazi na trećem mjestu nakon Grada Zagreba i Splitsko-dalmatinske županije. *Udio stanovništva radne životne dobi u županiji iznosi 60,2% i nešto je viši od hrvatskog prosjeka koji iznosi 60,08%.*

U 2018. godini prosječna **neto plaća** u Republici Hrvatskoj, prema podacima Državnoga zavoda za statistiku, iznosila je 6.242 HRK, dok je u županiji iznosila 6.180 HRK.

Udio zaposlenih u djelatnostima prema Nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti na dan 31. ožujka 2018. godine bio najveći u području trgovine na veliko i malo (16,5%), prerađivačkoj industriji (12,6%), obrazovanju (9,4%) te djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi (8,5%).

Odljev radne snage u inozemstvo, osobito u tehničkim i zdravstvenim zanimanjima, te starenje stanovništva upućuje na nepovoljnu sliku tržišta rada za poslodavce u županiji.

Proizvodnost rada

Primorsko-goranska županija ostvaruje vodeće rezultate u proizvodnosti rada kako u odnosu na Republiku Hrvatsku, tako i u odnosu na druge županije u 2017. godini te je prema pokazateljima bolja i od Grada Zagreba.

U toj je godini osobito bila izražena proizvodnost rada u prerađivačkoj industriji (471.203 HRK), koja je premašila nacionalni prosjek za čak 126,0%. Radi se o više nego dvostrukoj većoj dodanoj vrijednosti po zaposleniku, što predstavlja izuzetnu konkurentsku prednost županije. Zamjetna je i relativno veća proizvodnost u građevinarstvu, 23,8% iznad nacionalnoga prosjeka.

Pravni subjekti u županiji i obrtništvo

Na temelju podataka Državnoga zavoda za statistiku, u 2019. godini je u županiji zabilježena 23.561 registrirana pravna osoba, od čega 55,7% **aktivnih pravnih osoba**, što ju svrstava na treće mjesto iza Grada Zagreba i Splitsko-dalmatinske županije. Najveći broj aktivnih pravnih osoba u 2019. godini je u djelatnosti trgovine na veliko i malo te popravak motornih vozila i motocikala. Slijede ostale uslužne djelatnosti, stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti, građevinarstvo te prerađivačka industrija.

Primorsko-goranska županija nalazi na trećem mjestu s 46 aktivnih pravnih osoba na tisuću stanovnika, iza Grada Zagreba i Istarske županije, čime premašuje državni prosjek od 39 aktivnih pravnih subjekata na tisuću stanovnika.

Iznimno važno područje za razvoj poduzetništva je Grad Bakar, s najvećom poslovnom i trgovačkom zonom u Hrvatskoj – Industrijska zona Bakar, u kojoj posluje otprilike 170 gospodarskih subjekata koji zapošljavaju više od 4.000 djelatnika.

Prema podacima Knjige obrtnika, u 2019. godini u županiji bila su **8.553 aktivna obrtnika**. Najveći dio obrtnika bavi se uslužnim zanatstvom, slijede obrti u sektoru ugostiteljstva i turizma, trgovina, frizeri, kozmetičari i obrti koji se bave njegom tijela, djelatnost prijevoza roba i stvari i proizvodno zanatstvo. Prema podacima Hrvatske obrtničke komore, *u županiji je 2018. godine bilo imala 8,013 obrta po stanovniku. Županija je tako zauzela treće mjesto u odnosu na ostale hrvatske županije. Izvoz obrtnika je 2,4 puta veći od uvoza, što daje pozitivan trgovinski saldo i iznosi 1,5% trgovinskog suficita na razini županije, međutim investicije su još uvijek na niskoj razini i zauzimaju svega 0,8% svih investicija u županiji.*

Financijski rezultati poduzetnika u županiji

Primorsko-goranska županija je, u odnosu na druge hrvatske županije, četvrta prema ukupnoj visini prihoda, broju poduzetnika i neto dobiti, a Grad Rijeka treći među hrvatskim gradovima.

Prihodi poduzetnika neprestano se povećavaju u razdoblju 2016.-2018. te su u 2018. godini iznosili 39,2 milijarde HRK. **Rashodi** su iznosili 37,7 milijardi HRK, pri čemu je rast rashoda bio brži od rasta prihoda. Primorsko-goranska županija sudjeluje s 5,2% u ukupnim prihodima i s 5,3% u ukupnim rashodima poduzetnika Hrvatske. **Ostvarena dobit** iznosila je 2,1 milijardu HRK, **gubitak** 967,5 milijuna HRK, a **neto dobit** od 1,2 milijarde HRK bilježila je pad od 1,9% u odnosu na prethodno razdoblje. Primorsko-goranska županija deveta je prema pokazatelju **učinkovitosti poslovanja** među županijama u 2017., prema podacima Fine.

Poslovna i tehnološka infrastruktura

Na području županije prevladavaju mikro poduzetničke zone koje su formirale jedinice lokalne samouprave. Većinom su mješovitog tipa i od lokalnog značaja.

Gospodarske zone od važnosti za Republiku Hrvatsku su: Poslovna zona Miklavija, Industrijska zona Bakar, Proizvodna zona Rijeka, Proizvodnja zona Urinj te Proizvodna zona Omišalj.

Na području županije nalaze se i tri **slobodne zone**: Slobodna zona Luka Rijeka-Škrlevo, Slobodna zona Luke Rijeka i Slobodna zona Kukuljanovo.

U županiji djeluje preko deset **poduzetničkih potpornih institucija**.

2.6. Društvene djelatnosti

Odgoj i obrazovanje

Predškolski odgoj i obrazovanje. Programi predškolskog odgoja i obrazovanja te skrbi o djeci predškolske dobi na području Primorsko-goranske županije provode se u 44 vrtića sa 1.560 zaposlenika, koje je u pedagoškoj godini 2019./2020. pohađalo 8.762 djeteta.

Najsnažnija organizacijska struktura predškolskog odgoja i obrazovanja je na području Grada Rijeke, gdje je bilo upisano više od 35% ukupnog broja upisane djece.

Osnovnoškolsko obrazovanje. Djelatnost osnovnog školstva na području županije odvija se u 60 osnovnih škola i dvije osnovne glazbene škole. Unatoč negativnim demografskim pokazateljima i činjenici da je došlo do smanjenja ukupnog broja škola na području županije, broj upisanih učenika u periodu od 2015. do 2020. godine porastao je za 116 učenika, pri čemu je porast u Priobalju neznatan, na Otocima nešto veći (0,83%), dok Gorski kotar bilježi pad broja učenika.

U županiji djeluje šest osnovnih škola za djecu s teškoćama, kojima su na raspolaganju pomoćnici u nastavi. Njihov rad sufinancira se sredstvima Europske unije iz Europskog socijalnog fonda.

U sklopu Osnovne škole Pećine u Rijeci djeluje *prva hrvatska knjižnica specijalizirana za slijepu i slabovidnu djecu*.

Srednjoškolsko obrazovanje. Srednjoškolsko obrazovanje dostupno je u 32 **srednje škole**, kroz 14 gimnazijskih programa, 45 strukovnih i 31 obrtničko-industrijski program, 21 umjetnički i 5 programa za učenike s teškoćama. U školskoj godini 2018./2019. bilo je upisano 9.414 učenika, a kontinuirani trend smanjenja broja učenika očituje se još od 2015. godine. U istom razdoblju broj nastavnika porastao je za 88, odnosno 7,6%. U školskoj godini 2019./2020. bilo je upisano 9.258 učenika, te zaposleno 1.189 nastavnika.

Učenici s teškoćama osposobljavaju se po prilagođenim programima, za njih je organiziran poseban prijevoz, a na raspolaganju su i pomoćnici u nastavi, čiji se rad sufinancira sredstvima Europske unije, iz Europskog socijalnog fonda.

Tijekom 2018. godine osnovano je sveukupno 25 regionalnih centara kompetentnosti u strukovnom obrazovanju na području Hrvatske, koji su korisnici sredstava iz europskih fondova. U 8 projekata podrške radu regionalnih centara kompetentnosti, na području Primorsko-goranske županije uključeno je ukupno 7 srednjih škola različitih sektora i to, kao nositelj projekta „Regionalni centar kompetentnosti Ugostiteljska škola Opatija“ s partnerskim školama iz Crikvenice, Krka i Malog Lošinja. U ulozi projektnih partnera tu su još i Elektroindustrijska i obrtnička škola Rijeka, Medicinska škola Rijeka te Tehnička škola Rijeka.

Na području županije djeluje i sedam **učeničkih domova**, u kojima je školske godine 2019./2020. bilo smješteno više od 1.000 korisnika. Broj korisnika po zaposlenome niži je od hrvatskog prosjeka i iznosi 5,15, što može ukazivati na nešto viši standard ove usluge. *Primorsko-goranska županija je nakon Grada Zagreba druga po broju učenika smještenim u*

učeničkim domovima, a korisnici domova osim s područja županije dolaze i iz drugih hrvatskih županija.

Visoko školstvo i znanost. Na području županije djeluje jedno od četiri najveća sveučilišta u Hrvatskoj, **Sveučilište u Rijeci**, koje predstavlja iznimno važnu instituciju za društveni i gospodarski razvoj županije. U svom sastavu Sveučilište u Rijeci ima 12 fakulteta, 4 sveučilišna odjela i 2 sveučilišna studija, sveučilišnu knjižnicu, studentski centar, zakladu, znanstveno-tehnologijski park, znanstveno-razvojne centre, službe sveučilišta i niz udruga. U akademskoj godini 2019./2020. na Sveučilištu u Rijeci studirala su 16.684 studenta. Sveučilište broji oko 2.000 zaposlenika, od čega oko 1.100 nastavnog osoblja.

Zbog interesa mladih ljudi iz inozemstva za studiranjem na Sveučilištu u Rijeci, proteklih godina pokrenuto je čak 12 studija na engleskom jeziku.

Od 2019. godine Sveučilište u Rijeci dio je asocijacije YUFE-e (The Young Universities for the Future of Europe), koja okuplja 10 mladih Sveučilišta i 4 partnera iz nevladinog i privatnog sektora. Iste godine Sveučilište je pozvano da se pridruži mreži Young European Research Universities Network (YERUN), čime ono postaje prvo sveučilište iz ovog dijela Europe koje će se pridružiti toj prestižnoj organizaciji.

Sveučilište je uvršteno i na jednu od najcjenjenijih rang ljestvica svjetskih sveučilišta, QS World University Rankings, među najboljih 1.000, u odnosu na sveukupno 18.000 sveučilišta u svijetu.

Na području Primorsko-goranske županije djeluju i **visokoškolske i znanstvene institucije izvan Sveučilišta u Rijeci** i to: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za povijesne i društvene znanosti u Rijeci; Veleučilište u Rijeci te Visoka poslovna škola PAR kao jedina privatna visoka poslovna škola u Rijeci.

Obrazovanje odraslih. Obrazovanje odraslih koje je iznimno bitna komponenta cjeloživotnog učenja, u Republici Hrvatskoj je vrlo slabo zastupljeno, te se Hrvatska nalazi na pretposljednem mjestu u Europskoj uniji (podaci za NUTS 3 razinu ne analiziraju se).

Na području županije programe obrazovanja odraslih provodi Sveučilište u Rijeci (Služba za cjeloživotno obrazovanje), Veleučilište u Rijeci, Visoka poslovna škola PAR i Narodno učilište. U srednjim strukovnim školama cjeloživotno obrazovanje bit će uključeno u programe rada regionalnih centara kompetentnosti u strukovnom obrazovanju.

Kultura, sport i tehnička kultura

Većina kulturnih aktivnosti na području županije zbiva na gusto naseljenim područjima, prvenstveno u Gradu Rijeci i njezinoj okolici, ili sezonalno, u područjima visoke koncentracije turista.

Kulturni programi odvijaju se u ukupno 39 javno financiranih **ustanova u kulturi**, kao što su muzeji, galerije, kazališta, knjižnice, kulturni centri, te 794 **udruga u kulturi**, pet **kinematografa**, od čega je jedan poslovni subjekt i 22 **narodne knjižnice** s gotovo 45.000 članova. Mobilna bibliobusna služba pokriva područja koja ne posjeduju knjižnice. U županiji djeluje i 16 **muzeja**, 18 zbirki te 59 izložbenih prostora.

Rijeci je 24. ožujka 2016. dodijeljena prestižna titula Europske prijestolnice kulture (EPK) 2020., i to za program "Luka različitosti", s ciljem stvaranja grada kulture i kreativnosti za Europu i budućnost. Zbog pandemije virusa COVID-19 dio projekata i aktivnosti EPK je odgođen.

Na području županije, prema podacima iz Registra udruga RH koji vodi Ministarstvo uprave, registrirane su ukupno 892 **aktivne udruge u sportu**.

Procjenjuje se da je na području županije 25.000 **sportaša** uključeno u aktivne trenažne procese, a u sportske aktivnosti i natjecanja Uni sport lige sportskih klubova Sveučilišta uključeno je i preko 1.700 **studenata** Sveučilišta u Rijeci. U 2019. godini u 24 sportska kluba za osobe s invaliditetom treniralo je sveukupno 562 **sportaša s invaliditetom**.

Među aktivnostima kojima Županija stvara preduvjete za razvoj i intenziviranje rekreacijskih aktivnosti ističe se projekt „Regionalni sportsko-rekreacijski i turistički centar Platak“, koji nudi čitav niz sadržaja tijekom cijele godine, kao pješaćenje, planinarenje, nordijsko hodanje, trčanje, mali nogomet, odbojku, stolni tenis, biciklizam, boćanje, aerobik, jogu, skijanje.

Aktivnosti tehničke kulture na području županije uključuju odgoj, obrazovanje i osposobljavanje za stjecanje tehničkih, tehnoloških i informatičkih znanja i vještina, inventivni rad i širenje znanstvenih i tehničkih dostignuća. U županiji djeluje Županijska zajednica tehničke kulture, čije su članice centri, savezi i gradske zajednice u tehničkoj kulturi te druge pravne osobe koje provode programe tehničke kulture.

Zdravstvo

Zdravstvena zaštita na području županije organizirana je temeljem **Mreže javne zdravstvene službe**, koja je u visokoj mjeri popunjena. Mreža uključuje ordinacije primarne zdravstvene zaštite: obiteljska medicina, dentalna medicina, pedijatrija, ginekologija, biokemijski laboratoriji, medicina rada i njega u kući. Tijekom 2020. godine u sustav osnovnoga zdravstvenog osiguranja zabilježeno je 289.186 osiguranih osoba.

Klinički bolnički centar Rijeka (KBC) jedan je od pet kliničkih bolničkih centara u Hrvatskoj, ujedno i centralna bolnička ustanova u ovom dijelu Hrvatske. S gotovo 2.600 zaposlenih, ova institucija se svrstava u jedan od najvećih poslodavaca u županiji. *Statistički pokazatelji za 2019. godinu navode da 1.000 stanovnika u županiji dijeli 8,89 bolničkih postelja, što je znatno više od državnog prosjeka (5,4).* Za razvoj KBC-a iznimno je važna i aktivna suradnja sa Sveučilištem u Rijeci i Medicinskim fakultetom u Rijeci, u svrhu transformacije KBC-a u Sveučilišnu bolnicu.

U cilju razvoja **zdravstvenog turizma** županije, osnovan je Klaster zdravstvenog turizma, u čiji rad je uključeno 30 članica, koje zapošljavaju više od 6.000 djelatnika, od kojih su više od 3.000 zdravstveni kadar. Prema analizama Klastera, procjenjuje se da je u 2019. godini zdravstvene usluge koristilo preko 90.000 turista, koji su u najvećoj mjeri koristili usluge u dentalnoj medicini te medicinskoj rehabilitaciji, ali i usluge preventivno te dijagnostičko-terapijskih operacijskih postupaka.

Socijalna skrb

U okviru institucionalne socijalne skrbi, na području županije djeluje 25 domova za starije osobe, u javnom ili privatnom vlasništvu. Institucionalni smještaj bez osnivanja doma organiziran je u 3 jedinice, dok se organizirano stanovanje za starije osobe odvija u 3 ustanove.

U županiji djeluju i 3 centra za rehabilitaciju, 3 doma za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi, 2 doma za odgoj djece i mladeži, 2 organizacije skrbi za žrtve obiteljskog nasilja, Dom za odrasle osobe za psihički bolesne odrasle osobe, te pet centara za socijalnu skrb.

Važan doprinos kvaliteti usluge socijalne skrbi daju i različite udruge i vjerske zajednice, dva prihvatilišta za beskućnike te Dnevni boravak za beskućnike.

Kapaciteti za pružanje usluga u izvaninstitucionalnoj skrbi značajno rastu. Od 2016. do 2019. godine broj licenciranih pružatelja povećan za 36%, te je ovim uslugama pokriven velik dio područja županije. Najveći iskorak u organizaciji izvaninstitucionalne skrbi učinjen je u upravo u segmentu skrbi za starije osobe.

2.7. Infrastrukturni sustavi

Infrastruktura prometnog sustava

Okosnicu prometnog sustava županije čine podsustavi pomorskog, cestovnog, željezničkog, zračnog, cjevovodnog i telekomunikacijskog prometa, a logističku podršku cjelovitom prometnom sustavu omogućuju lučki, cestovni, željeznički, zračni i cjevovodni terminali za putnički i teretni promet.

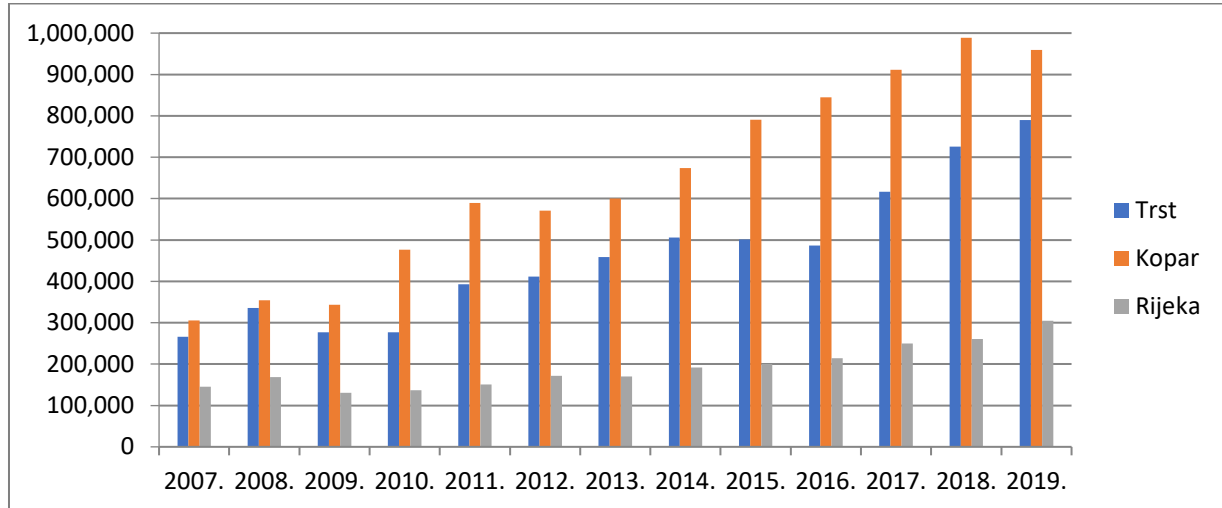
Infrastruktura u pomorskom prometu. Na području županije razvrstane su 102 luke otvorene za javni promet: luka Rijeka od osobitog (međunarodnog) gospodarskog značaja za Republiku Hrvatsku, 27 luka otvorenih za javni promet županijskog značaja i 74 luke otvorene za javni promet lokalnog značaja. Lukama upravlja 8 županijskih lučkih uprava.

Sustav najveće i najznačajnije županijske luke, **riječke luke**, organiziran je unutar Kvarnerskoga zaljeva po bazenima: Rijeka, Bakar, Omišalj, bazen Zamet i Raša. U modernizaciju riječke luke posljednjih se godina kontinuirano ulažu znatna financijska sredstva, najvećim dijelom iz europskih fondova, a radi se o projektima unaprjeđenja i modernizacije lučke, cestovne i željezničke infrastrukture. Dovršetakom izgradnje Zagrebačke obale postići će se maksimalni kapacitet kontejnerskih terminala u bazenu Rijeka, u skladu s čime je vezan koncept realizacije širenja infrastrukture na otok Krk i to na području bazena Omišalj.

U bazenu Omišalj smješten je i terminal **Jadranskog naftovoda** (JANAF), kao međunarodni sustav transporta nafte od luke i Terminala Omišalj do domaćih i inozemnih rafinerija u istočnoj i središnjoj Europi.

U **prometu roba** u lukama od osobitog (međunarodnog) gospodarskog značaja za Republiku Hrvatsku u periodu od 2012. do 2018. godine, riječka luka kontinuirano ostvaruje uvjerljivo najveći promet roba na državnoj razini. U usporedbi sa sjevernojadranskim lukama Kopar i Trst, riječka luka uvelike zaostaje, pri čemu luka Trst prednjači u ukupnom, a luka Kopar u kontejnerskom prometu.

Grafikon 6. Promet kontejnera u sjevernojadranskim lukama Rijeka, Kopar, Trst od 2007. do 2019. godine (TEU)

Izvor: Podaci za razdoblje 2007-2012 preuzeti su iz publikacije Razvojna strategija Primorsko-goranske županije 2016.-2020., Rijeka, 2016, str. 296. Podaci za razdoblje 2013-2019 preuzeti su s web stranica Lučke uprave Rijeka (URL: <https://www.portauthority.hr/statistike-i-tarife/>), iz godišnjih izvješća objavljenih na web stranici luke Kopar (URL: <https://www.luka-kp.si/eng/annual-reports>) te iz godišnjih izvješća objavljenih na web stranicama tršćanske luke (URL: <https://www.porto.trieste.it/ita/statistiche>).

Od osobitog značaja je i prometno povezivanje te integriranje sjevernojadranskih otoka u prometni sustav županije kroz **linijski pomorski promet**. Prometna povezanost otočnog prostora osigurana je trajektnim, katamaranskim i brodskim linijama, čiji je plovidbeni red prilagođen domicilnom stanovništvu, dok je otok Krk s kopnom povezan mostom. *Trajektna linija na relaciji Valbiska – Merag, koja povezuje otoke Krk i Cres jedna je od najprometnijih na Jadranu.* Godine 2019. na ovoj je liniji prevezeno ukupno 471.143 vozila, čime se ističe kao najprometnija linija u državi, te 1.194.207 putnika, čime zauzima drugo mjesto, iza linije Supetar – Split (1.955.703).

Prema podacima Državnoga zavoda za statistiku, u Primorsko-goranskoj županiji u 2018. godini bilo je ukupno 25 **luka nautičkog turizma**, od čega 8 sidrišta, 2 privezišta i 15 marina s 3.008 vezova, pri čemu broj vezova za plovila u lukama nautičkog turizma, kao i komunalnih vezova, kontinuirano manjka.

Željeznička infrastruktura. Željezničku infrastrukturu na području županije čine četiri dionice pruga za međunarodni i jedna dionica za lokalni promet, sveukupno 159,95 km željezničke pruge. Infrastruktura uključuje 53 željezničko-cestovna prijelaza. Na svakih 3,02 km pruge dolazi jedan željezničko-cestovni prijelaz, što je gotovo dvostruko rjeđe u odnosu na prosjek Republike Hrvatske u kojoj se pruga može prijeći na svakih 1,72 km. Ovim područjem prolazi Mediteranski koridor TEN-T mreže, a ključan je i prometni pravac Rijeka – Zagreb – Budimpešta, koji se poklapa i s Paneuropskim koridorom Vb.

Željeznička pruga M202 koja povezuje Rijeku i Zagreb, ubraja se u najvažnije državne pruge po ostvarenom teretnom prometu, s više od 1,5 milijuna neto tona tereta godišnje. *Izgradnjom i modernizacijom željezničke infrastrukture u svrhu razvoja riječke luke, do 2030. godine promet bi se mogao povećati na više od 55 milijuna tona tereta. Najboljim modelom razvoja željezničkih veza smatra se izgradnja tzv. „nizinske pruge“, koja uzima u obzir i moguću gradnju kontejnerskog terminala na Krku te spoj na dalmatinske pruge.*

Cestovna infrastruktura. Na području županije razvrstano je ukupno 1.536 km cesta, s prosječnom gustoćom cestovne mreže od 428 m/km². Najopterećenija **prometnica** u županiji je riječka obilaznica Matulji – Orehovica – Križišće, koja prolazi gradskim područjem i

čiji promet kontinuirano raste, osobito tijekom ljetne sezone kada se prosječni dnevni godišnji promet udvostruči.

Prostornim planom županije određen je novi koridor za izgradnju **autocesta** na širem području Rijeke, koji će omogućiti međusobno povezivanje tri autocestovna pravca: A6 Bosiljevo – Rijeka, A7 Rupa – Rijeka – Žuta Lokva i A8 Kanfanar – Matulji. *Veliko značenje za gospodarski razvoj riječke luke ima izgradnja državne ceste D403 od čvora Škurinje do luke Rijeka.*

Poseban problem predstavlja nedovoljna prometna povezanost određenih dijelova Gorskog kotara. Tako su sjeverni dijelovi Gorskoga kotara poput Prezida i Čabra slabo cestovno povezani s Delnicama i širim okruženjem županije.

Cestovna mreža na Otocima zadovoljava potrebe otočnog stanovništva, ali ne i potrebe turista tijekom ljetne sezone.

Javni autobusni promet potrebno je razviti u svim mikroregionalnim središtima, pri čemu se ističe autobusni kolodvor u Rijeci koji nema dostatne kapacitete kao ni zadovoljavajuću lokaciju.

Pješački i biciklistički promet, potrebno je unaprijediti izgradnjom biciklističkih prometnica te kvalitetnom uspostavom mreže pješačkih putova.

*Na cjelokupnom području županije vidljiv je nedostatak **parkirnih mjesta**.* U urbanim područjima velikih gustoća izgradnje problem parkirališta treba rješavati izgradnjom podzemnih ili nadzemnih garaža na rubovima urbanih središta i centra grada, a razvojem mreže željezničkoga prigradskog prometa stvorit će se mogućnost za disperziju garaža iz središta grada na niz stanica prigradske javne željeznice manjih gradova/naselja uzduž priobalnog područja.

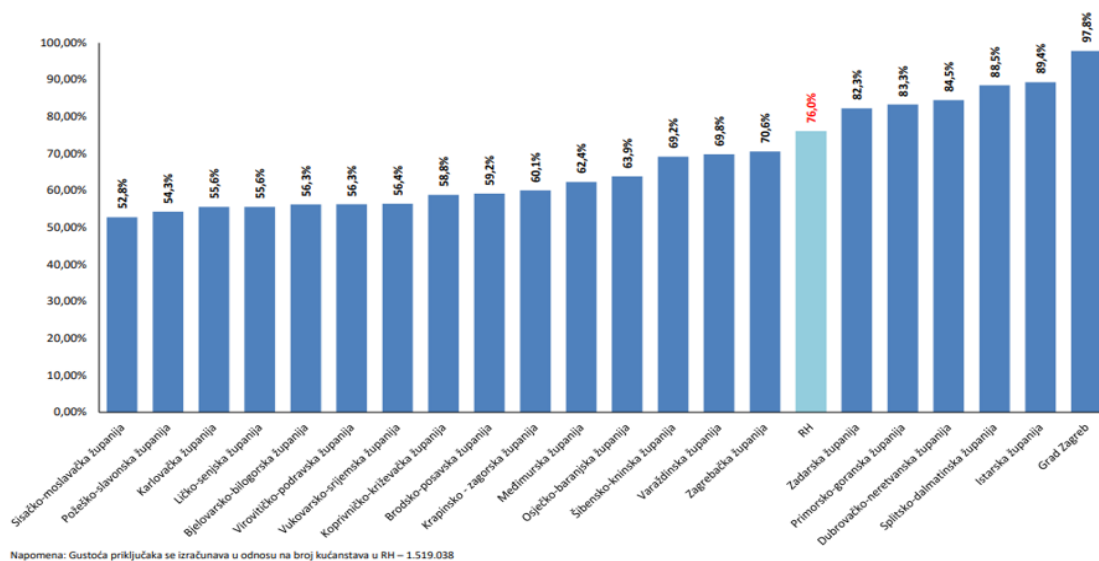
Infrastruktura zračnog prometa. Na području županije u funkciji su četiri zračne luke i zračna pristaništa: Zračna luka Rijeka, Zračno pristanište Mali Lošinj, Zračno pristanište Unije i Zračno pristanište Grobnik.

Zračna luka Rijeka najznačajnija je zračna luka u županiji, registrirana za javni domaći i međunarodni promet. Dobro je povezana i integrirana u regionalnu prometnu infrastrukturu, te ima veliki prostor za daljnji razvoj, a posebno za razvoj turizma, internacionalizaciju društva i uključivanje županije u globalne mreže. Najveći broj putnika prevezen je 2019. godine, njih 200.841. Od 2011. godine broj putnika raste, pa je tako u periodu od 2011. do 2019. godine broj putnika povećan za 137%.

Sustav elektroničke komunikacijske infrastrukture

Prema broju i gustoći širokopoljnih priključaka u nepokretnoj komunikacijskoj mreži, županija je u 2019. godini, prema podacima Hrvatske regulatorne agencije za mrežne djelatnosti (HAKOM), zauzimala 5. mjesto među hrvatskim županijama, s udjelom od 83,3% prema broju kućanstava.

Grafikon 7. Gustoća širokopojasnog interneta putem nepokretne mreže po županijama 2019.

Izvor: Hrvatska regulatorna agencija za mrežne djelatnosti (HAKOM)

Područje županije, a posebno Grad Rijeka gotovo su u potpunosti pokriveni GSM telekomunikacijskim signalom, međutim visok stupanj uporabe mobilnih telefonskih uređaja uzrokuje nedostatnu kvalitetu pokrivenosti, osobito u ljetnim mjesecima. *Stoga je nužno modernizirati postojeće te izgraditi nove elektroničke komunikacijske infrastrukture i mreže, kao primjerice ulaganje u 5G mrežu te IoT mreže.*

Infrastruktura vodnogospodarskoga sustava

Vodoopskrbni sustav. *Vodoopskrbni sustavi županije najrazvijeniji su u Hrvatskoj. Na području cijele županije kontinuirano se ulaže u sustave vodoopskrbe i proširenja vodovodnih mreža, čime se stupanj priključenosti neprestano povećava, a gubici kontinuirano smanjuju.*

Sustavi obuhvaćaju 82 izvorišta, kojima upravlja devet isporučitelja vodnih usluga. Područje Gorskoga kotara vrlo je bogato pitkom vodom, međutim gotovo bez ikakvih rezervi, stoga vrlo nepouzdana u slučaju kvara na sustavu odnosno na pojedinim vodozahvatima. Na području Priobalja međusobno je integrirano nekoliko vodoopskrbnih sustava, Rijeke i Opatije, Rijeke i otoka Krka te Rijeke i podsustava Jadranovo. Opskrba vodom na županijskim otocima je zadovoljavajuća, izuzev ljetne sezone kada kapaciteti postaju ograničeni. U 2018. godini u županiji je isporučeno oko 24 milijuna kubika vode.

Unatoč visokoj kvaliteti i razvijenosti vodoopskrbnog sustava na području županije, potreban je njegov daljnji razvoj, povezivanjem postojećih sustava u veće cjeline, kako bi se stvorili regionalni vodoopskrbni sustavi i na njih spojila nova izvorišta.

Sustav prikupljanja otpadnih voda. *Sustav prikupljanja otpadnih voda u županiji djelomično zadovoljava potrebe sadašnjih korisnika. Razvoj kanalizacijskog sustava nije pratio postojeći razvoj sustava vodoopskrbe, pa dovod vode na određeno područje stvara probleme zbog neriješenog odvoda otpadnih voda. Mreža prikupljanja otpadnih voda na većem dijelu prostora županije nije dovoljno izgrađena, a najveći problem predstavljaju mješoviti sustavi odvodnje u kojima se miješaju sanitarne i oborinske vode. Nerijetko se koriste septičke jame s upojnim bunarima, uz postojanje velikog broja septičkih jama koje su nepropisno izvedene (tzv. crne jame).*

Na području Gorskoga kotara odvodnjom je obuhvaćen vrlo mali broj stanovnika. Sustav prikupljanja otpadnih voda na području aglomeracije Rijeka prihvaća otpadne vode

većeg dijela Grada Rijeke i dijela okolnih gradova i općina. Izgrađenost sustava prikupljanja otpadnih voda je najveća u sustavu Opatija – Lovran. Na županijskim otocima najrazvijeniji sustav prikupljanja i odvodnje otpadnih voda na otocima imaju gradovi Mali Lošinj i Cres, te općine Omišalj i Baška.

U tijeku je realizacija trenutno najvećeg županijskog projekta sufinanciranog sredstvima Europske unije pod nazivom „Poboljšanje vodno-komunalne infrastrukture na području Aglomeracije Rijeka“. Projekt je vrijedan 1,7 milijardi HRK, a cilj je dostizanje europskih standarda u upravljanju komunalnim otpadnim vodama, povećanje stupnja zaštite izvorišta pitke vode, monitoring mora i osiguranje dobrog stanja voda te zaštitu vodnih i ekosustava. Od velikog značenja za područje Gorskoga kotara je projekt unaprjeđenja vodoopskrbne infrastrukture, odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda, sufinanciran sredstvima iz Švicarsko-hrvatskog programa suradnje, ukupne vrijednosti 21,5 milijuna CHF. Projekt se provodi na području Grada Delnice te općina Brod Moravice, Skrad, i Fužine.

Sustavi melioracijske odvodnje i navodnjavanja. *Infrastruktura sustava melioracija u županiji nedovoljno je razvijena. Korištenje poljoprivrednih površina na kraškim poljima u županiji nije moguće bez planske izgradnje sustava. Potrebe za navodnjavanjem najveće su u vrijeme suša, odnosno nepovoljnog hidrološkog razdoblja, pa se uz ograničene raspoloživosti vodotoka na području županije potrebne količine trebaju osigurati akumuliranjem voda.*

Regulacijski i zaštitni sustavi. *Problematika zaštite od poplava odnosno zaštite od štetnog djelovanja voda na primorsko-istarskim slivovima vezana je uz zaštitu urbanih sredina, turističkih područja, prometnica i poljoprivrednih površina od bujičnih poplava, a kao posebna specifičnost ističe se odvodnja krških polja. *Kvalitetnim održavanjem postojećih melioracijskih i zaštitnih sustava te izgradnjom i dogradnjom zaštitnih sustava zasigurno će se postići veća sigurnost zaštite od poplava odnosno štetnog djelovanja voda.**

Infrastruktura energetskeg sustava

Povoljan geostrateški položaj čini županiju značajnim čvorištem distribucije energije. Tu su smješteni brojni proizvodni energetske objekti i razvijena mreža dalekovoda, naftovoda i plinovoda. Gotovo 80% županijskog energetskeg sustava realizirano je kao podsustav energetskeg sustava Republike Hrvatske.

Energetska potrošnja. *Iako Hrvatska uvozi preko 80% sirove nafte, 40% električne energije i 55% plina, čime bi trebale biti zadovoljene potrebe korisnika, postoji velika ovisnost o samo jednom energentu (nafti). Prema podacima iz 2018. godine, ukupna potrošnja energije na području županije iznosila je 70.293 PJ, od čega je sektor industrije zauzeo udio od 14%, prometa 23%, a opće potrošnje 63%.*

Procjenjuje se da će se do 2050. godine ukupna potrošnja energije na području županije smanjivati, dok će se istodobno povećavati korištenje obnovljivih izvora energije i ulaganja u druga niskougljična rješenja.

Elektroenergetske sustav i kapaciteti. *Temeljni pravci razvoja proizvodnoga **elektroenergetskeg sustava** na području Primorsko-goranske županije usmjereni su na revitalizaciju i dogradnju postojećih kapaciteta, proizvodnju i gradnju malih i mini elektrana za iskorištavanje preostalog hidropotencijala, kogeneracijskih i trigeneracijskih pogona na drveni otpad, te male kogeneracijske sustave za potrebe manjih potrošača.*

Distribucijske sustav električne energije kontinuirano se nadograđuje transformatorskim stanicama te poboljšava prijelazom s nadzemnih na podzemne kabelaške vodove.

Zbog izrazito čvrstih prijenosnih veza, područje županije jedno je od najsigurnije, električnom energijom, napajanih dijelova Republike Hrvatske, a kvaliteta i pouzdanost opskrbe električnom energijom na razini su europskog standarda.

Plinski sustav. Područjem županije prolazi magistralni plinovod Pula – Karlovac. Županija se može opskrbljivati plinom na više načina: domaćim, ruskim ili kaspijskim plinom iz kontinentalnog dijela, plinom iz sjevernog Jadrana odnosno alžirskim plinom preko transportnog sustava Italije, ili putem terminala za ukapljeni prirodni plin. Izgrađen je i u pušten u funkciju terminal za ukapljeni prirodni plin na otoku Krku.

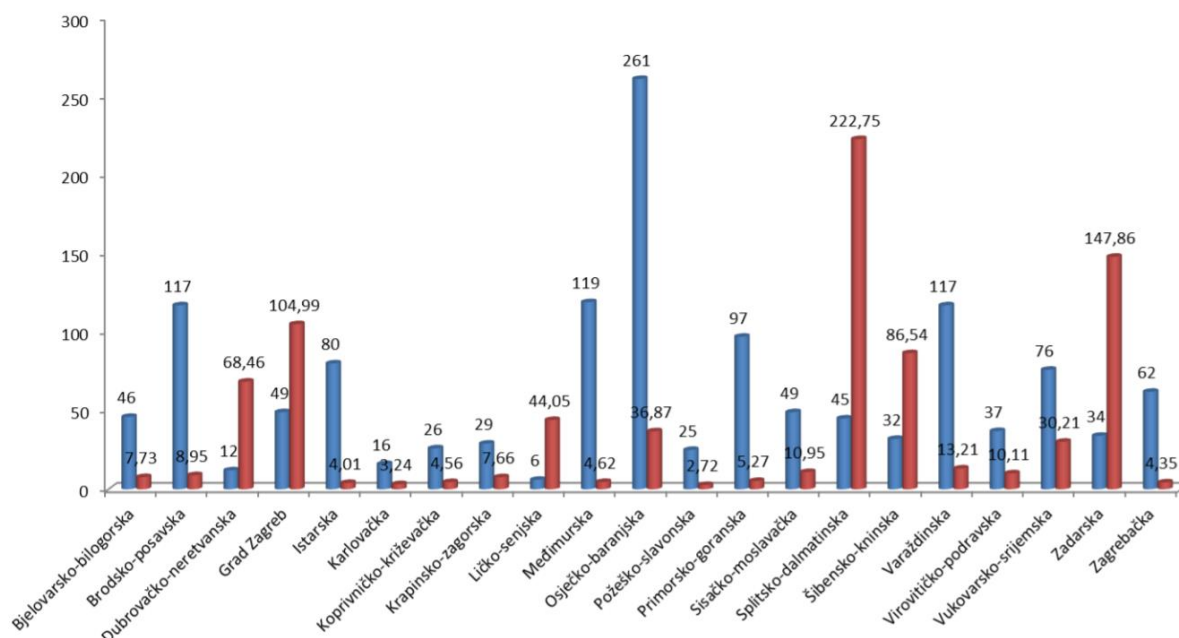
Na području županije izgrađeno je 324 km distributivne plinske mreže te 9 km magistralne mreže na koju je, prema podacima iz 2019. godine, priključeno preko 22 i pol tisuće potrošača.

Sustav naftovoda. Jadranski naftovod (JANAF) je cjevovodni sustav za transport nafte od luke i terminala Omišalj do domaćih i inozemnih rafinerija u istočnoj i središnjoj Europi. Sastoji se od prihvatno-otpremno Terminala Omišalj, luke Omišalj, dionice cjevovoda Omišalj – Sisak i podmorskog naftovoda Omišalj – Urinj, koji povezuje Terminal Omišalj i INA Rafineriju nafte Rijeka.

Toplinarstvo. Sustav toplinarstva u Gradu Rijeci izgrađen je u 60-tim i 70-tim godinama. Danas sustav broji preko devet tisuća korisnika. U planu je daljnji razvoj sustava, osobito kroz poticanje korištenja kogeneracijskih postrojenja na drvenu biomasu na području Gorskoga kotara, odnosno trigeneracijskih postrojenja u Priobalju i na Otocima te posljedično razvoj toplovodne mreže.

Obnovljivi izvori energije. *U usporedbi s ostalim županijama, županija pripada skupini županija čiji su instalirani proizvodni kapaciteti obnovljivih izvora energije i kogeneracije u 2018. godini bili skromni.*

Grafikon 8. Ukupna instalirana snaga po županijama (MW)

Izvor: Sustav poticanja obnovljivih izvora energije i kogeneracije u Republici Hrvatskoj – godišnji izvještaj za 2018. godinu, HROTE

Raspoloživi tehnički **vjetropotencijal** za područje županije procijenjen je na 342 MW, no izgrađenih vjetroelektrana u županiji trenutno nema. Prostornim planom Primorsko-goranske županije definirano je pet lokacija za izgradnju vjetroelektrana: Tuhobić, Peškovo, Pliš, Ruševo Krmpotsko i Poljička Kosa, a potiče se i primjena manjih jedinica za proizvodnju električne energije iz energije vjetra u manjim naseljima i/ili za potrebe individualnih objekata.

Sunčeva energija glavni je i lako dostupan obnovljivi izvor energije na području županije. Prostornim planom predviđa se mogućnost izgradnje šest sunčanih elektrana: Barbičin na Otoku Krku, Orlec-Trinket-Zapad, Orlec-Trinket-Istok i Ustrine na otoku Cresu, Gusta Draga, Grad Novi Vinodolski i Belinova na otoku Rabu. *U tijeku je izgradnja najveće hrvatske sunčane elektrane, Orlec-Trinket na otoku Cresu.*

Korištenje energije iz **biomase** potiče se na području Gorskoga kotara, izgradnjom kogeneracijskih postrojenja na drvnu masu. Lokalno stanovništvo se zbog dostupnosti sirovine i mogućnosti korištenja nacionalnih poticaja sve više grije peletima.

U županiji postoje tri male **hidroelektrane** do 10 MW: Crpna hidroelektrana Fužine, Reverzibilna hidroelektrana Lepenice i Protočna visokotlačna derivacijska hidroelektrana Zeleni vir.

Energetska učinkovitost. *Primorsko-goranska županija već dulji niz godina prednjači u odnosu na ostale županije po broju energetski obnovljenih javnih i višestambenih zgrada.* Energetska učinkovitost može se poboljšavati u svim dijelovima energetskog sustava – od objekata gdje se energija proizvodi, preko sustava kojim se isporučuje krajnjim korisnicima, sve do objekata u kojima se energija troši.

Elektromobilnost. Na području Primorsko-goranske županije su do 2019. godine instalirane ukupno 54 punionice s 131 utičnim mjestom. U 2019. godini registrirano je 161 električno vozilo i 20 hibridnih vozila s vanjskim punjenjem, a poželjno je ulaganje u daljnji razvoj infrastrukture, uz korištenje poticajnih sredstava za nabavu električnih i hibridnih vozila.

2.8. Civilni sektor i krizna stanja

Prema podacima Ministarstva uprave na dan 01. svibnja 2020. godine, u županiji je registrirano 4.049 udruga, što županiju svrstava na treće mjesto po broju registriranih udruga u Republici Hrvatskoj. Veći broj udruga upućuje na bolju razvijenost civilnog sektora i viši stupanj participativnosti u svim segmentima djelovanja. Broj udruga na 1.000 stanovnika iznosi 1,42 i veći je od nacionalnog prosjeka (1,26). Najveći broj udruga registriran je u segmentu sporta, kulture i umjetnosti, obrazovanja, znanosti i istraživanja, socijalne djelatnosti, djelatnosti na nacionalnoj razini, zaštite prava te zaštite okoliša i prirode.

Na području županije registrirano je i aktivno djeluje i devet **zaklada**, osnovanih u cilju promicanja općekorisnih i društvenih ciljeva. Jedna od zaklada je i Zaklada Sveučilišta u Rijeci.

U 2020. godini evidentirano je i 27 **vjerskih organizacija**.

Na nacionalnoj razini još uvijek ne postoji jedinstveni sustav praćenja broja aktivnih registriranih udruga, raspodjele donacija i zapošljavanja, pa bi sustavna evaluacija učinaka potpora udrugama omogućila bolju usklađenost njihovih programa sa strateškim ciljevima Županije, a time i mnoge sinergijske učinke na razvoj županije.

Operativne snage **sustava civilne zaštite** Primorsko-goranske županije čine: Stožer civilne zaštite Primorsko-goranske županije, Vatrogasna zajednica Primorsko-goranske županije, Društvo crvenog križa Primorsko-goranske županije, Policijska uprava Primorsko-

goranska, Hrvatska gorska služba spašavanja – Stanica Rijeka i Delnice, Specijalistička postrojba za traganje i spašavanje iz ruševina i pravne osobe od posebnog interesa za sustav civilne zaštite Primorsko-goranske županije. Organizirane su i dodatne snage **zaštite i spašavanja** koje se aktiviraju u slučaju katastrofe ili velikih nesreća.

Od 11. ožujka 2020. godine, kada je u Hrvatskoj proglašena pandemija virusa COVID-19, na području županije aktivno djeluje Stožer civilne zaštite Primorsko-goranske županije, koji u skladu s preporukama Nacionalnog stožera civilne zaštite Republike Hrvatske provodi mjere suzbijanja krize i prati kretanja novozaraženih osoba.

Manjkavost u sustavu zaštite i spašavanja predstavlja nedostatan broj stručno-tehnoloških djelatnika za rješavanje kriznih situacija, a uočen je i nedostatak infrastrukturnih kapaciteta (poput neizgrađenog heliodroma). Radi se o neučinkovitosti na nacionalnoj razini, što generira regionalnu nejednakost u pristupu javnim uslugama.

2.9. Posebna područja: Gorski kotar i otoci

Gorski kotar i Otoci dvije su mikroregije županije u kojima se provodi posebna državna razvojna politika te, kao takve, ostvaruju određene povlastice i olakšice. U određenim jedinicama lokalne samouprave Gorskog kotara primjenjuju se tako Zakon o brdsko-planinskim područjima i Zakon o potpomognutim područjima, a na otocima Zakon o otocima. Ovi posebni Zakoni uređuju poseban pristup razvoju i legislativni okvir za provedbu mjera koje ublažavaju poteškoće izazvane specifičnim uvjetima za rad i život na tim područjima.

Gorski kotar. Na području **Gorskoga kotara** brdsko-planinska područja nominirana su kao **područja s razvojnim posebnostima**, a obuhvaćaju: općine Mrkopalj, Skrad, Brod Moravice, Ravna Gora, Lokve i Fužine te gradove Vrbovsko, Čabar i Delnice. Sve jedinice lokalne samouprave Gorskoga kotara pripadaju **brdsko-planinskom području**. To su područja čija nadmorska visina, nagib, vertikalna raščlanjenost terena te njima uvjetovane pedološke, klimatske i druge prirodne osobnosti otežavaju uvjete života i rada njihovih stanovnika. *Općine Mrkopalj, Skrad, Brod Moravice i grad Vrbovsko* po indeksu razvijenosti spadaju u 4. skupinu sa statusom potpomognutog područja, dok se Ravna Gora, Čabar, Lokve, Fužine i Delnice, prema vrijednosti indeksa razvijenosti nalaze u trećoj i četvrtoj četvrtini iznadprosječno rangiranih jedinica lokalne samouprave i pod posebnom su zaštitom Republike Hrvatske.

Ova mikroregija ima izrazito nepovoljnu demografsku sliku, nisku stopu prirodnog prirasta, te višu prosječnu dob stanovništva. Srednjoškolsko obrazovanje ima više od polovine stanovništva, a preko 28% stanovništva ima završenu samo osnovnu školu. Dominantna gospodarska djelatnost je drvna industrija. Na pojedinim lokacijama internetska mreža nedovoljne je kvalitete i brzine, što posebno predstavlja problem za razvoj gospodarskih djelatnosti. Ova mikroregija nema, pučko učilište, nedostatni su zdravstveni i obrazovni kapaciteti te mreža socijalnih ustanova. Manjka financijskih sredstava za razvoj društvenog i sportskog života, a zastupljenost turističkog sektora je ispodprosječna.

Područje Gorskoga kotara bogato je pitkom vodom i šumama i postoji izrazit potencijal za razvoj turizma te prerađivačkog sektora vezanog uz drvnu industriju.

Otoci. Otoci su posebna područja zbog geografskih i s tim povezanih ograničenja kojima su podvrgnuti. Popisano je sveukupno 45 otoka i otočića.

Sve jedinice lokalne samouprave ove mikroregije prema indeksu razvijenosti iznadprosječno su razvijene u odnosu na nacionalni prosjek i spadaju u 8. razvojnu skupinu, osim grada Raba i općine Lopar koji pripadaju 7. razvojnoj skupini.

Prema podacima iz 2016. godine, više od dvije trećine turističke aktivnosti županije ostvareno je na otocima s udjelom od 58,69% u ukupnom broju noćenja u županiji, a strani gosti u otočnim destinacijama činili su više od 94% ukupnog broja županijskih noćenja.

Velika koncentracija ljudi na otocima tijekom ljetnih mjeseci premašuje kapacitete opskrbe vodom. Naime, izdašnost vlastitih izvora pitke vode ograničena je, osim na Lošinj i Cresu koji imaju najčešće dostatnu opskrbu iz jezera Vrana, a Sustavi Krka i Raba povezani su i na kopnene vodoopskrbne sustave.

U ovoj mikroregiji evidentiran je porast broja stanovnika za 2,16% prema procjenama broja stanovnika u 2018. godini u odnosu na popis stanovništva iz 2011. godine.

Specifičnost razvoja otoka očituje se u provođenju velikih infrastrukturnih projekata, koji uvelike utječu na poboljšanje kvalitete života. Potiču se ulaganja u konkurentne i inovativne sektore koji su ekološki, prostorno, gospodarski, tehnološki i društveno održivi. Među najvažnijima ističu se: izgradnja najveće solarne elektrane u Hrvatskoj na otoku Cresu, razvoj otoka Unije kao energetski samoodrživog otoka kroz realizaciju manjih projekata i unaprjeđenje zaštite okoliša razvojem sustava gospodarenja otpadom i razvoj vodno-komunalne i lučke infrastrukture otoka Krka.

2.10. Upravljanje razvojem

Razvojem županije bavi se više institucija. To su prije svega upravna tijela Županije, i njezinih 14 gradova i 22 općine, koja oblikuju i provode razvojnu politiku. U aktivnostima regionalnoga razvoja sudjeluju i ostale institucije: strukovne komore, komunalna društva, razvojne agencije, lokalne akcijske grupe, Hrvatski zavod za zapošljavanje, turističke zajednice, obrazovne institucije, Sveučilište u Rijeci, poduzetničke potporne institucije, organizacije civilnog društva i druge.

Fiskalni kapaciteti Primorsko-goranske županije i jedinica lokalne samouprave u Primorsko-goranskoj županiji

Mikroregije Priobalje i Otoci temelje svoj gospodarski razvoj na obalnom položaju i turističkoj atraktivnosti, dok jedinice lokalne samouprave Gorskoga kotara imaju manje komparativnih i razvojnih prednosti, što se odražava na siromašniju gospodarsku strukturu i mali broj uspješnih sektora. *Gradovi i općine u manje razvijenim dijelovima županije imaju relativno visoke rashode za zaposlene, što znači da veći broj zaposlenih upravlja malim iznosom sredstava za razvoj i da je njihova učinkovitost upitna, a značajnija ulaganja u gospodarstvo izostaju.*

Analiza fiskalnih kapaciteta Županije i njezinih jedinica lokalne samouprave temelji se na podacima o izvršenju proračuna Županije i 36 jedinica lokalne samouprave u razdoblju od 2014. do 2018. godine.

Sveukupni prihodi Županije, gradova i općina dosegli su svoj maksimum 2018. godine. *Ukupni rashodi* Županije, gradova i općina kontinuirano su rasli i 2018. godine dosegli najvišu razinu *primarnih prihoda*² te ih premašili za dvije milijarde HRK.

² Prihodi ostvareni na način da se iz ukupnih prihoda izuzmu prihodi iz dodatnog udjela poreza na dohodak za decentralizirane funkcije, pomoći iz inozemstva (darovnice) i od subjekata unutar općeg proračuna

Iznos *ukupnih prihoda po stanovniku* i *ukupnih rashoda po stanovniku* pokazatelj su fiskalne snage gradova i općina. Prosječan iznos *ukupnih proračunskih prihoda po stanovniku* grada u županiji u periodu od 2014. do 2018. godine iznosi 5.798,14 HRK, općine 5.809,13 HRK, a županijskog proračuna 1.085,01 HRK.

Udio u ukupnim rashodima pada tijekom promatranih godina i tu bi dinamiku trebalo zaustaviti i vratiti uzlazni trend, poboljšati, dakle, ostvarivanje primarnih prihoda i/ili razmotriti dodatno smanjenje rashodovne strane proračuna. Primarni prihodi gradova i općina imaju razmjerno visok udio u ukupnim rashodima, što ukazuje na svojevrsnu stabilnost u planiranju i ostvarivanju rashoda te nastojanje gradova i općina da većinu ukupno nastalih prihoda pokriju vlastitim kapacitetima, a manji dio osiguraju iz ostalih izvora.

Promatrajući razliku *prosječnog godišnjeg iznosa ukupnih prihoda i rashoda po stanovniku gradova* u županiji u periodu od 2014. do 2018. godine, Grad Krk ima najveći fiskalni kapacitet, što znači da ostatak sredstava može usmjeriti u razvojne aktivnosti grada, ulaganja u infrastrukturu i podizanje standarda njegovih stanovnika. Slijede Grad Mali Lošinj, Grad Crikvenica te Grad Novi Vinodolski.

Analizirajući razliku *prosječnih godišnjih primarnih prihoda i ukupnih rashoda po stanovniku gradova* u razdoblju 2014.-2018. godine, samo Grad Kastav i Grad Novi Vinodolski su u stanju prihoda ostvarenih vlastitim kapacitetima pokriti ukupne rashode.

Financijski kapaciteti Županije i jedinica lokalne samouprave na području županije

Proračun Županije karakterizira stabilnost prihoda te je u 2019. godini ostvareno 9% više prihoda u odnosu na 2018. godinu, dok je za 2020. godinu planirano čak 46,7% više prihoda u odnosu na prethodnu godinu. Proračun značajno raste od 2016. godine, zbog uključivanja vlastitih i namjenskih prihoda i primitaka proračunskih korisnika. U 2020. godini planiran je značajan rast prihoda zbog dodatnih 22,5 milijuna HRK pomoći Države za obavljanje preuzetih poslova državne uprave, te zbog uključivanja prihoda za pokriće dodatnih rashoda za zaposlene u ustanovama školstva, a koji se do sada nisu iskazivali u konsolidiranom Proračunu.

Ukupni prihodi gradova i općina ne bilježe značajniji rast. U 2019. godini najviše ukupnih prihoda i primitaka zabilježio je Grad Rijeka, više od 40% ukupnih prihoda jedinica lokalne samouprave na području županije. Razlog tomu je relativno veliki broj stanovnika te činjenica da se najveći dio gospodarskih i javnih te upravnih aktivnosti odvija upravo na tom području. Najmanje prihode ostvaruju jedinice lokalne samouprave Gorskoga kotara, što je rezultat slabe naseljenosti i razvijenosti.

Županija potiče proces decentralizacije na svim razinama, izmjene postojećeg Zakona o financiranju jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave te se zalaže za preuzimanje nadležnosti i prenošenje ovlasti na jedinice lokalne samouprave.

Institucionalni kapaciteti Županije i jedinica lokalne samouprave u županiji

Gospodarska politika županije provodi se na dvije upravne razine. Na županijskoj razini provode ju organizacijske jedinice županijske uprave. Organizacijske jedinice s istim poslovima i zadacima postoje i u upravama 36 gradova i općina županije.

Primorsko-goranska županija je jedinica područne (regionalne) samouprave koja obavlja razvojne i druge poslove iz djelokruga Županije, za što su ustrojena upravna tijela, koja ulažu trajne napore u jačanje svojih upravljačkih kapaciteta, međusobnom koordinacijom te unaprjeđenjem poslovnih procesa, što je temeljni preduvjet za učinkovito upravljanje uravnoteženim razvojem svih dijelova županije. Institucionalni kapaciteti ojačani

su i kroz niz trgovačkih društava i ustanova, čiji je (su)osnivač Županija. Infrastrukturalna opremljenost, kompetencije i iskustvo zaposlenika, interna organizacija i uvjeti rada, te resursi koje ima na raspolaganju čine institucionalni kapacitet tijela zaduženih za planiranje, upravljanje i koordinaciju razvojnih aktivnosti na području županije.

Jedinice lokalne samouprave na području županije u okviru svog djelokruga provode aktivnosti općih i pravnih poslova, financija, društvenih djelatnosti, javne nabave, turizma, gospodarstva, komunalnog sustava, zaštite okoliša, investicija, prostornog uređenja, imovine i poduzetništva.

Godine 2015. osnovana je Urbana aglomeracija Rijeka, sa sjedištem u Gradu Rijeci, obzirom na činjenicu da Grad broji preko 100.000 stanovnika. Ulazak u sustav aglomeracije prihvatilo je 10 gradova i općina: Grad Rijeka, Grad Kastav, Grad Kraljevica, Grad Opatija, Općina Čavle, Općina Klana, Općina Kostrena, Općina Lovran, Općina Mošćenička Draga i Općina Viškovo. Urbana aglomeracija Rijeka prva je ustrojena urbana aglomeracija u Republici Hrvatskoj, čija je svrha zajedničko korištenje sredstava iz fondova Europske unije te ravnomjerni regionalni razvoj njenih sastavnica.

2.11. SWOT analiza

SNAGE	SLABOSTI
<p>Iznadprosječna razina obrazovne strukture stanovništva PGŽ unutar RH</p> <p>Razvijeno Sveučilište na razini RH</p> <p>Sigurna regija visoke kvalitete života i zaštite okoliša</p> <p>Bogatstvo i raznolikost kulturnih, povijesnih, prirodnih i okolišnih resursa</p> <p>Iznadprosječna gospodarska razvijenost u odnosu na županije RH</p> <p>Iznimno aktivan i razvijen civilni sektor</p> <p>Uspješno korištenje EU sredstava</p> <p>Uspješnost u privlačenju direktnih stranih investicija</p> <p>Regija visoke razine tolerancije, otvorenosti i multikulturalnosti</p> <p>Visoka razina poznavanja stranih jezika i nadprosječna digitalna pismenost stanovništva unutar RH</p> <p>Visoka razina nadstandarda za zdravlje, socijalnu skrb i obrazovanje</p> <p>Dobra domaća i međunarodna prometna, logistička robna i turistička povezanost s europskim regijama</p> <p>Potencijal za razvoj obnovljivih izvora energije</p> <p>Tradicija i organiziranost destinacijskog i zdravstvenog turizma</p>	<p>Nepovoljna demografska kretanja i starosna struktura stanovništva</p> <p>Neravnomjerni razvoj pojedinih dijelova županije</p> <p>Posljedice pandemije Covid-19 na gospodarski rast, ključne sektore te proračune JLPRS-e</p> <p>Tehnološko zaostajanje u odnosu na regije EU</p> <p>Nekonkurentnost dijela gospodarstva iskazana nižom razinom produktivnosti rada i robnog izvoza</p> <p>Izrazita sezonalnost te značajna ovisnost o turizmu</p> <p>Nedovoljna iskorištenost poljoprivrednog zemljišta i sektora proizvodnja hrane</p> <p>Nedovoljna prisutnosti etabliranih međunarodnih tvrtki na području županije</p> <p>Nedostatak kvalificirane radne snage u rastućim sektorima</p> <p>Ispodprosječna gospodarska razvijenost u odnosu na EU NUTS3 regije</p> <p>Nedovoljno iskorišten potencijal obnovljivih izvora energije (sunce, vjetar, biomasa, more)</p> <p>Nedovoljno razvijen regionalni inovacijski ekosustav i niska razina ulaganja u istraživanje i razvoj javnog i privatnog sektora</p> <p>Nedovoljna povezanost znanosti i gospodarstva</p>
PRILIKE	PRIJETNJE
<p>Globalna konkurentnost prometnog pravca</p> <p>Konkurentnost sjevernojadranskih luka spram sjevernoeuropskih luka</p> <p>Značajan interes za ulaganje s obzirom na prirodne i klimatske pogodnosti regije (turizam, energetika, zdravlje i sl.)</p> <p>Raspoloživost značajnih fondova i financijskih instrumenata (bespovratna sredstva, povoljni zajmovi i dr.)</p> <p>Tehnološka, digitalna transformacija javnog i privatnog sektora</p> <p>Potencijal za razvoj obnovljivih izvora energije</p> <p>Redefiniranje odnosa gospodarstva, energetike i ekologije kroz tranziciju prema „zelenoj“ i „plavoj“ ekonomiji sa ciljem otvaranja novih „zelenih“ radnih mjesta</p> <p>Povratak globalnih lanaca vrijednosti, robnih tokova i kadrova u regionalne (kontinentalne) okvire</p> <p>Povezivanje regionalne proizvodnje, trgovine, turizma i ugostiteljstva</p> <p>Nova generacija poduzetništva temeljena na naprednim tehnologijama</p> <p>Ulazak u Eurozonu</p> <p>Trend rasta značaja zdravlja i zdravstvenog turizma kao ključni sektor budućeg rasta i zapošljavanja i rasta kvalitete života</p>	<p>Nepovoljna demografska kretanja u RH te značajne posljedice trenda starenja stanovništva na zdravstveni i mirovinski sustav, organizaciju socijalne skrbi i ostalih usluga za navedenu skupinu</p> <p>Prijetnja višegodišnje recesije i usporavanja globalne ekonomije uzrokovane pandemijom Covid-19 gospodarskom rastu, ključnim sektorima te proračunima JLPRS-e u RH</p> <p>Odlazak srednje (strukovnog) i visoko-obrazovanog kadra</p> <p>Izrazita centralizacija u RH s naglaskom na nedovoljan stupanj funkcionalne i financijske decentralizacije</p> <p>Visoka razina nepovjerenja u institucije u RH</p> <p>Fiskalna i pravna nesigurnost uslijed čestih izmjena zakonodavnog okvira i poreznih politika na nivou RH</p> <p>Nepovoljno poslovno okruženje u RH u odnosu na EU</p> <p>Nedovoljna prilagođenost obrazovnog i znanstvenog sustava potrebama gospodarstva i društva na razini RH</p> <p>Neodgovarajuće i nedovoljno aktivne nacionalne javne politike u transformaciji (reformi) pravosuđa, sustavima zdravstva i obrazovanja</p> <p>Zaostajanje gospodarstva i društva u tehnološkom razvoju i primjeni suvremenih tehnologija i digitalizacije u odnosu na druge članice EU</p> <p>Nedovoljna društvena spremnost na promjene i cjeloživotno učenje</p>

3. REZULTATI PROVOĐENJA PRIJAŠNJIH STRATEŠKIH DOKUMENATA

Primorsko-goranska županija je u posljednjih nekoliko godina izradila niz strateških dokumenata i to slijedom:

- Regionalni operativni program Primorsko-goranske županije 2008.-2013.
- Razvojna strategija Primorsko-goranske županije 2011.-2013. (2015.)
- Razvojna strategija Primorsko-goranske županije 2016.-2020. (2021.)

3.1. Regionalni operativni program Primorsko-goranske županije 2008.-2013.

Strateško planiranje u Primorsko-goranskoj županiji ima dugogodišnju tradiciju, no može se reći da je modernije sustavno i integrirano planiranje razvoja započelo izradom i provedbom tzv. Regionalnog operativnog programa Primorsko-goranske županije za razdoblje 2008.-2013. godine (ROP). Prva generacija županijskih ROP-ova učvrstila je praksu participativnoga strateškog planiranja, odnosno izrade razvojne strategije na principima partnerstva i ravnopravnog uključivanja svih relevantnih dionika u njenu izradu, i kod preuzimanja odgovornosti za njenu provedbu.

ROP-om su uvedeni i kriteriji za odabir projekata, strategija financiranja te postupci evaluacije i praćenja projekata i programa ROP-a.

U tom je razdoblju Županija nastavila od ranije uspostavljeni programski kontinuitet zalažući se za društveni i gospodarski rast, za bolji životni standard građana, policentrični razvoj Hrvatske i decentralizaciju, regionalno upravljanje prostorom i javnim dobrima, kapitalna ulaganja u prometnu, komunalnu i društvenu infrastrukturu, te za povećanje standarda usluga u obrazovanju, zdravstvenoj zaštiti, socijalnoj skrbi, sportu i kulturi. Županija je organizacijski obrazložila svoje razvojne programe pridržavajući se načela održivosti i konzistentnosti, supsidijarnosti, transparentnosti i javnosti rada, suradnje, poštovanja prioriteta, načela jednakih standarda javnih usluga, načela ekonomičnosti i učinkovitosti, načela kontinuiteta razvojne politike i načela vrednovanja prirodnih i kulturno povijesnih resursa.

Županijska uprava ubrzano se prilagođavala zahtjevima suvremene uprave u skladu sa standardima EU. Ovo se naročito očituje uvođenjem sustava upravljanja kvalitetom, stalnim stručnim usavršavanjem rukovoditelja i djelatnika, te organizacijskim i stručnim prilagođavanjem zahtjevima budućeg sustava regionalnog razvoja. Naročita pažnja pridala se povećanju kapaciteta za korištenje EU sredstava za provedbu razvojnih mjera na području županije pa je tako stručno osposobljen veći broj djelatnika Županije, i osnovana Koordinacija za europske integracije i međunarodnu suradnju.

U suradnji s Vladom RH i pojedinim ministarstvima pokrenuti su brojni projekti važni za županiju, posebice u cestogradnji, plinifikaciji, osuvremenjivanju željeznica i razvoju komunikacija. Značajni su rezultati postignuti unaprjeđivanjem uvjeta rada zdravstva i školstva putem izgradnje nove zdravstvene i obrazovne infrastrukture, poboljšanjem uvjeta rada Sveučilišta u Rijeci, putem poticane stanogradnje te modernizacijom Riječke luke.

3.2. Razvojna strategija Primorsko-goranske županije 2011.-2013. (2015.)

Usvajanjem Zakona o regionalnom razvoju Republike Hrvatske³ (Zakon) i Strategije regionalnog razvoja Republike Hrvatske 2011.-2013. te Pravilnika o obveznom sadržaju, metodologiji izrade i načinu vrednovanja županijskih razvojnih strategija⁴, pokrenut je sustavan proces strateškog planiranja razvoja na razini županija u Republici Hrvatskoj.

Jedna od novina Razvojne strategije u odnosu na ROP je i uspostava Baze razvojnih projekata koji su evaluirani temeljem postavljenih strateških ciljeva, prioriteta i mjera. Sukladno Zakonu, radi učinkovitog planiranja i praćenja provedbe politike regionalnog razvoja, uspostavljena je Središnja elektronička baza razvojnih projekata koju ustrojava i vodi nadležno ministarstvo za regionalni razvoj. Uvedena je i obveza godišnjeg izvještavanja Partnerskom vijeću i nadležnom ministarstvu za regionalni razvoj. Radi praćenja učinaka provedbe politike regionalnog razvoja, Županija je morala pratiti slijedeće osnovne skupine pokazatelja:

- stupanj ostvarenja utvrđenih ciljeva prioriteta i mjera
- ostvareni razvojni rezultati i učinci
- učinkovitost i uspješnost u korištenju financijskih sredstava
- ostvarenje prema utvrđenom financijskom okviru
- sudjelovanje i doprinos partnerstva.

Županija je pratila i učinkovitost rukovođenja i organizacije provedbe, te vidljivost Razvojne strategije u javnosti županije i jedinica lokalne samouprave s područja županije.

Zbog kontinuiteta strateškog planiranja te unaprijeđenja procesa, jedan od ciljeva Izvještaja o provedbi Razvojne strategije Županije bila je i priprema sustava za slijedeće programsko razdoblje 2015.-2020. Osnovni izazov do 2014. godine bio je povezivanje proračuna sa strateškim dokumentima (županijskim razvojnim strategijama, planovima ukupnog razvoja jedinica lokalne samouprave, akcijskim planovima i sl.). Izvršenje proračuna trebalo je povezati s provedbom mjera strateških dokumenata.

3.3. Razvojna strategija Primorsko-goranske županije 2016.-2020. (2021.)

Razvojna strategija Primorsko-goranske županije 2016.-2020. (2021.) (RS PGŽ) temeljni je planski dokument za održivi društveno-gospodarski razvoj županije. Izrađena je 2015. godine, sukladno Zakonu o regionalnom razvoju Republike Hrvatske, te Smjernicama Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije za izradu županijskih razvojnih strategija, praćenje i vrednovanje njihove provedbe kao prva donesena županijska razvojna strategija u Republici Hrvatskoj. Strategija regionalnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje do kraja 2020. godine donesena je 2017. godine. RS PGŽ usklađena je sa prethodno navedenom nacionalnom Strategijom. Važenje RS PGŽ produženo je do kraja 2021. godine, odnosno ista je na snazi u trenutku izrade Plana razvoja.

Za potrebu provedbe RS PGŽ izrađeni su i zasebni provedbeni dokumenti i to Akcijski planovi provedbe RS PGŽ koji predstavljaju provedbene dokumente za operacionalizaciju i provedbu RS PGŽ, a omogućuje cjelovit pregled, strukturu te razradu svih aktivnosti, programa i projekata potrebnih za provedbu Strategije u određenom razdoblju i Komunikacijska strategija RS PGŽ s ciljem podizanja svijesti o ulozi i značaju Strategije za

³ Narodne novine broj 147/14, 123/17 i 118/18

⁴ Narodne novine broj 53/10

razvoj županije i jedinica lokalne samouprave, učinkovite komunikacije te informiranja javnosti o mogućim izvorima financiranja posebice o fondovima namijenjenim regionalnom razvoju.

Mjere RS PGŽ obuhvatile su slijedeća područja razvoja: gospodarstvo, komunalna infrastruktura, društvene djelatnosti, zaštita okoliša, prostora i prirode, ljudski potencijali, institucije i ravnomjerni regionalni razvoj. Većina aktivnosti, projekata i programa pridonijela je provođenju više od jedne mjere.

Nositelji i sunositelji provedbe mjera RS PGŽ su javnopravna tijela, ustanove, poduzetnici, poduzetničke potporne institucije, nevladine organizacije, udruženja, lokalne akcijske grupe (LAG-ovi) i dr. Županije su nadalje obvezne svake godine podnijeti izvješće o rezultatima provedbe razvojne strategije za prethodnu godinu Ministarstvu regionalnoga razvoja i fondova Europske unije, što se u Primorsko-goranskoj županiji redovito obavlja.

Kao što je analizirano u analitičkim podlogama, pokazatelji uspješnosti provođenja RS PGŽ ukazuju da se u promatranom razdoblju (2016.-2019. godina) povećala zaposlenost, smanjila stopa nezaposlenosti, te povećao broj zaposlenih kod poduzetnika, koji je dosegao 6% ukupno zaposlenih kod poduzetnika u Hrvatskoj. S 23.561 registriranih pravnih osoba (2019. godina) od kojih su 55,7% aktivne pravne osobe, Primorsko-goranska županija svrstava se na treće mjesto po broju aktivnih subjekata među županijama u Hrvatskoj, te je među prvima po broju i značaju poduzetnika. U 2019. godini na području županije djelovalo je 11.261 poduzetnika (4. mjesto u odnosu na ostale županije), koji su imali 64.568 zaposlenih (3. mjesto u odnosu na ostale županije) te ostvarili preko 40 mlrd. ukupnih prihoda.

Primorsko-goranska županija jedna je od najvećih hrvatskih županija prema broju stanovnika te generiranoj vrijednosti bruto domaćega proizvoda (BDP). Prema dostupnim podacima o BDP-u iz 2017. godine, BDP je iznosio 31.088 milijuna HRK ili 4.167 milijuna EUR. Vrijednost inozemnih izravnih ulaganja u razdoblju od 2016. do 2019. godine, bila je 592 milijuna EUR, odnosno 2.083 EUR po stanovniku, pa to svrstava županiju na prvo mjesto u Hrvatskoj.

Za provedbu mjera RS PGŽ, u periodu od 2016. do 2019. planirano je ulaganje u sveukupnom iznosu od 1,677 milijardi HRK. U istom razdoblju ostvareno 1,524 milijarde HRK ulaganja, što predstavlja udio od 91% ostvarenja u odnosu na plan. Većina programa i aktivnosti ostvarena je u skladu s planom, s minimalnim odstupanjima. Značajna su ulaganja ostvarena u obrazovanju te zdravstvu, a posebno poboljšanja i razvoj zdravstvenog standarda te rekonstrukciju i opremanje objekata u zdravstvu. Ulaganja u obnovljive izvore energije, posebno energiju sunca obilježila su protekli period. Nadalje, treba istaknuti da Primorsko-goranska županija već nekoliko godina energetski obnavlja znatno više javnih i višestambenih zgrada nego ostale županije. Obnovljeno je preko 300 višestambenih zgrada te preko 50 objekata javne namjene. Također, značajan je broj obnovljenih obiteljskih kuća u gradovima i općinama na području županije, što je iznimno pozitivan trend kojeg svakako treba nastaviti. Treba naglasiti ulaganja u komunalnu i drugu infrastrukturu kao i u gospodarstvo Primorsko-goranske županije koje raste brže u odnosu na ostale Jadranske županije.

I pored poteškoća, gospodarska struktura, kao i strateško gospodarsko usmjerenje Primorsko-goranske županije prema djelatnostima veće dodane vrijednosti vidljivo je kroz inovacije i razvojne inkubatore po kojima je županija posebno prepoznata.

4. OPIS SREDNJOROČNIH RAZVOJNIH POTREBA I RAZVOJNIH POTENCIJALA

Primorsko-goranska županija jedinica je regionalne samouprave ustrojena na području primorsko-goranskog teritorija na zapadnom dijelu Republike Hrvatske. Na sjevernom djelu nalazi se šumovit goranski kraj, dok je južni dio područje uz more s nekoliko velikih, nastanjenih otoka, Krk, Cres, Lošinj i Rab. Središnji dio područja pruža se od istočnih obronaka Učke, preko najvećeg grada Rijeke koja je ujedno i sjedište županije, do Vinodolskog područja.

Razvojem županije bavi se više institucija, i to Županija te 14 gradova i 22 općine, odnosno upravna tijela preko kojih se oblikuje i provodi razvojna politika. U aktivnostima regionalnoga razvoja sudjeluju i brojne institucije, kao što su strukovne komore, komunalna društva, razvojne agencije, lokalne akcijske grupe, Hrvatski zavod za zapošljavanje, turističke zajednice, osnovne i srednje škole, Sveučilište u Rijeci, poduzetničke potporne institucije, organizacije civilnog društva, nacionalne agencije, resorna ministarstva i druge.

U narednom razdoblju nastavit će se razvijati sustav upravljanja razvojem te primjena dobre prakse u svim sferama djelovanja dionika na području županije.

4.1. Tehnološki izazovi i gospodarstvo

Raznolika obilježja kao što su more, bogato razvedena obala s otocima i vrlo šumoviti Gorski kotar, uz klimatske pogodnosti te položajna blizina prostoru srednje Europe odredili su i dosadašnji gospodarski razvoj županije. Iako su neke gospodarske grane više zastupljene i predstavljaju okosnicu razvoja, i to pomorski i prerađivački sektor, treba spomenuti pružanje poslovnih i drugih usluga te tvrtke koje se bave projektiranjem. Turizam s obzirom na značajan udio u gospodarstvu županije, još uvijek ima prostora za razvoj, posebno u selektivnim oblicima, kao nautički, zdravstveni i ruralni te rekreativni i zimski turizam. Poduzetništvo i gospodarstvo u cijelosti, s obzirom na dosegnuti stupanj razvoja, predstavlja veliki potencijal daljnjem napretku.

Županija ostvaruje vodeće rezultate u proizvodnosti rada kako u odnosu na Hrvatsku, tako i u odnosu na druge županije, posebno u prerađivačkoj industriji. To predstavlja izuzetnu konkurentsku prednost županije te govori o povoljnoj strukturi grana prerađivačke industrije, pri čemu prevladavaju industrijske niše koje generiraju više dodane vrijednosti. Proizvodnost je veća u sektorima u kojima je županija specijalizirana. Iznimke su trgovina, turizam i povezane djelatnosti u kojima ima mjesta za povećanje proizvodnosti rada.

Uzimajući u obzir globalne trendove, gospodarstvo se danas suočava s brzim i velikim promjenama koje inicira tehnološki napredak i inovacije, digitalizacija, ali i krize. To sa sobom povlači migraciju ljudi te odlazak visokoobrazovanih kadrova, posebno mladih, u zemlje s višim životnim standardom. Županija raspolaže visokokvalificiranim kadrovima koji predstavljaju značajan potencijal posebno važan za transformativne gospodarske promjene.

Tehnološka struktura županije veoma je slična tehnološkoj strukturi hrvatskoga gospodarstva. Strukturu prevladavaju tržišne usluge s niskim intenzitetom znanja (turizam, trgovina, skladištenje, kopneni prijevoz) i tržišne usluge intenzivne znanjem (prijevoz i visokostručne usluge). Navedeno ukazuje na potrebu ubrzanog prihvaćanja i implementiranja suvremenih tehnoloških rješenja. Razvidno je da treba povećati udio visokotehnoloških usluga (uključuju IKT, telekomunikacije, istraživanje i razvoj).

Okolnosti povezane s krizom uvjetovanom pandemijom virusa COVID-19, ubrzale su nužnost promjena u prihvaćanju tehnologija i digitalizacije kao preduvjeta daljnjeg poslovanja, osobito u industrijama koje su zbog svojih specifičnosti primorane na promjenu cjelokupnog koncepta i prelazak na digitalizaciju usluga, kao što su umjetnost, zabava i rekreacija.

Financijski pokazatelji ukazuju na potrebu boljeg korištenja konkurentnih potencijala u djelatnostima koje značajno utječu na cjelokupno gospodarstvo županije te osiguravaju njezin održivi razvoj. Osobito se to odnosi na prerađivačku industriju te na djelatnosti Plavog gospodarstva (pomorski prijevoz, lučke djelatnosti, brodogradnja i remont, ribarstvo i akvakultura, obalni turizam, biotehnologija i drugo) kao i Zelenog gospodarstva (energetika i gospodarenje otpadom, obnovljivi izvori energije, zeleni turizam, eko proizvodnja hrane i drugo).

Konkurentnost i urbani razvoj znatno ovise o kvaliteti upravljanja prostorom županije, zbog čega je potreban zaokret u prostornom planiranju na razini cijele županije. Vidljivi su kontinuirani pritisci i devastacija posebno obalnog područja, zbog čega prostor treba planirati tako da se osigura nosivi kapacitet. Planiranje, naročito u urbanim sredinama, no ne manje važno za ruralna područja, treba doprinijeti ostvarenju direktnih i indirektnih gospodarskih učinaka i istovremeno očuvati i zaštititi prostor. Činjenica je da još uvijek ima mnogo napuštenih i zapuštenih industrijskih pogona, skladišta, zemljišta i drugo, što predstavlja veliki potencijal za pokretanje proizvodnje i prenamjenu te uvođenje sadržaja koji svim sredinama nedostaju.

Iako je županija po dobi stanovništva jedna od najstarijih županija, gdje se broj stanovnika značajno smanjio, prirodna i klimatska obilježja i dalje su privlačni su element za život i rad. Ostanak mladih i mladih obitelji, ali i doseljavanje ovisi o načinu korištenja potencijala resursa na području županije. Zbog toga je potrebno pokrenuti inovativne i tehnološki napredne industrije, digitalizirati javne usluge, prometnu i drugu infrastrukturu, povezati istraživačke laboratorije i centre, i drugo. Napredne tehnologije tako postaju potencijal za otvaranje radnih mjesta visoko dodane vrijednosti te privlačni element za ostanak mladih. Konkurentno gospodarsko okruženje, koje zbog najveće poduzetničke zone u Hrvatskoj (Industrijska zona Bakar), logističkog centra u izgradnji (Miklavija) te brojnih brownfield područja, predstavlja iznimnu gospodarsku osnovu, treba doprinijeti razvoju mikro i makro poduzetništvu. Postojeće potporne institucije značajan su suradnik na razvojnom putu, posebno malih poduzetnika, no njihova snaga treba biti još izraženija posebno u svjetlu pripreme i provedbe projekta za korištenje EU fondova.

Razvoj riječkog sveučilišta te činjenica da županiju karakterizira razvijen sektor prerađivačke industrije, veliki je izazov za sinergijski razvoj ovih djelatnosti, transformaciju u industriju 4.0. te daljnje jačanje konkurentnosti proizvoda i usluga temeljenih na visoko razvijenim tehnologijama.

S obzirom na specijalizaciju županije u raznim sektorima, a posebno u sektoru prerađivačke industrije, zatim povoljan geografski položaj i suvremene transportne infrastrukturne kapacitete, postoji kontinuirana potreba za daljnjim jačanjem izvoznih aktivnosti na cjelokupnom području. U tom smislu, također je potrebno poticati i razvijati sustav umrežavanja poduzetnika kroz pogodne oblike suradnje kao što su klasteri, poduzetnički i inovacijski ekosustavi, temeljeni na suvremenoj tehnologiji u svrhu suradnje, međusobnog učenja, inoviranja te zajedničkog nastupa na tržištu.

Konkurentna prednost županije očituje se u kontinuiranom visokom priljevu izravnih stranih ulaganja, koja čine više od desetine sveukupnih stranih ulaganja na razini Hrvatske.

Iako se potiču ulaganja u građevinske objekte i nekretnine, postoji snažna potreba za priljevom veće količine kapitala u modernizaciju proizvodnih i drugih sustava, ulaganja u postrojenja i opremu. Upravo navedeno predstavlja važan čimbenik održavanja konkurentnosti i sustizanja razvijenih europskih regija. Županija je regija atraktivna za poslovanje velikih međunarodnih tvrtki te je potrebno osigurati preduvjete za njihovo intenzivnije prisustvo.

Jedan od ključnih razvojnih smjerova Županije je stvaranje društva znanja, kao snažnog pokretača gospodarskog i društvenog razvoja za poslove budućnosti. Neiscrpna je potreba za promoviranjem i podizanjem svijesti o važnosti cjeloživotnog obrazovanja pojedinca, odnosno obrazovanja općenito, od osnovnoškolskog, do srednjoškolskog te u konačnici onog visokoškolskog. Na području županije djeluje niz obrazovnih ustanova koje mogu pojedincu pružiti čitav niz obrazovnih aktivnosti, prilagođenih potrebama tržišta rada.

Pandemija virusa Covid-19, u cijeloj je Hrvatskoj uzrokovala niz problema, otvorila pitanja sigurnosti ljudi i imovine kako zdravstvene tako i druge te naglasila gospodarske probleme, potrebe i potencijale. U novonastaloj situaciji Županija se relativno uspješno nosila sa zdravstvenim, sigurnosnim i gospodarskim izazovima. Upravo je ljudski potencijal temeljna vrijednost županije te na njegovoj snazi treba graditi i razvijati upravljanje gospodarskim i drugim krizama, kako bi ono bilo učinkovitije.

4.2. Plavo-zeleni potencijali i potrebe

Plave značajke županije dobar su temelj za daljnji razvoj pomorskog gospodarstva i svih djelatnosti koje iskorištavaju more ili morsko bogatstvo ili su u izravnoj vezi s tim djelatnostima ali i neprivredne djelatnosti (obrazovne, znanstvenoistraživačke, zdravstvene, kulturne, športske, i druge djelatnosti).

Pomorski prijevoz bitan je čimbenik međuotočnog povezivanja i sastavnicom razvoja obalnog turizma. Velika ulaganja koja se odvijaju u lučku infra i suprastrukturu osigurati će potreban razvoj lučkih djelatnosti i omogućiti pozicioniranje županije kao odredište pomorskih puteva prema srednjoj i zapadnoj Europi. Sektor brodogradnje i remonta uza sve turbulencije i dalje je prepoznatljiv sektor gospodarstva koji traži poboljšanja posebno kroz inovacije i tehnološke promjene kako bi se u budućnosti mogao natjecati sa sve jačom konkurencijom.

More je neiscrpni izvor hrane, no ribarstvo i akvakultura te prerada ribe osim resursa zahtijevaju razvoj infrastrukture te primjenu odgovarajućih ribolovnih alata. Županija ima potencijale za razvoj ribarstva i akvakulture pa treba planirati, snažnije motivirati i podržati razvoj ovog sektora.

Obalni turizam čini velik dio BDP-a županije, preko 16% te je važan izvor dodatnih prihoda posebno privatnim iznajmljivačima. Treba istaknuti da prirodni resurs ima svoja ograničenja te županija treba planirati daljnji razvoj turizma u granicama održivih kapaciteta. Sektor turizma u Hrvatskoj općenito karakterizira sezonalnost i nepovoljna struktura turističkih kapaciteta, što potencira daljnji razvoj različitih oblika turizma. Uzimajući u obzir raznolikosti i atrakcijske elemente te smanjenje sezonalnosti u turizmu, u županiji se trebaju razvijati selektivni oblici turizma, zdravstveni, nautički, kulturni i drugi te treba težiti većoj kvaliteti u turizmu.

Županija ima sve preduvjete za razvoj biotehnologije te korištenje morske vode i mora u medicinske svrhe. Temeljeno na dosadašnjoj uspješnoj proizvodnji korištenjem

morske vode, županija se treba profilirati u području daljnjih istraživanja i uporabe mora u medicinske svrhe.

Plava odrednica županije povezana je sa svojom zelenom sastavnicom te to otvara mogućnosti stvaranja novih, zelenih radnih mjesta, posebno u gospodarenju otpadom i korištenju obnovljivih izvora energije i upravljanju prirodnim resursima.

Pokrivenost kućanstava odvozom komunalnog otpada na području županije je veoma visoka i iznosi između 95 i 100%. Međutim, potrebni su dodatni naponi u djelatnosti gospodarenja otpadom, što se očituje u primarnoj selekciji otpada, odvojenom prikupljanju, te korištenju otpada kao goriva. Problem gospodarenja otpadom predstavlja veliki izazov i potrebu u procesu prijelaza na kružno gospodarstvo koje, osim novih radnih mjesta, donosi pozitivne direktne i indirektne učinke, posebno u dijelu održivog korištenja resursa.

S obzirom na klimatske blagodati, odnosno mogućnost korištenja obnovljivih izvora energije, sunca, vjetra, pa i mora, u fokusu je potreba za čistim oblicima energije te se očekuje dovršenje najveće županijske sunčane elektrane u Hrvatskoj. Sunčeva energija glavni je i lako dostupan obnovljivi izvor energije na području županije. Stoga Županija i nadalje treba aktivno poticati ugradnju sunčevih kolektora na postojeće javne i privatne objekte, budući da su to zahvati koji u najmanjoj mjeri devastiraju prostor. Pобољшanje energetske učinkovitosti i smanjenje energetske siromaštva za sve stanovnike županije, pokretanje energetske zajednice koje će proizvoditi energiju dostatnu za vlastite potrebe, izazov je s kojim se županija suočava, što je dodatni motiv za apliciranje na EU sredstva u narednom financijskom razdoblju. Raspoloživi tehnički vjetropotencijal za područje županije je veoma velik te treba ulagati u izgradnju vjetroelektrane/a. Prostornim planom županije potiče se primjena i manjih jedinica za proizvodnju električne energije, i to manjih hidroelektrana kako na rijekama tako i korištenjem energije vjetra u manjim naseljima i/ili za potrebe individualnih objekata, pri čemu Županija ima značajnu ulogu u realizaciji ovakvih zelenih rješenja.

Naredni period stavlja zahtjeve i na hotelijere i druge dionike u turizmu u implementiranju i korištenju obnovljivih izvora u svrhu smanjenja onečišćenja zraka i mora.

Drvo, kao glavni izvor biomase u županiji je obnovljivi izvor energije samo dok se eksploatira u granicama godišnje sječive mase. Na području Gorskoga kotara potiče se korištenje kogeneracijskih postrojenja na drvenu masu, no potrebno je učiniti iskorak u proizvodnji ostalih bio goriva.

Energetska učinkovitost može se poboljšavati u svim dijelovima energetske sustava – od objekata gdje se energija proizvodi, preko sustava kojim se isporučuje krajnjim korisnicima, sve do objekata u kojima se energija troši. U ukupnoj potrošnji finalne energije sektor zgradarstva sudjeluje s oko 40%, pa je kao takav, u odnosu na druge sektore (industrija, transport) najveći potrošač energije, no ujedno nosi i najveći potencijal za energetske uštede.

Zbog toga će se promišljati o poticanju ulaganja u daljnji razvoj infrastrukture, poticajnim sredstvima za nabavu vozila te postepenom prelasku na hibridna/električna vozila.

Niskouglični razvoj treba postati uobičajen pristup u izgradnji objekata, prometnim rješenjima, transportnim sredstvima i korištenju resursa.

Osim zraka, vode i energije, proizvodnja hrane danas predstavlja ključan element razvoja zajednice, pro čemu je važno stremiti k samodostatnosti u proizvodnji hrane te eko proizvodnji. Unatoč dosadašnjim poticajima, u županiji se treba snažnije potaknuti zadugarstvo i proizvodnja hrane (maslinarstvo, vinogradarstvo, proizvodnja krumpira,

bobičastog voća, meda, proizvoda od divljači i drugo) odnosno proizvoda koji imaju eko oznaku kvalitete.

4.3. Društveno okruženje

Predškolski odgoj, razvijen sustav formalnog i neformalnog obrazovanja, nadstandardi u zdravstvenoj zaštiti, mreža institucionalne socijalne skrbi, kulturni dosezi te izgrađena sportska i rekreativna infrastruktura važni su čimbenici razvoja pozitivnog društvenog okruženja u županiji.

U segmentu formalnog obrazovanja, županija ima znatno viši udio srednjoškolski obrazovanih i visokoobrazovanih osoba u odnosu na prosjek Hrvatske. Iako zbog tromosti cijelog sustava, mnoge inicijative za inoviranjem školskih i visokoškolskih programa teško pronalaze put, ipak Županija u suradnji sa Sveučilištem i ostalim odgojno-obrazovnim institucijama uspješno implementira nove programe u obrazovanju. Ulaganje u obrazovanje i vještine ključni je instrument politike za smanjenje nejednakosti i promicanje jednakih mogućnosti te i nadalje treba, u okviru nadležnosti, ulagati u obrazovanje. Unaprjeđenje vještina niskokvalificiranih radnika, kao odgovor na promjene u svijetu rada izazvane tehnološkim napretkom, važno je za suzbijanje disperzije plaća, uz istodobno stvaranje novih radnih mjesta. Za djecu i mlade na području cijele županije treba stvoriti jednake mogućnosti obrazovanja kako bi ono bilo djelotvorno. Nove generacije i brzo povezivanje mijenjaju obrazovne potrebe i načine predavanja. Napredak u kognitivnim znanostima, dostupnost informacija, novi pedagoški pristupi i naglasak na cjeloživotnom učenju diversificiraju interese i načine učenja, kao i pristup obrazovanju. U tom smislu potrebno je poticati projekte i programe koji će doprinijeti kvaliteti obrazovanja.

Alarmanтна demografska slika te velik broj starije populacije u županiji ukazuju na prioritetnu potrebu za promicanjem pronatalitetne politike te ostalih politika i programa za povećanje broja stanovnika i broja djece, kao i poticanjem povećanja standarda mladih obitelji. Ove mjere ne mogu isključiti i važnost dostupnosti stanovanja za zadržavanje i privlačenje mladih i mladih obitelji za život i rad u županiji. Otvaranjem atraktivnih radnih mjesta i stimulativnim primanjima, treba pomoći mladim ljudima u brzom uključivanju u tržište rada, nakon njihova stečenog zvanja.

Zdravstvena zaštita na području županije organizirana je temeljem Mreže javne zdravstvene službe, koja je za područje županije u visokoj mjeri popunjena. Uz kvalitetno vođenje standardom reguliranih aktivnosti osiguranja primarne i sekundarne zdravstvene zaštite, Županija kontinuirano (su)financira programe i projekte kojima se osigurava nadstandard usluge u zdravstvu i to ulaganjem u infrastrukturu, opremu i dodatno stručno osoblje i programe za ciljane kategorije korisnika (trudnice, djecu, branitelje, sportaše, turiste,...) i ostale potrebe (prevenciju, edukaciju i sl.). Dijelom su potrebe nadstandarda osigurane i kroz provedbu projekata sufinanciranih europskim sredstvima.

Veliki izazov za županiju je angažiranje stručnog i visokokvalificiranog zdravstvenog osoblja koje će pružati zdravstvene usluge na području cijele županije. Ovaj izazov najvidljiviji je na području mikroregija Otoci i Gorski kotar, što je refleksija nepovoljnog socio-ekonomskog stanja u tim mikroregijama. Međutim, pristup zdravstvenim uslugama trebao bi se osnažiti aktivnim digitaliziranjem sustava zdravstva koje će biti poticano s europske i nacionalne razine. Osim toga, stupanj prihvaćanja lokalnog/županijskog zdravstvenog sustava ovisit će i o pripremljenosti lokalne sredine na promjene u pružanju zdravstvenih usluga. U tom smislu, treba osigurati adekvatno obrazovanje na svim razinama (u sustavu

primarne, sekundarne i tercijarne zdravstvene zaštite), adekvatni pristup širokopojasnoj mreži, provesti educiranje i informiranje građana o digitalnim inovacijama u pristupu zdravstvenim uslugama te njihovom korištenju. Nova dinamika javnog komuniciranja determinirat će prilagodbu sustava zdravstvene zaštite za otvorenim i responzivnim komuniciranjem putem društvenih mreža i specijaliziranih aplikacija te će se otvoriti prostor za smanjenje dezinformacija u javnom prostoru po pitanju javnog zdravlja. U tom smislu, za očekivati je povećanje razine ulaganja u zdravstvo te povećanje napora za ulaganjem u obrazovanje visokokvalificiranih zdravstvenih djelatnika, što će povećati izdvajanja za obrazovanje. Nastavno na nacionalne i ciljeve Europske unije potrebno je ulagati u tehnološku opremljenost zdravstvenih ustanova. Za očekivati je znatno povećanje financiranja zdravstva i zapošljavanja, razvoj, osposobljavanje i zadržavanje zdravstvene radne snage posebno u najmanje razvijenim regijama i malim otočnim sredinama. Osim toga, ukazuje se potreba za jačanjem kapaciteta za rano upozoravanje, smanjenje rizika i upravljanje nacionalnim i globalnim zdravstvenim rizicima.

U okviru institucionalne socijalne skrbi, na području županije djeluje velik broj (25) domova za starije osobe, u javnom ili privatnom vlasništvu. S obzirom da to nije dovoljno u županiji se treba nastaviti razvijati mrežu izvan institucijskih oblika smještaja (udomiteljstvo, obiteljski domovi, stambene zajednice, organizirano stanovanje). Također radit će se na povećanju kapaciteta institucija za brigu o starijim osobama uz podizanje kvalitete smještaja. U tom smislu postoji potreba za uspostavljanjem mreže za identifikaciju potreba lokalnog (starijeg) stanovništva kao i koordinacija i povezivanje registara i sustava na svim razinama pružanja socijalne skrbi. Visok socijalni standard uključuje potrebe smanjenja socijalne isključenosti ranjivih skupina stanovništva, kao što su mladi, žene, osobe s invaliditetom, a što se poglavito treba postići učinkovitijim poticanjem na razvoj poduzetništva ranjivih skupina, odnosno otvaranjem novih radnih mjesta te mjerama i poticajima za povećanje plaća svim radnicima.

Kultura je važan čimbenik društvenog okruženja županije, budući da predstavlja skup materijalnih i duhovnih vrijednosti uvjetovanih tradicionalnim okvirima i suvremenim promjenama. Ona je dio svakog naroda i područja. Za županiju u cijelosti ima izniman značaj i potencijal. Kultura uvažava tradicionalne vrijednosti i suvremena zbivanja u županiji te ukazuje na društveno prihvatljivo ponašanje pojedinca i društva u cjelini. Županija i lokalne samouprave provode niz projekata te će i dalje ulagati značajna sredstva nastojeći ostvariti ravnomjerni regionalni razvoj u segmentu kulture. U budućem razdoblju potrebna su ulaganja u gradnju, rekonstrukciju i opremanje kulturne infrastrukture te održive projekte koji prvenstveno doprinose zaštiti kulturne baštine i društvenom razvoju. Pritom su potrebna ulaganja u opremu kako bi se osigurala potpuna i pravodobna uključenost kulturnih ustanova i organizacija u procese digitalne transformacije te povećala dostupnost kulturnih sadržaja i usluga.

Kao vrlo raširena društvena aktivnost, sport i rekreacija sastavni su dio kulture pojedinca i suvremenog društva. Na području županije, a posebno na području grada Rijeke i okolice u posljednjih petnaestak godina uložena su značajna financijska sredstva u izgradnju, rekonstrukciju ili dogradnju sportsko-rekreativnih objekata te razvoj sporta i rekreacije. No, izazovna budućnost traži ulaganja u održavanje postojeće infrastrukture te veću otvorenost ka rekreativnim programima i rješenjima. Potrebna su daljnja ulaganja u šetnice, parkove, biciklističke i trim staze, za što treba osigurati sredstva korištenjem nacionalnih i EU fondova.

Aktivnosti tehničke kulture koje uključuju odgoj, obrazovanje i osposobljavanje za stjecanje tehničkih, tehnoloških i informatičkih znanja i vještina, inventivni rad i širenje

znanstvenih i tehničkih dostignuća, potrebno je intenzivnije i kvalitetnije povezati s gospodarskim sektorom.

Razvijenost civilnog sektora i visok stupanj participativnosti građana u svim segmentima djelovanja na cjelokupnom području županije upućuje na potrebu daljnjeg jačanja kapaciteta organizacija civilnog društva za osnaživanje doprinosa društveno-ekonomskom razvoju. U tom smislu treba unaprijediti suradnju organizacija civilnog društva i subjekata javnog i privatnog sektora na svim razinama i u svim djelatnostima. Posebno je važno poticati participativnost građana u svim segmentima javnog djelovanja, kao i osigurati adekvatno građansko obrazovanje svih stanovnika u svrhu jačanja demokratskih kapaciteta i civilnog sektora općenito.

Sustav zaštite i spašavanja dobro je razvijen, no i nadalje je treba jačati otpornost na krizna stanja. Zbog toga je potrebno kontinuirano provoditi aktivnosti na ocjeni stanja i kapaciteta operativnih snaga zaštite i spašavanja, izradi dokumenta zaštite, kontinuiranoj prevenciji, organiziranju mjera i aktivnosti radi unaprijeđenja pripravnosti snaga zaštite i spašavanja, vođenju evidencije izvora opasnosti i prijetnji, stvaranju preduvjeta za uspostavljanje jedinstvenog sustava upravljanja u krizama i izvanrednim situacijama, razvoju edukacije i obavješćivanja stanovništva te suradnji s medijima. Ove aktivnosti treba realizirati koordinacijom djelovanja svih službi te osiguranjem sustavnog ulaganja u cjelokupni sustav. Postoji problem nedostatnog broja stručno-tehnoloških djelatnika za rješavanje kriznih situacija, a uočen je i nedostatak infrastrukturnih kapaciteta (poput neizgrađenog heliodroma). Ove manjkavosti rezultat su neučinkovitog djelovanja na nacionalnoj razini i otkrivaju krhke karike sustava civilne zaštite i drugih područja koje generiraju regionalnu nejednakost u pristupu javnim uslugama.

4.4. Urbano okruženje

Urbano okruženje županije, osim Grada Rijeke, obuhvaća i gradove i općine riječkog prstena (Urbana aglomeracija Rijeka, UAR). S obzirom na koncentraciju javnih i gospodarskih aktivnosti te broj stanovnika, radi se o području koje je izloženo raznim pritiscima (obalnim), degradaciji okoliša, povećanoj buci i onečišćenju zraka. Kako bi se zaustavili navedeni trendovi potrebno je stvarati uvjete za održivi urbani razvoj, razvoj okruženja kao i razvoj održivog gospodarstva. Pojedini gradovi i općine, naročito u priobalju (trend je vidljiv i na otocima), imaju veći postotak izgrađenosti (grad Rijeka) i betonizacije, uz istovremeno nedostatne zelene površine, parkove, šetnice, rekreativne zone. Velika rekreativna zona smještena je na Platku, međutim, zeleni gradovi predstavljaju koncepciju kojoj treba težiti. Potrebno je izgraditi i urediti nove parkove i rekreativne zone. Revitalizacija brownfield područja, obzirom na prostorna ograničenja posebno grada Rijeke, ali i drugih urbanih sredina, treba biti važnom odrednicom gospodarskog i društvenog razvoja. Slijedom navedenog prostorni planovi korištenjem suvremenih metoda i alata, trebaju vrlo stručno utvrditi odgovarajuće lokacije za smještaj i razvoj gospodarskih sadržaja, industrije servisa, infrastrukture turizma, rekreativnih zona i drugo te tako doprinijeti održivom urbanom razvoju.

U cijelom UAR-u, treba nastaviti s implementacijom pametnih prometnih i ostalih infrastrukturnih rješenja, izgraditi odgovarajuće garaže (na rubovima gradskih i drugih sredina), poticati stanovništvo na korištenje javnog prijevoza, hodanje i drugo. Važno je nastaviti i s digitalizacijom javnih usluga, a sve u cilju smanjenja utjecaja od buke i onečišćenja zraka.

Urbane sredine sa svojim okruženjem moraju intenzivnije mijenjati svoju betoniziranu vizuru kako bi bile privlačne za život svim dobnim skupinama.

4.5. Infrastruktura i promet

Razvoj županije kroz povijest uvelike je bio uvjetovan povoljnim geografskim položajem. Zbog specifičnosti položaja županija je izrazito dobro povezana s važnijim prometnim pravcima, a zahvaljujući tome se nalazi i u sklopu transeuropske prometne mreže (Trans – European Network – Transport, TEN-T) europskih prometnih i infrastrukturnih kapaciteta (željeznica, cesta, zračnih luka, morskih i riječnih luka te unutarnjih plovnih putova). Stanje prometne infrastrukture županije je veoma dobro. Pomorski promet, posebno linijski trajektni i katamaranski omogućuje dobru povezanost otoka s kopnom, međutim, međutočnu povezanost treba poboljšati. Također obalni linijski prijevoz, tzv. Plava Magistrala (od Mošćeničke Drage do Novog Vinodolskog) izazov je budućeg razdoblja.

Sustav najveće i najznačajnije hrvatske luke, Luke Rijeka organiziran je unutar Kvarnerskoga zaljeva. U tijeku su velika ulaganja u izgradnju terminala, prilaznih cesta i drugo, što u perspektivi otvara nova radna mjesta. Zbog geografskog smještaja pomorski promet predstavlja okosnicu razvoja Grada Rijeke, a riječka luka je za velik dio putničkog i teretnog prometa ulazna točka u Hrvatsku i Europsku uniju (zbog spoja s TEN-T prometnim koridorima). U svrhu daljnjeg razvoja i modernizacije riječke luke, izgrađena je druga faza terminala Jadranska vrata, u funkciju je stavljeno novo pristanište te nova skladišna površina i ulazno-izlazni punkt, a izgradnja novog kontejnerskog terminala na Zagrebačkom pristaništu predstavlja najznačajniju kapitalnu investiciju u razvoj lučke infrastrukture općenito. U tijeku je i realizacija projekata rekonstrukcije željezničkog sučelja terminala te izgradnje spojne ceste DC403. Izgradnjom i modernizacijom željezničke infrastrukture, odnosno realizacijom projekta izgradnje tzv. „nizinske pruge“, višestruko će se povećati promet u riječkoj luci. Ovaj projekt uzima u obzir i gradnju kontejnerskog terminala na Krku te spoj na dalmatinske pruge, a reorganizacijom željezničkog čvora Rijeka doprinijet će se kvalitetnijem regionalnom i putničkom prijevozu.

Planirana je izgradnja autocesta na širem području Grada Rijeke, koja će omogućiti međusobno povezivanje tri auto cestovna pravca: A6 Bosiljevo – Rijeka, A7 Rupa – Rijeka – Žuta Lokva i A8 Kanfanar – Matulji.

Stanje županijskih i lokalnih cesta potrebno je unaprijediti asfaltiranjem postojećih makadamskih kolnika, izgradnjom pojedinih dionica cesta kako bi se postigla smislena i kontinuirana prometna cjelina, poboljšanjem kvalitete asfaltiranih cesta koje ne udovoljavaju uvjetima neophodnim za sigurno odvijanje prometa. Evidentno je da treba implementirati nova prometna rješenja u svrhu poboljšanja protoka vozila, izgraditi rotore, smanjiti broj semafora i drugo. Uz razvijenu prometnu infrastrukturu za motorna vozila, potrebno je graditi biciklističku infrastrukturu. U svrhu povezivanja Parka prirode Učka s obalnim područjem te turističke valorizacije Kvarnera potrebno je nastaviti razvijati projekt izgradnje žičare na Učki.

U urbanim područjima zbog velike gustoće izgradnje, postoji problem parkinga i parkirališta kojeg treba rješavati izgradnjom podzemnih ili nadzemnih garaža na rubovima urbanih središta i centara gradova.

Uz potencijalni razvoj mreže željezničkoga prigradskog prometa posebno gradu Rijeci stvara se pretpostavka za disperziju garaža iz središta grada na niz stanica prigradske javne željeznice manjih gradova/naselja uzduž priobalnog područja. Željeznička povezanost

županije i grada Rijeke s ostatkom Hrvatske je značajna, ne samo iz lokalnog i regionalnog, već i nacionalnog te međunarodnog aspekta. Rijeka igra važnu ulogu u prijevozu putnika te, još važnije, roba iz riječke luke do drugih destinacija. Željeznička pruga je u funkciji luke odnosno terminala smještenih na području grada Rijeke i njegovom užem gravitacijskom području, o čemu svjedoče broj prevezenih putnika i prekrcaj robe. Činjenica da je županija povezana s važnijim prometnim središtima putem željeznice nije dovoljna s obzirom na nisku brzinu prometovanja prugom (pogotovo dionica Rijeka-Zagreb) te u tom pravcu treba usmjeriti i daljnja ulaganja u području željeznice.

S obzirom na to da županija zbog svoje geografske pozicije ima značajan prometni potencijal, za daljnji razvoj kapaciteta turizma i gospodarstva treba poticati razvoj zračne luke Rijeka kao luke koja će poslovati tijekom cijele godine. Uvođenjem cjelogodišnjih linija prema novim inozemnim destinacijama županija ima priliku ojačati svoju turističku poziciju.

Vodoopskrbni sustavi županije najrazvijeniji su u Hrvatskoj, međutim još uvijek nisu u dovoljnoj mjeri povezani. Stoga postoji potreba za povezivanjem postojećih sustava u veće cjeline, kako bi se stvorili regionalni vodoopskrbni sustavi, kao i spojila nova izvorišta na vodoopskrbne sustave. Kvalitetan i razvijen vodoopskrbni sustav i sustav odvodnje u županiji, danas ne daje sigurnost u njegovu kvalitetu i u narednom desetljeću te je od iznimne važnosti i nadalje ga unaprjeđivati. Naime, klimatske promjene mijenjaju režim padalina diljem svijeta, te se smatra da će područje Mediterana postati jedno od područja snažnije pogođenih promjenama. One se već očituju u smanjenom obimu količine oborina, a klimatolozi najavljuju da bi se moglo raditi o trendu koji će vremenom biti još izraženiji.

Razvoj širokopojasne infrastrukture (mreža nove generacije) od iznimnog je značaja za gospodarski razvoj županije i preduvjet je podizanja kvalitete i dostupnosti javnih servisa te komunalnih usluga. Najmodernije, inovativne i pametne usluge, zahtijevaju odgovarajuće prijenosne kapacitete (100Mbit/s) koje u pravilu nije moguće realizirati bez izgradnje nove širokopojasne infrastrukture. Značajna ulaganja u telekomunikacijsku infrastrukturu su preduvjet podizanja kvalitete lokalne samouprave, modernizacije zdravstva, socijalne skrbi i obrazovanja te industrije i poduzetništva, za bržu primjenu naprednih tehnologija, što utječe na značajniji gospodarski rast i konkurentnost regije. Županija, a posebno grad Rijeka gotovo su u potpunosti pokriveni GSM telekomunikacijskim signalom. Ipak, intenzivan razvoj mobilne telefonije i visok stupanj posjedovanja i uporabe mobilnih telefonskih uređaja uzrokuje nedostatnu kvalitetu pokrivenosti GSM signalom, osobito u ljetnim mjesecima, kada se posebno pojavljuje potreba za postojanjem kvalitetnijeg signala. U županiji predstoje značajna ulaganja u 5G mrežu te brojne IoT mreže koje će omogućiti upravljanje velikim brojem uređaja i senzora. Navedeno će biti sastavni dio koncepta pametnih gradova, uređaja u domovima, autonomnih vozila koji će kreirati novu stvarnost mobilnosti u prometu regijama i gradova.

4.6. Područja s razvojnim posebnostima: Otoci i Gorski kotar

Otoci i Gorski kotar dvije su županijske mikroregije koje pripadaju područjima u kojima se provodi posebna državna politika te, kao takve, ostvaruju određene povlastice i olakšice. Pojedine jedinice lokalne samouprave dobile su poseban status u skladu sa svojim razvojnim kapacitetima i potencijalima. Županija je u svom pristupu poticanju razvoja prepoznala specifičnosti svojih pojedinih dijelova, gdje mikroregije Otoci i Gorski kotar sa svojim prirodnim i drugim potencijalima predstavljaju logičnu cjelinu s Priobaljem.

Razvoj otoka nastaviti će se poticati programima razvoja otoka uz korištenje sredstava iz lokalnih, regionalnih, nacionalnih i europskih izvora, s ciljem ostvarenja stabilnog gospodarskog razvoja, planiranjem pravednije raspodjele socijalnih mogućnosti za sve otočane. Zaštita otočnog okoliša te povećanje otpornosti na klimatske promjene, bitne su odrednice budućeg razvoja. Na otocima će se nastaviti poticati ulaganja u konkurentne i inovativne sektore koji su ekološki, prostorno, gospodarski, tehnološki i društveno održivi. Specifičnost razvoja otoka očituje se u provođenju velikih infrastrukturnih projekata (ribarska luka, solarna elektrana i drugo), koji će uvelike utjecati na poboljšanje kvalitete života stanovnika. Posebno značajan je otok Unije kojeg treba razvijati u smjeru samoodrživosti. Nadalje treba razvijati kružno gospodarstvo daljnjim unaprjeđenjem sustava gospodarenja otpadom i razvojem vodno-komunalne infrastrukture otoka. Potrebno je dodatno poticati proizvodnju hrane, zadržati i održavati površine pod samoniklim biljem te naročito planirati i poticati uzgoj raznih vrsta riba i školjaka. Sektor turizma kao važna gospodarska grana za otoke i otočane, treba maksimalno uključiti u plavo-zelenu tranziciju.

Područje Gorskoga kotara vrlo je bogato prirodnim resursima (šume, vode), te ima povoljne klimatske uvjete i geoprometnu poziciju, što predstavlja jedinstveni razvojni potencijal. Iako postoji vodoopskrbni sustav i sustav odvodnje, potrebna su daljnja ulaganja i to u njegovu izgradnju i modernizaciju. Cestovna prometna povezanost je dobra, no treba ulagati u željeznički putnički prijevoz. Gospodarske mogućnosti u drvoprerađivačkoj industriji postoje pa će se nastaviti raditi na uspostavi kvalitetnijeg sustava gospodarenja šumama. Ruralni i zimski turizam, imaju manji udio u gospodarstvu, no s obzirom na prirodno-resursnu osnovu te općenito na promjenu trendova u turizmu, predstavlja veliki razvojni potencijal. Osim ulaganja u turističku infrastrukturu potrebno je nastaviti s provođenjem dodatnih aktivnosti na unaprjeđenju ponude i prepoznatljivosti Gorskoga kotara kao jedinstvene destinacije. Proizvodnja hrane (od bobičastog voća preko ostalih kultura, do meda i mednih proizvoda i drugo) danas nije odgovarajuća. Daljnjim mjerama važno je potaknuti proizvodnju hrane, uzgoj slatkovodnih riba i drugo, a sve u funkciji zapošljavanja te u konačnici zdravije prehrane svih stanovnika županije. Standard života je niži od standarda u mikroregijama Priobalje i Otoci, što upućuje na potrebu utvrđivanja i nastavak provođenja gospodarskih i drugih mjera, a sve u cilju zaustavljanja iseljavanja mladog stanovništva. Općenito će biti važno raditi na unaprjeđenju društvene infrastrukture, ne samo zbog mladih i mladih obitelji, nego i starijeg stanovništva.

4.7. Pandemija virusa COVID-19 i krizna stanja

Izbijanje pandemije virusa COVID-19 u veljači 2020. godine predstavlja veliki šok za globalno gospodarstvo i gospodarstva EU-a, s ozbiljnim socijalno-ekonomskim posljedicama. Unatoč brzom i sveobuhvatnom odgovoru politike i na EU i na nacionalnim razinama, očekivano u 2020. godini, gospodarstvo EU-a doživjelo je recesiju. Navedeno će značajno utjecati na gospodarstva svih država članica. Prema ekonomskoj prognozi Europske komisije, predviđa se da će se gospodarska aktivnost europodručja smanjiti tijekom 2021. godine. Pandemija je pogodila sve države članice, no ekonomski oporavak svake države članice ovisit će, ne samo o razvoju pandemije u zemlji, već i o strukturi njenog gospodarstva i sposobnosti da odgovori stabilizacijskim politikama. Pandemija virusa COVID-19 ozbiljno je utjecala na potrošnju, industrijsku proizvodnju, investicije, trgovinu, protok kapitala i opskrbne lance. Ulaganja su smanjena, a tržišta rada se sporo oporavljaju. Iako bi kratkoročni planovi rada, subvencije za plaće i podrška poduzećima trebali pomoći u ograničavanju gubitka posla,

pandemija COVID-19 imat će ozbiljan utjecaj na tržište rada. Predviđa se porast stope nezaposlenosti u europodručju gotovo 10%.

Dana 11. ožujka 2020. godine Ministarstvo zdravstva Republike Hrvatske donijelo je Odluku o proglašenju epidemije bolesti COVID-19 na području čitave Hrvatske, a mjere za suzbijanje krize odvijale su se u nekoliko faza. Na području Primorsko-goranske županije aktivan je Stožer civilne zaštite Primorsko-goranske županije, koji u skladu s aktima (upute, odluke) Stožera civilne zaštite Republike Hrvatske i Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo, provodi mjere i aktivnosti usmjerene prema suzbijanju širenja pandemije. Utjecaj pandemije COVID-19 na društveno i gospodarsko stanje nije moguće trenutno procijeniti, ali je kriza utjecala na smanjenu gospodarsku aktivnost s jedne strane, a povećanu javnu potrošnju s druge. Prema podacima Europske komisije u okviru Ljetne gospodarske prognoze⁵, za Hrvatsku je predviđen pad BDP-a od gotovo 11%, kao izravna posljedica COVID-19 krize dok je, prema procjenama Državnog zavoda za statistiku, realni pad BDP-a od 15,1% najveći je realni pad od 1995. godine, kad se počela provoditi tromjesečna procjena BDP-a.

Iako je u početku pandemije broj zaraženih u županiji bio u skladu s nacionalnim prosjekom te je broj COVID-19 oboljelih osoba iznosio 28,8 osoba na 100.000 stanovnika, dok je nacionalni prosjek iznosio 28,76 na 100.000 stanovnika⁶, moguće je zaključiti da su mjere županijskog stožera tijekom prvog vala pandemije provedene učinkovito te s obzirom na specifičnosti regije (posebno mikroregija Otoci i Gorski kotar), uspješno regulirale epidemiološku sliku kretanja broja zaraženih osoba. Međutim, promatrajući ukupan broj zaraženih osoba od početka pandemije, i broj preminulih, uočava se rast.

Osim gospodarskog zastoja, posebno u turizmu i trgovini, ali i trgovini nekretninama, ovo izazovno razdoblje ukazalo je i na neke slabosti cijelog sustava posebno u funkcionalnoj organizaciji javne uprave. Posljedice pandemije osjećaju se na regionalnoj razini, no učinjeni su naponi konkretne pomoći kako bi se zadržala radna mjesta i održalo poslovanje firmi te zaštitilo stanovništvo.

Pred županijom je razdoblje koje traži brzu prilagodbu na eventualna buduća krizna stanja, kao i promptna rješenja. Zbog toga će biti važno da Županija zajedno sa svim dionicima pripremi strategiju upravljanja krizama koja će uzeti u obzir različite razvojne scenarije i ugroze.

Zaštita okoliša/prirode bitna je za daljnji razvoj županije. I nadalje je potrebno razvijati sustav čuvanja bioraznolikosti (uključujući i šume), krajobrazne i georaznolikosti te sprječavati pretjerani antropogeni utjecaj na resurse. Onečišćena tla treba sanirati te pratiti sve sastavnice okoliša, uz jačanje institucionalnih i kadrovskih kapaciteta za zaštitu/upravljanje prirodom i okolišem. Potrebno je djelovati u cilju sprječavanja posljedica klimatskih promjena (požara, smanjenja vodnih zaliha, zaslanjivanja kopnenih vodotoka i izvora, i drugo).

⁵ Europska komisija, https://ec.europa.eu/economy_finance/forecasts/2020/summer/ecfin_forecast_summer_2020_hr_en.pdf, pristupljeno: 7. srpnja 2020. godine).

⁶ Podaci Hrvatskoga zavoda za javno zdravstvo od dana 28. travnja 2020.

5. STRATEŠKI OKVIR

Republika Hrvatska uspostavila je sveobuhvatni i koherentni sustav strateškog planiranja i upravljanja razvojem na nacionalnoj razini koji podrazumijeva definiranje smjera razvoja, prioriteta, ciljeva i željenih rezultata kao i raspodjelu resursa za ostvarenje istih. Sustav strateškog planiranja temelji se na aktima strateškog planiranja koje donose Republika Hrvatska, županije i jedinice lokalne samouprave te na aktima strateškog planiranja koji su povezani s okvirom za gospodarski razvoj i korištenje fondova EU-a.

Sustav strateškog planiranja temelji se i na hijerarhijskoj uvjetovanosti akata, odnosno usklađenosti akata niže, s aktima više ili jednake hijerarhijske razine te s dokumentima prostornog uređenja. Po potrebi se provodi strateška procjena utjecaja na okoliš, a postoji i obveza procjene fiskalnog učinka u skladu s propisom kojim se uređuje planiranje, izrada, donošenje i izvršavanje proračuna.

5.1. Srednjoročna vizija razvoja, usklađena s relevantnim dugoročnim aktima strateškog planiranja

Postizanje posebnih ciljeva Plana razvoja bitno će utjecati na kvalitetu i standard života stanovnika županije. U središte promišljanja budućeg razvoja županije postavljeni su ljudi, njihove potrebe i razvoj njihovih potencijala. Poseban naglasak postavljen je na zajedničko sudjelovanje svih dionika regionalnog razvoja kako bi se ostvarila **vizija daljnjeg razvoja županije**:

Primorsko-goranska županija je konkurentna, pametna, održiva i društveno pravedna regija poželjna za život i rad.

Ostvarenju vizije pridonijet će se postizanjem postavljenih posebnih ciljeva i usklađenom provedbom politika kroz pet prioriteta na čije je definiranje osim dosegnutog stupnja razvoja, utjecala novonastala globalna kriza uzrokovana pandemijom virusa COVID-19, koja se snažno odrazila na gospodarstvo županije i sve segmente društva.

Pritom su uzeti u obzir ciljevi postavljeni u okviru Europskog zelenog plana i Europskog teritorijalnog programa 2030. Sve navedeno temelj je održivom i konkurentnom razvoju županije, s posebnim naglaskom na podizanje otpornosti društva i gospodarstva na sadašnje i buduće ugroze i krize. Utvrđeni prioriteti i posebni ciljevi trebaju pridonijeti tome da se na području županije:

- omogućiti mladima i mladim obiteljima ekonomsku i društvenu neovisnost, razvoj i napredak,
- ulaže u vještine i kompetencije stanovnika stvarajući kompetentne kadrove za poslove veće dodane vrijednosti,
- nastavi stvaranje atraktivnog, tehnološki naprednog i konkurentnog gospodarskog okruženja,
- dosegne visoki stupanj zelene i energetske tranzicije kroz očuvanje vlastitih resursa,
- stavi u funkciju regionalne plavo - zelene potencijale podržavajući održivi razvoj,
- ravnomjernim razvojem dosegne europski standard i visoka kvaliteta života za sve stanovnike.

Plan razvoja sadrži razvojne prioritete i posebne ciljeve čije će ispunjavanje omogućiti ostvarivanje zacrtanih nacionalnih razvojnih smjerova i strateških ciljeva, a okvir za njihovu provedbu pružaju provedbeni dokumenti. Oblikovanje razvoja županije temelji se na njezinim stanovnicima kao ključnim pokretačima konkurentne regije. U fokusu su mladi i mlade obitelji kao nositelji tehnoloških izazova u svrhu ravnomjernog razvoja županije, kvalitete života i očuvanja resursa. Iz analize stanja razvidni su sljedeći ključni pokretački izazovi županije:

- **Demografske promjene**
- **Klimatske promjene**
- **Održivo upravljanje resursima**
- **Energetska i zelena tranzicija**
- **Plavo gospodarstvo**
- **Digitalna transformacija**
- **Globalizacija**

Značajan rast broja stanovnika u određenim područjima nasuprot depopulacije u drugim, pridonosi izrazitim promjenama u svim sferama društva i gospodarstva. Hrvatsku karakteriziraju nepovoljni demografski trendovi manifestirani kroz značajno starenje stanovništva pri čemu dolazi do smanjivanja radno aktivnog stanovništva. Proces je to koji je vidljiv i na području cijele županije, pri čemu se povećava omjer stanovništva starijeg od 65 godina u odnosu na radno sposobno stanovništvo. Rezultat je to povećanja očekivanog trajanja života, ali i pada stope fertiliteta. Pred županijom je poseban izazov, kako kvalitetno odgovoriti na rastuću potražnju za socijalnim i zdravstvenim uslugama te pritiscima na tržištu rada.

Klimatske promjene predstavljaju najveći globalni izazov 21. stoljeća. Pritom zeleni rast znači poticanje gospodarskog rasta i razvoja, istovremeno osiguravajući da prirodna dobra i dalje pružaju resurse i s njima povezane usluge te da se isto koristi u funkciji zaštite okoliša i dobrobiti stanovnika. Županija, s obzirom na prirodno bogatstvo i različitost resursa, svoj daljnji razvoj mora sagledavati tako da upravljanje resursima bude održivo u funkciji iskorištavanja regionalnih razvojnih potencijala.

Županija je plavo zelena regija koja pred sobom ima niz razvojnih mogućnosti. Zaokret prema tzv. zelenim poslovima i kružnom gospodarstvu te snažnije korištenje vodnih, posebno morskih resursa i s njima povezanih pomorskih i drugih sektora, poput morskih tehnologija, bioekonomije, biotehnologije i drugo, predstavljaju ključan razvojni izazov.

Nastavno na procese zelene i digitalne tranzicije doći će do razvoja novih zanimanja, tzv. poslova budućnosti. Također, zbog starenja stanovništva i globalnih izazova na području rada, županija sve više ima potrebu za preoblikovanjem strukture ljudskih resursa kroz poticanje usavršavanja i cjeloživotnog učenja. Tehnološke promjene na kojima se temelji sadašnja četvrta industrijska revolucija zahvaćaju sve gospodarske i druge tokove i dubokom mijenjaju društvo. Pred županijom je poseban izazov akceptiranja i primjene umjetne inteligencije, nanotehnologije, biotehnologije i drugih KET područja koji su ključan razvojni potencijal za povećanje produktivnosti, diversifikaciju i modernizaciju proizvodnje te otvaranje novih mogućnosti ulaganja.

Daljnja digitalizacija, razvoj širokopojasne mreže, dostupnost pametnih usluga, korištenja podataka razvojem podatkovne infrastrukture, za županiju u cijelosti, predstavlja snažan pokretač produktivnosti i konkurentnosti u 21. stoljeću.

Slijedom navedenog postavljene su prioritete razvoja i to:

- **Pametna regija konkurentnog gospodarstva baziranog na znanju i naprednim tehnologijama,**
- **Djeca i mladi u fokusu,**
- **Zelena tranzicija temeljena na održivom upravljanju i korištenju vlastitih resursa,**
- **Obrazovani stanovnici s kompetencijama i vještinama za poslove budućnosti,**
- **Ravnomjernim razvojem do europskog standarda i visoke kvaliteta života za sve građane.**

Navedeni prioriteti sadrže pojedinačno, posebne ciljeve, mjere i pokazatelje ostvarenja.

Plan razvoja temelji se na Nacionalnoj razvojnoj strategiji Republike Hrvatske do 2030. godine (NRS) gdje su definirani sljedeći razvojni smjerovi (RS) i strateški ciljevi (SC).

RS 1. Održivo gospodarstvo i društvo

SC 1. Konkurentno i inovativno gospodarstvo

SC 2. Obrazovani i zaposleni ljudi

SC 3. Učinkovito i djelotvorno pravosuđe, javna uprava i upravljanje državnom imovinom

SC 4. Globalna prepoznatljivost i jačanje međunarodnog položaja i uloge Hrvatske

RS 2. Jačanje otpornosti na krize

SC 5. Zdrav, aktivan i kvalitetan život

SC 6. Demografska obnova i bolji položaj obitelji

SC 7. Sigurnost za stabilan razvoj

RS 3. Zelena i digitalna tranzicija

SC 8. Ekološka i energetska tranzicija prema ugljičnoj neutralnosti

SC 9. Samodostatnost u hrani i razvoj bio gospodarstva

SC 10. Održiva mobilnost

SC 11. Digitalna tranzicija društva i gospodarstva

RS 4. Ravnomjeren regionalni razvoj

SC 12. Razvoj potpomognutih područja i područja s razvojnim posebnostima

SC 13. Jačanje regionalne konkurentnosti

Tako utvrđeni razvojni smjerovi i strateški ciljevi usklađeni su s pet ciljeva regionalne i kohezijske politike Europske unije za razdoblje 2021.-2027. godine:

1. **Pametnija Europa (Smarter Europe)**, usmjerenjem na inovacije, digitalizaciju, gospodarsku preobrazbu i potporu malim i srednjim poduzećima,
2. **Zelenija Europa bez ugljika (Greener, low-carbon Europe)**, provedbom Pariškog sporazuma i ulaganjem u energetska tranziciju, obnovljive izvore energije i borbu protiv klimatskih promjena,
3. **Povezaniya Europa (More connected Europe)**, opremljena strateškim prometnim i digitalnim mrežama,
4. **Socijalna Europa (More social Europe)**, provedbom europskog stupa socijalnih prava i podupiranjem kvalitetnog zapošljavanja, obrazovanja, stjecanja vještina, socijalne uključenosti i jednakog pristupa zdravstvenoj skrbi,
5. **Europa bliža građanima (Europe closer to citizens)**, podupiranjem strategija vođenih na lokalnoj razini i održivog urbanog razvoja u cijelom EU-u.

Usklađenost sa svim relevantnim EU, nacionalnim, regionalnim i lokalnim dokumentima pridonijet će ostvarenju ciljeva politike regionalnog razvoja RH, obzirom da osigurava povezanost lokalnih i regionalnih razvojnih potreba s prioritetima razvoja središnje razine te ciljevima kohezijske politike Europske unije. Osim s europskim i nacionalnim strateškim i planskim dokumentima, Plan razvoja u potpunosti je usklađen je s trenutno važećim regionalnim strateškim dokumentima i to:

- Prostornim planom Primorsko-goranske županije („Službene novine PGŽ“ broj 32/13, 07/17, 39/18, 04/19, 32/19)
- Razvojnou strategijom Primorsko-goranske županije 2016.-2020. (2021.) („Službene novine PGŽ“ broj 34/15, 20/22).

Plan Razvoja usklađen je i sa ostalim dokumentima strateškog planiranja (tablica u nastavku).

Tablica 1. Popis akata strateškog planiranja kojima se podupire provedba strateškog okvira Plana razvoja Primorsko-goranske županije

R.br.	Naziv akta strateškog planiranja	Nositelj izrade akta strateškog planiranja
1.	Nacionalni plan razvoja poduzetništva Republike Hrvatske za razdoblje 2021.-2030.	Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja
2.	Nacionalni plan za digitalnu transformaciju gospodarstva za razdoblje 2021.-2027.	Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja
3.	Nacionalni plan poticanja inovacija Republike Hrvatske za razdoblje 2021.-2029.	Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja
4.	Nacionalni plan za internacionalizaciju gospodarstva Republike Hrvatske za razdoblje 2021.-2029.	Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja
5.	Plan gospodarenja otpadom Republike Hrvatske za razdoblje 2023.-2028.	Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja
6.	Nacionalni integrirani energetska i klimatski plan	Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja
7.	Višegodišnji program gradnje komunalnih vodnih građevina za razdoblje do 2030. godine	Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja
8.	Strategija pametne specijalizacije od 2021. do 2029. godine	Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja, Ministarstvo znanosti i obrazovanja
9.	Strategija niskougljičnog razvoja Republike Hrvatske do 2030., s pogledom na 2050.	Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja
10.	Akcijski plan provedbe strategije niskougljičnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje od 2021. do 2025.	Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja
11.	Strategija zaštite prirode Republike Hrvatske	Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja
12.	Strategija energetskog razvoja Republike Hrvatske do 2030. godine, s pogledom na 2050. godinu	Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja
13.	Program energetske obnove zgrada sa statuom zaštićenog kulturnog dobra za razdoblje 2021.-2030.	Ministarstvo prostornoga uređenja, graditeljstva i državne imovine
14.	Program energetske obnove zgrada javnog sektora za razdoblje 2021.-2030.	Ministarstvo prostornoga uređenja, graditeljstva i državne imovine
15.	Program energetske obnove višestambenih zgrada za razdoblje 2021.-2030.	Ministarstvo prostornoga uređenja, graditeljstva i državne imovine
16.	Program razvoja zelene infrastrukture u urbanim područjima za razdoblje 2021.-2030.	Ministarstvo prostornoga uređenja, graditeljstva i državne imovine
17.	Programi razvoja kružnog gospodarenja prostorom i zgradama za razdoblje 2021.-2030.	Ministarstvo prostornoga uređenja, graditeljstva i državne imovine
18.	Strategija upravljanja državnom imovinom za razdoblje 2019.-2025.	Ministarstvo prostornoga uređenja, graditeljstva i državne imovine
19.	Strategija poljoprivrede za razdoblje od 2020. do 2030. godine	Ministarstvo poljoprivrede
20.	Strategija bioraznolikosti	Ministarstvo poljoprivrede

R.br.	Naziv akta strateškog planiranja	Nositelj izrade akta strateškog planiranja
21.	Nacionalni strateški plan razvoja akvakulture	Ministarstvo poljoprivrede
22.	Nacionalni plan razvoja željezničke infrastrukture	Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture
23.	Nacionalni plan stvaranja infrastrukture i poticanja korištenja alternativnih izvora energije u pomorskom prometu Republike Hrvatske	Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture
24.	Nacionalni plan razvoja biciklističkog prometa	Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture
25.	Nacionalni plan razvoja širokopojasne infrastrukture za razdoblje 2021.-2027.	Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture
26.	Strategija pomorskog razvitka i integralne pomorske politike Republike Hrvatske	Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture
27.	Nacionalni plan izjednačavanja mogućnosti osoba s invaliditetom za razdoblje od 2021. do 2027.	Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike
28.	Nacionalna strategija razvoja vatrogastva za razdoblje 2021.-2030.	Hrvatska vatrogasna zajednica
29.	Nacionalni plan borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti za razdoblje od 2021. do 2027.	Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike
30.	Nacionalni plan razvoja socijalnih usluga za razdoblje od 2021. do 2027. godine	Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike
31.	Nacionalni plan za rad i zapošljavanje za razdoblje od 2021. do 2027. godine	Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike
32.	Strategija upravljanja rizicima od katastrofa do 2030. godine	Ministarstvo unutarnjih poslova
33.	Nacionalni plan razvoja kulture od 2021. do 2027. godine	Ministarstvo kulture i medija
34.	Nacionalni plan razvoja otoka za razdoblje 2021.-2027.	Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije
35.	Nacionalni plan regionalnoga razvoja za razdoblje 2021.-2027.	Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije
36.	Nacionalni plan razvoja zdravstva za razdoblje od 2021. do 2027.	Ministarstvo zdravstva
37.	Strategija razvoja održivog turizma do 2030.	Ministarstvo turizma i sporta
38.	Nacionalni plan razvoja sustava obrazovanja za razdoblje od 2021. do 2027. godine	Ministarstvo znanosti i obrazovanja
39.	Strategija demografske revitalizacije Republike Hrvatske	Središnji državni ured za demografiju i mlade
40.	Nacionalni plan za digitalnu transformaciju društva	Središnji državni ured za razvoj digitalnog društva
41.	Nacionalni plan zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije za razdoblje od 2021. do 2027.	Vlada Republike Hrvatske, Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina
42.	Nacionalni plan za ravnopravnost spolova za razdoblje od 2021. do 2027. godine	Vlada Republike Hrvatske, Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina
43.	Nacionalni program športa za razdoblje 2019.-2026.	Ministarstvo turizma i sporta
44.	Operativni program za nacionalne manjine za razdoblje 2020.-2024.	Vlada Republike Hrvatske
45.	Nacionalni plan stvaranja poticajnog okruženja za razvoj civilnog društva 2021.-2027.	Vlada Republike Hrvatske
46.	Prostorni plan Primorsko-goranske županije	Zavod za prostorno uređenje Primorsko-goranske županije
47.	Program zaštite zraka, ozonskog sloja, ublažavanja klimatskih promjena i prilagodbe klimatskim promjenama u Primorsko-goranskoj županiji za razdoblje 2019. – 2022. godine	Primorsko-goranska županija
48.	Regionalni program uređenja i upravljanja morskim plažama na području Primorsko-goranske županije	Primorsko-goranska županija
49.	Strategija upravljanja i raspolaganja nekretninama u vlasništvu PGŽ za razdoblje 2018. do 2022. godine	Primorsko-goranska županija
50.	Glavni plan razvoja prometnog sustava funkcionalne regije Sjeverni Jadran	Primorsko-goranska županija
51.	Svi srednjoročni akti strateškog planiranja na razini jedinica lokalne samouprave	Jedinice lokalne samouprave koje će izrađivati srednjoročne akte strateškog planiranja

5.2. Opis prioriteta, posebnih ciljeva, mjera i horizontalnih načela

Slijedi opis prioriteta regionalne politike u narednom razdoblju. Da bi se ostvarili utvrđeni prioriteti, potrebna je odgovarajuća strategija, kvalitetno upravljanje kao i prilagodba potrebama i potencijalima te potrebama regije i njezinih stanovnika. U tom smislu, definirani su prioriteti i njima pripadni posebni ciljevi koji se planiranom dinamikom i sredstvima mogu ostvariti.

Prioritet 1. PAMETNA REGIJA KONKURENTNOG GOSPODARSTVA BAZIRANOG NA ZNANJU I NAPREDNIM TEHNOLOGIJAMA

Primorsko-goranska županija u procesu je transformacije stvaranja održive i pametne regije konkurentnog gospodarstva temeljenog na znanju, naprednim tehnologijama, tehnološki sofisticiranoj prerađivačkoj industriji te konkurentnim uslugama više dodane vrijednosti. U svrhu ostvarenja ovog prioriteta utvrđena su temeljna funkcionalna i gospodarska područja, koja je potrebno transformirati i učiniti globalno konkurentnijima prvenstveno ulažući u inovacije, digitalnu transformaciju i poticanje izvoza. Pritom će se poticati značajan regionalni ljudski potencijal na usvajanje novih znanja, kompetencija i vještina te primjena inovacija u područjima najvećeg potencijala. Navedeno predstavlja značajan čimbenik održivog stavljanja u funkciju vlastitih resursa putem pametne specijalizacije te pokretanja društvenog razvoja i transformacije gospodarstva. Na području županije težište će biti na daljnjem razvoju i transformaciji gospodarstva, kroz promicanje uvjeta potrebnih za kontinuirane strukturne promjene, a posebno tehnološku modernizaciju proizvodnog sektora. Pritom posebno će se poticati primjena znanja i naprednih tehnologija uz korištenje komparativnih prednosti što je preduvjet ostvarenja dugoročnog gospodarskog učinka. Ciljevi koji se žele postići u ovom razvojnom procesu odnose se na: poboljšanje produktivnosti poboljšanjem uvjeta poslovanja, jačanje inovacija kroz poticanje ulaganja poslovnog sektora u istraživanje i razvoj (osobito srednjih i mladih poduzeća) i modernizaciju tehnologije prelaskom na visoko učinkovita tehnološka rješenja. Snažnijom aktivacijom istraživačkog potencijala te implementacijom inovacija uz angažiranje ljudskog kapitala, doprinijet će se razvoju gospodarstva županije.

Poticanje i jačanje izvoza te osnivanje i internacionalizacija klastera i drugih poslovnih mreža, posebno na području plavog gospodarstva, izgradnja suvremene infrastrukture i transfer tehnologija, važno je u procesu povezivanja županije sa susjednim regijama. Treba naglasiti i jačanje povezivosti komplementarnih sektora i raznih organizacija te povećavanje razine kvalitete proizvoda, usluga i poslovnih procesa uvođenjem EU normi i standarda. Na taj način poboljšat će se poslovno okruženje uključujući institucionalnu i infrastrukturnu potporu. Uz već navedeno poticanje razvoja/inovacija, istraživanja i implementacije suvremenih tehnologija, poticat će se i osiguranje i novih modela financiranja, razvoj ljudskih potencijala, mehanizmi praćenja i ocjenjivanja gospodarskih učinaka te međunarodnog pozicioniranja.

Kroz poticanje ulaganja u istraživanje, razvoj i inovacije u odabranim tematskim prioritetnim područjima modernizirat će se, diversificirati i, gdje je to potrebno, uvesti novi smjer i/ili promjene u gospodarstvo i tako osigurati budući gospodarski rast i razvoj te rast zaposlenosti.

Posebni ciljevi:

- 1.1. Konkurentno gospodarstvo temeljeno na znanju i inovacijama
- 1.2. Gospodarski rast usmjeren na jačanje izvoza podizanjem produktivnosti i digitalnu transformaciju
- 1.3. Atraktivno poslovno okruženje za zapošljavanje, rast i ulaganja

Posebni cilj 1.1.: Konkurentno gospodarstvo temeljeno na znanju i inovacijama

Razlikuju se društva koja svoj rast baziraju na efikasnosti i naprednija društva koja svoj razvoj temelje na ključnim dimenzijama konkurentnosti - tehnološkoj spremnosti, poslovnoj sofisticiranosti i inovacijama. Upravo je razvoj navedenih dimenzija u fokusu javnih politika i ulaganja u sljedećih desetak godina, koji se dijelom preklapaju s financijskom perspektivom EU-a, a u kojoj pred Hrvatskom stoje značajna financijska sredstva iz fondova EU-a.

Novostvorenu vrijednost moguće je generirati isključivo zajedničkim ulaganjima javnoga sektora i tvrtki u istraživanje i razvoj kao izvora podizanja tehnološke sofisticiranosti i životnoga standarda. Utjecaj globalizacije i naprednih tehnologija sve više povećava jaz između razvijenih i manje razvijenih društava. Želimo li ostati konkurentni potrebno je značajnije ulaganje u tehnologiju, kompetencije, vještine i znanja ljudi. Ljudski resurs najvažniji je element konkurentnosti u ekonomiji znanja.

Nadalje, u županiji djeluje regionalna digitalna inovacijska platforma za prijenos znanja između akademske zajednice i gospodarstva (RiMap), sa ciljem razvoja inovacijskog ekosustava u regiji. Županija će poticati multidisciplinarni pristup razvoju platforme sa svrhom boljeg mapiranja potreba gospodarstva i javnoga sektora na polju istraživanje i razvoja te implementacije naprednih tehnologija. Razvoj ovog oblika umrežavanja poticati će se na način da se proširi na čitav teritorij Jadranske Hrvatske.

Razvijeni regionalni inovacijski ekosustav platforma je učinkovitog generiranja razvoja i testiranja inovativnih ideja s visokim tržišnim potencijalom i razvojnim utjecajem. Navedeno označava multidisciplinarnu, koordiniranu i kolaborativnu razvojnu i istraživačku aktivnost korištenjem ukupnih resursa svih sudionika tzv. „penta helixa“ – javnoga sektora, civilnoga društva, sveučilišta, poslovnoga sektora i stanovnika regije.

Ispred „tradicionalnih“ gospodarskih sektora na području županije stoji izazovan period transformacije temeljene na primjeni naprednih tehnologija, istraživanju i razvoju te uvođenju inovacija u procese poslovanja te poglavito u globalnu konkurentnost proizvoda i usluga. Dosadašnji poslovni modeli zamjenjuju se novima. U modernoj ekonomiji dominiraju koncepti kružnog gospodarstva, ekonomije dijeljenja, korištenja velikih podataka, globalnih platformi. Pritom se pred društvo i poslovne subjekte postavlja imperativ značajnog ulaganja u intelektualnu imovinu, opremu i postrojenja, u napredne tehnologije (umjetna inteligencija, machine learning, big data, IoT i sl.), digitalizaciju i pametnu specijalizaciju što će doprinijeti regionalnome razvoju te stvoriti otpornost županije na globalne izazove i krize.

Na području županije utvrdit će se ključni sektori razvoja te poduzeti potrebna ulaganja u njihovu transformaciju prema većoj dodanoj vrijednosti te okretanju industrijama temeljenim na naprednim tehnologijama, osobito plavom i zelenom rastu.

Relevantni dionici s područja županije nastavit će se uključivati u europske mreže inovativnih regija koje surađuju na različitim projektima s mogućnošću kandidiranja inovativnih projekata za financiranje iz različitih izvora.

Konkurentnost se primarno sagledava kroz potencijale i procese. Kvaliteta poslovnog okruženja predstavlja užu koncept regionalne konkurentnosti. Bitno je poticati učinkovitost i

brzinu rješavanja upravnih postupaka i s njima povezanih administrativnih procedura, smanjivati teret regionalne i lokalne regulacije i oporezivanja te poticati razvoj i implementaciju kvalitetnih politika. Regionalna i lokalna samouprava nastavit će s osnaživanjem postojećega i stvaranjem kvalitetnoga poslovnoga okruženja, fokusiranjem na omogućavanje lakoće poslovanja u administrativnim procesima. Navedeno će se značajno manifestirati na pokretanje poduzetničkih pothvata, zapošljavanje i razvoj inovativnih tvrtki.

Mobilnost je danas značajan čimbenik svakodnevnoga, društvenoga i gospodarskoga života. Pametna i održiva mobilnost potiče se i razvija na pojedinim područjima (npr. Rijeka, Krk), no potrebno je sagledati kvalitetnije povezivanje regije, razvoj prometne e-infrastrukture te poticanje povezivanja raznih oblika transporta (platforme mobilnosti, zajednički e-ticketing). Županija i lokalne samouprave poticat će razvoj održivog javnoga i drugoga prijevoza, ključnoga sektora za plavi i zeleni razvoj i rast. Implementacija novih tehnoloških rješenja u prometu i transportu, modernizacijom postojeće infrastrukture doprinijet će kvalitetnijem i održivom povezivanju unutar županije, gospodarskom razvoju, njejoj održivosti te poboljšanju kvalitete života stanovnika županije.

Mjere:

1. *Poticanje razvoja regionalnog inovacijskog ekosustava transferom tehnologije i znanja umrežavanjem poslovnog i znanstveno-istraživačkog sektora*
2. *Poticanje razvoja konkurentnih proizvoda i usluga ulaganjem u napredne tehnologije, razvoj, istraživanje i inovacije*
3. *Podrška razvoju sektora plavog i zelenog gospodarstva*
4. *Podrška razvoju pametne i održive mobilnosti*

Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030.	SC 13. Jačanje regionalne konkurentnosti
Kohezijska politika razvoja Europske unije 2021.-2027.	
UN ciljevi održivog razvoja	

Posebni cilj 1.2: Gospodarski rast usmjeren na jačanje izvoza podizanjem produktivnosti i digitalnu transformaciju

S obzirom na izraženu regionalnu specijalizaciju u prerađivačkoj industriji, povoljan geografski položaj i transportne infrastrukturne kapacitete, nastavit će se poticati izvezno orijentirane industrije. Jačanje izvoznih aktivnosti planira se temeljiti prvenstveno na podršci jačanju globalne konkurentnosti poduzetnika te na razvojnim programima usmjerenima na jačanje nastupa industrije na inozemnim tržištima (primjerice programima istraživanja i razvoja, informiranja poduzetnika o uvjetima poslovanja na stranim tržištima, programima međunarodnog certificiranja i brendiranja proizvoda i usluga, programima (su)financiranja izvoznih aktivnosti i dr.). Potrebno je nastaviti strukturirano poticanje razvoja tvrtki, njihovih konkurentnih proizvoda i usluga te njihov plasman na inozemno tržište. Poseban fokus bit će

na digitalizaciji poslovanja koja može znatno doprinijeti jačanju globalne konkurentnosti gospodarstva županije, kojeg gotovo u potpunosti strukturno čine mala i srednja poduzeća.

Naglasak će biti na umrežavanju poduzetnika prerađivačke industrije kroz najpogodnije oblike i modele suradnje (npr. klasteri, poduzetnički i inovacijski ekosustavi i sl.) koji su zasnovani na suvremenoj tehnologiji, u svrhu suradnje, međusobnog učenja, inoviranja i/ili zajedničkog nastupa. Stvaranje inovativnih start-up tvrtki te njihova suradnja sa srednjim i velikim tvrtkama te znanstvenim sektorom omogućit će jačanje sektora koji su ključni za brži prijelaz na industriju 4.0. Naime, industriju 4.0. karakterizira tehnološka sofisticiranost pokretana ispreplitanjem naprednih tehnologija te postepenim ukidanjem granica fizičkog, digitalnog i biotehnološkog formata i procesa proizvodnje. Uz izazove neophodnog razvoja tehnološke osnovice poslovanja, industrija 4.0. potiče značajno unapređenje kompetencija ljudskih resursa i stvaranje novih procesa i organizacije u industrijskim sektorima.

Turizam snažno utječe na ukupne prihode u županiji no turizam treba sagledavati kao iznimno važnu društvenu pojavu direktno povezanu s brojnim gospodarskim djelatnostima na području destinacije. Pokazatelj o doprinosu turizma govori o značajnoj ovisnosti BDP-a o rezultatima turizma, što je vrlo rizično s obzirom na osjetljivost turizma na različite utjecaje u receptivnim zemljama (npr. klimatski uvjeti, zdravstveni izazovi, politička stabilnost) kao i na emitivnim tržištima (zdravstveni izazovi, financijska kriza, promjene potražnje i slično). Planira se nastaviti trend podizanja kvalitete smještaja, kao i izgradnje smještajnih jedinica više razine kvalitete. Na taj način iz godine u godinu županija sve više postaje destinacija 4* i 5*, što se počinje odražavati na smanjenje negativnih utjecaja masovnog turizma te na povećanje ostvarenih prihoda od turizma, koji će s vremenom postati još izraženiji.

Bogata prirodna i kulturno-povijesna baština sažima važne atrakcijske elemente te se posebno ističe duga tradicija zdravstvenog turizma. Turistička ponuda se planira nastaviti usmjeravati na cjelogodišnje poslovanje uz kvalitetne sadržaje na razini destinacije, posebno kroz daljnji razvoj zdravstvenoga turizma (wellness/spa centri, uključivanje lječilišta i specijalnih bolnica u tržišnu ponudu visoko kvalitetnih usluga medicinskoga turizma, dentalni turizam, zdravstvena zaštita i drugi oblici skrbi za osobe starije dobi, tzv. „silver“ ili srebrna ekonomija). Nautički turizam pored zdravstvenog ima sve atrakcijske i prirodne predispozicije daljnjeg razvoja posebno iz razloga blizine emitivnih tržišta, i načina dolaska. To je posebno uočljivo u doba pandemije virusa COVID-19, kada je blizina nautičke destinacije važan čimbenik u odabiru nautičke luke, bilo za plovila na stalnom vezu ili plovila koja traže smještaj u luci nautičkog turizma. Planiraju se značajna ulaganja u nautičku infrastrukturu s ciljem podizanja atraktivnosti nautičkog potencijala Kvarnera.

U županiji su već pokrenute zelene inovacije u turizmu što u budućnosti može znatno povećati dodanu vrijednost turističkog sektora. Navedeno će zasigurno biti na korist lokalnim zajednicama i cijeloj regiji. Za daljnji održivi razvoj turizma, važno je osigurati poboljšanje komunalne i prometne infrastrukture uvođenjem odgovarajućih prometnih rješenja. Navedeno će snažno doprinijeti konkurentnosti turističke destinacije, odnosno učinkovitim korištenju prirodnih, kulturnih, ljudskih i kapitalnih resursa za razvoj i ponudu kvalitetnih, inovativnih, atraktivnih i eko turističkih proizvoda i usluga.

Važnost udruživanja u klastere pokazala se izuzetno kvalitetnom odlukom, pri čemu klaster zdravstvenog turizma koji djeluje na području županije ostvaruje vidljive rezultate. Zbog toga će se u županiji i dalje poticati i podržavati umrežavanje poslovnih subjekata u klastere, poduzetničke ekosustave i zadruge. Poseban naglasak postaviti će se na osnivanju regionalnog klastera maritimnih industrija unutar i plave ekonomije.

Mjere:

1. *Podrška razvoju turizma visoke dodatne vrijednosti*
2. *Poticanje razvoja industrije zdravlja i srebrne ekonomije (silver age ekonomije)*
3. *Podrška jačanju konkurentnosti mikro, malog i srednjeg poduzetništva*
4. *Podrška tranziciji prerađivačke industrije u Industriju 4.0.*
5. *Poticanje izvoza i internacionalizacije poslovanja*
6. *Podrška umrežavanju poslovnih subjekata u klustere, poduzetničke ekosustave i zadruge*

Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030.	SC 13. Jačanje regionalne konkurentnosti
Kohezijska politika razvoja Europske unije 2021.-2027.	
UN ciljevi održivog razvoja	

Posebni cilj 1.3: Atraktivno poslovno okruženje za zapošljavanje, rast i ulaganja

Pandemija virusa COVID-19 utjecala je na svjetsko gospodarstvo, gospodarstvo Hrvatske i županije u svim sektorima. Unatoč još uvijek velikoj neizvjesnosti u pogledu daljnje dinamike ove krize, Županija će u partnerstvu s odgovarajućim donicima raditi na poticanju gospodarskog oporavka. Post-COVID razdoblje otvara nove mogućnosti za cijelu županiju. One se ogledaju u mjerama poticanja pametne specijalizacije i industrijske tranzicije, gdje će Županija imati ključnu ulogu. Na području Jadranske Hrvatske posebno će se poticati poduzetnici te istraživanje i razvoj u sektorima: plavoga rasta, zelenoga rasta, pametne industrije, zdravlja te usluga više dodane vrijednosti. Županija planira post-COVID proces obnove gospodarstva i društva te će u tu svrhu poticati implementaciju održivih razvojnih rješenja na svim razinama, kako bi se poboljšala funkcionalna učinkovitost te omogućio bolji standard stanovništva.

Županija je jedna od vodećih hrvatskih županija u privlačenju izravnih stranih ulaganja, bilo da se radi o kumuliranim iznosima u EUR ili o vrijednosti u EUR po stanovniku. Sadašnju strukturu ulaganja u kojoj dominiraju strana ulaganja u nekretnine, turističku infrastrukturu ili iskorištavanje prirodnih bogatstava potrebno je usmjeriti prema transferu tehnologije i znanja, stranim ulaganjima u prerađivačku industriju te ostale brzo rastuće izvozno potentne sektore kao što je maritimni sektor, industrija zdravlja ili sektor digitalne ekonomije.

Za gospodarske subjekte bit će važno jačati upravljačke kapacitete za ostvarivanje boljeg pristupa izvorima financiranja (kreditni, jamstva, sredstva EU fondova). Potrebe poduzetnika planiraju se zadovoljiti značajnim angažmanom i novom ulogom poduzetničkih potpornih institucija, a također će se poticati razvoj obrtništva i podržati proizvodno zanatstvo i proizvodnja hrane. Cilj je stvaranje preduvjeta za otvaranje novih radnih mjesta i podizanje razine zaposlenosti. Udio ulaganja u postrojenja i opremu postupno se povećava, budući da se radi o proizvodnoj imovini. Ovaj je trend u županiji poželjan te sugerira

modernizaciju proizvodnih i drugih sustava te opreme, što je važan čimbenik održavanja konkurentnosti i sustizanja razvijenijih europskih regija.

Strani ulagači i dalje ne pokazuju dovoljan interes za ulaganja koja bi uključivala poslovno-tehnološku modernizaciju te obnovu brownfield lokacija. Zbog toga će se na području županije osigurati preduvjeti za intenzivnije prisustvo velikih međunarodnih tvrtki. Promovirat će se i razvijati portfelji ulagačkih projekata (uključujući projekte javno-privatnog partnerstva) radi kvalitetnijeg pozicioniranja među potencijalnim ulagačima. Već izgrađene i poduzetničke zone u pripremi za izgradnju posebno većih prostornih kapaciteta važan su input daljnjeg razvoja. Zbog toga se planira nastaviti s podrškom za izgradnju poduzetničke zone Miklavija, koja je predviđena za aktivnosti logističko-distributivnoga centra. Kako se radi o zoni većih prostornih kapaciteta koja uz navedeno ima lokacijske prednosti, zbog blizine Slovenije i Italije, intenzivirat će se aktivnosti kako bi se pristupilo izgradnji odgovarajuće infrastrukture.

U županiji će se i nadalje poticati razvoj sektorski usmjerene poslovno-tehnološke infrastrukture u skladu sa suvremenim tehnološkim trendovima i gospodarskom strukturom te ubrzati razvoj poduzetničkih potpornih institucija. Istovremeno će se poslovna infrastruktura prilagođavati potrebama korisnika te promovirati poduzetničke i slobodne zone. U okviru svojih nadležnosti Županija će se zalagati za ostvarenje predvidljivog poslovnog okruženja. Kako bi se navedeno ostvarilo, javna uprava te regionalna i lokalna samouprava će se i nadalje osposobljavati za upravljanje regionalnim i lokalnim razvojem.

Mjere:

1. *Podrška razvoju poduzetničke infrastrukture*
2. *Podrška razvoju gospodarstva u post COVID razdoblju*
3. *Gospodarska promocija te privlačenje direktnih stranih investicija i međunarodnih tvrtki*
4. *Osposobljavanje javne uprave i regionalne i lokalne samouprave za upravljanje regionalnim i lokalnim razvojem*

Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030.	SC 13. Jačanje regionalne konkurentnosti
Kohezijska politika razvoja Europske unije 2021.-2027.	
UN ciljevi održivog razvoja	

Prioritet 2. DJECA I MLADI U FOKUSU

Na području županije već nekoliko godina bilježi se negativna stopa rasta stanovništva. Činjenica je da je stanovništvo županije sve starije, a djece sve manje. Neki od razloga odnose se na poreznu politiku i nacionalnu zakonsku regulativu koja nije poticajna odnosu na roditeljstvo i fleksibilno radno vrijeme i zapošljavanje žena i njihov napredak, no razlozi su mnogo dublji i uključuju privatni i javni sektor koji unatoč deklarativnome opredjeljenju ne potiče žene na majčinstvo te istovremeno na vlastiti razvoj i napredak. Kako bi se potaknulo mlade i mlade obitelji na ostanak i roditeljstvo, u županiji će se poticati stvaranje boljih preduvjeta za osnivanje i funkcioniranje obitelji. Prioritet je unaprjeđenje sustava brige o djeci i mladima te omogućavanje dostupnosti stanovanja. Određenim mjerama na regionalnoj razini nastojat će se potaknuti pozitivne promjene u organizaciji rada predškolskih i školskih ustanova, zapošljavanju i napredovanju žena i mladih.

Dostupnost kvalitetnog ranog i predškolskog odgoja pretpostavlja smanjivanje lokalnih razlika u kvaliteti i cijeni predškolskog odgoja, dovoljan broj odgojitelja te njihov daljnji profesionalni razvoj. To podrazumijeva dogradnju postojećih te izgradnju novih vrtića, kao i osiguravanje standarda kvalitete u vrtićima na području županije, kako bi se obiteljima pomoglo u odgoju i obrazovanju djece u sve zahtjevnijem životnom okruženju. Županija će poticati otvaranje većeg broja mjesta u predškolskim ustanovama, kao i poboljšanje organizacije rada vrtića (cjelodneveni rad) i ostalo, što je do sada utjecalo na lakše osnivanje obitelji.

Zaposlenje kao i stambeno zbrinjavanje također je važan čimbenik u stvaranju obitelji i ostanuku mladih po završenom školovanju. U tom smislu na području županije nalaze se mnoge neiskorištene površine posebno u napuštenim industrijskim zonama u kojima je moguće potaknuti prenamjenu u koristan stambeni prostor sa svim potrebnim sadržajima. U tom smislu u županiji će se zalagati za decentralizaciju državne imovine i preuzimanje nadležnosti u postupanju s imovinom radi učinkovitije provedbe stambenog zbrinjavanja.

Stvaranje preduvjeta za obiteljski život i kvalitetno usklađivanje obiteljskog života i poslovnih obveza ključni su elementi javnih politika za povećanje stope nataliteta, a poticati će se i u županiji s obzirom da je stopa nataliteta u županiji među najnižima u Hrvatskoj.

Europske države koje ostvaruju pozitivne stope prirodnog prirasta stanovništva ujedno su i države s najvišim stopama zaposlenosti žena. Sudjelovanje žena na tržištu rada i njihove obrazovne i poslovne ambicije ne bi smjele biti prepreka u stvaranju obitelji. U Hrvatskoj je veće sudjelovanje žena na tržištu rada nužno radi povećanja zaposlenosti i ostvarivanja snažnijeg gospodarskog rasta. Slijedom činjenice da će u Hrvatskoj javne politike biti usmjerene na unaprjeđivanje položaja obitelji s djecom i lakše usklađivanje poslovnih i obiteljskih obveza majki i roditelja, institucije na području županije težit će implementaciji istih.

U svjetlu činjenice o slobodi kretanja ljudi u EU-u, mladima i mladim obiteljima nude se mogućnosti odlaska u zemlje EU-a gdje mogu pronaći odgovarajuća zaposlenja, ostvariti vlastito napredovanje i bolji standard. Zbog toga će nastojati stvarati sigurno i privlačno radno i životno okruženje koje će motivirati mlade i mlade obitelji na ostanak i tako doprinijeti razvoju regije poželjne za život.

Vizija razvoja i opredijeljenost ulaganju u ljude, posebno djecu i mlade, znači i ustrajan rad na stvaranju društvenih odnosa i društvenog razumijevanja važnosti obitelji i roditeljstva. Prioritet je poticati razvoj društva koje u svakom aspektu društvenih i javnih poslova pokazuje da vodi brigu o potrebama majki, obitelji s djecom, djece i mladih.

Posebni ciljevi:

- 2.1. Podrška osnivanju i funkcioniranju obitelji te razvoj sustava brige o djeci i mladima
- 2.2. Dostupnost stanovanja i atraktivnih bolje plaćenih poslova

Posebni cilj 2.1.: Podrška osnivanju i funkcioniranju obitelji te razvoj sustava brige o djeci i mladima

Rani i predškolski odgoj i obrazovanje temelj je cjeloživotnog učenja. Njegova je uloga stvaranje uvjeta za potpun i skladan razvoj djetetove osobnosti. Stoga će u narednome razdoblju biti stavljen naglasak na dostupnost kvalitetnog ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. U skladu s gospodarskim mogućnostima unaprjeđivat će se mjere kojima se smanjuje gubitak dohotka roditelja, naročito žena, tijekom rodiljnih i roditeljskih dopusta. Naročito će se poticati roditeljski dopust uz promicanje očinskog dopusta čime će se naglasiti uloga muškaraca u brizi o novorođenju i maloj djeci.

Na području županije težiti će se kontinuiranom unaprjeđenju dostupnosti društvene infrastrukture koju koriste mlade obitelji, u prvom redu dostupnosti dječjih vrtića. Županija će poticati unaprjeđenje rada školskih ustanova primarno prelaskom na jedno smjenski rad i osiguravanjem kvalitetnog programa cjelodnevnog boravka djece u školama, gdje god je to moguće te će nastojati u potpunosti implementirati programe zdrave prehrane u školama. Na taj će se način nastojati uspostaviti viši odgojno-obrazovni standard na području županije kako bi se, uz ovakav oblik rada odgojno-obrazovnih ustanova, osigurao balans između poslovnog i privatnog života (mladih) roditelja.

Povećanjem dostupnosti dječjih vrtića i povećanjem broja djece koja pohađaju dječje vrtiće i sudjeluju u vrtićkim i predškolskim obrazovnim programima planira se poboljšati pružanje podrške obiteljima s djecom. Posebni cilj je povećati broj javno dostupnih sportsko-rekreativnih sadržaja na lokalnoj razini izgradnjom sportsko-rekreativnih igrališta i druge sportske infrastrukture, dječjih igrališta, posebno u manje razvijenim sredinama, radi povećanja kvalitete života svih građana, a osobito mladih obitelji. U planu je promicanje prilagođavanja ostale potrebne infrastrukture i društvenih aktivnosti potrebama obitelji i djece, ali i jačanja svijesti i odgovornosti poslodavaca u odnosu prema ženama i obiteljima s djecom. Poslodavci će se poticati na ulaganje u izgradnju dječjih vrtića za svoje radnike i aktivnije korištenje fleksibilnih oblika radnog vremena za roditelje s malom djecom.

Uznapredovalo nasilje među školskom populacijom u Hrvatskoj, gdje se i u županiji svjedoči nekim pojavnim oblicima, planira biti predmetom preventivnih aktivnosti, a sve kako bi se smanjila diskriminacija po bilo kojoj osnovi i gradilo toleranciju među mladima. Važno je odgajati djecu kako u vlastitom domu tako i u vremenu njihova obrazovanja u duhu prepoznavanja moralnih i građanskih vrijednosti, pri čemu posebno treba sprječavati nasilje u obitelji.

Mjere:

1. *Stvaranje stabilnog, sigurnog i podržavajućeg okruženja za zasnivanje i zaštitu obitelji*
2. *Unaprjeđenje uvjeta i organizacije rada predškolskih i školskih ustanova*
3. *Unaprjeđenje sadržaja i programa za igru, rekreaciju i sport za kvalitetno odrastanje i obiteljski život*
4. *Prevenција i smanjenje diskriminacije, netolerantnosti, obiteljskog nasilja i nasilja među djecom*

Kohezijska politika razvoja Europske unije 2021.-2027.	 4. Europa s istaknutijom socijalnom komponentom	 5. Europa bliža građanima	
UN ciljevi održivog razvoja	1 SVIJET BEZ SIROMAŠTVA 	3 ZDRAVLJE I BLAGOSTANJE 	4 KVALITETNO OBRAZOVANJE
	5 RODNA RAVNOPRAVNOST 	10 SMANJENJE NEJEDNAKOSTI 	

Posebni cilj 2.2.: Dostupnost stanovanja i atraktivnih bolje plaćenih poslova

Ekonomska neovisnost važna je za zasnivanje obitelji i općenito mladih, zbog čega će se u županiji poticati ekonomsko osamostaljivanje i poduzetništvo mladih. Posebno će se promicati i osnaživati aktivno uključivanje mladih na lokalnoj i regionalnoj razini u sve aspekte društvenog života. Posebni cilj je različitim mjerama unaprijediti dostupnost društvene infrastrukture koju koriste mlade obitelji, kao dostupnost dječjih vrtića, uz istovremeno provođenje aktivnosti za povećanje stambenog fonda u javnom vlasništvu. Osim stanova za prodaju, u županiji će se poticati najam stanova. Povećanje stambenog fonda važno je radi zbrinjavanja i zadržavanja obitelji na cijelom području županije.

Kvaliteta radnog života bitan je element zadovoljstva svih zaposlenih, a mladima može biti motivom za samoostvarenje. Adekvatno plaćen rad utječe na standard, zbog čega će se na području županije posebno snažno poticati ostvarenje koncepta kvalitetnoga radnoga života koji omogućuje dostojanstven rad, produljenu karijeru i zdravlje u mirovini. Zbog toga će se poduzeti odgovarajuće mjere kako bi se što prije započelo s pojedinim transformativnim procesima. Pritom se naročito misli na smanjivanje administrativnih procedura radi bržeg ulaska u svijet rada te stvaranju i oblikovanju svih preduvjeta koji su nužni za osamostaljivanje mladih i mladih obitelji. Naglasak će biti na mjerama koje potiču inovacije u tehnološkim i drugim procesima te su prilika za otvaranje radnih mjesta visoke vrijednosti. Županija će nastaviti s podrškom mladima kroz aktivnosti promoviranja zadržavanja i privlačenja mladih ljudi i obitelji iz ostalih dijelova Hrvatske i inozemstva.

Društveno poduzetništvo ima značajnu ulogu u izgradnji održivoga gospodarskoga sustava što izravno se doprinosi ostvarenju UN-ovih globalnih ciljeva održivog razvoja. U županiji će se poticati stvaranje učinkovite potporne infrastrukture kako bi se omogućilo samozapošljavanje što većeg broja mladih.

Mjere:

1. *Kvalitetno, dostupno i priuštivo stanovanje izgradnjom stanova i poticanjem modela najma*
2. *Unaprjeđenje poduzetničkih vještina te spremnosti za poduzetništvo i samozapošljavanje mladih*
3. *Jednostavnije uključivanje žena i mladih na tržište rada*
4. *Stvaranje uvjeta kvalitetnog radnog života koji omogućuje dostojanstven rad, te razvoj talenata i karijera*

Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030.	SC 13. Jačanje regionalne konkurentnosti
Kohezijska politika razvoja Europske unije 2021.-2027.	
UN ciljevi održivog razvoja	

Prioritet 3. ZELENA TRANZICIJA TEMELJENA NA ODRŽIVOM UPRAVLJANJU I KORIŠTENJU VLASTITIH RESURSA

Uz ljudske resurse, prostor i prirodna bogatstva najvažniji su razvojni resurs svake regije. Poput cijelog svijeta, Hrvatska i županija se suočavaju s brojnim izazovima, poput zastarjele javne i komunalne infrastrukture, klimatskih promjena i onečišćenja okoliša uzrokovanih neodgovarajućom prometnom infrastrukturom ili kvalitetom zgrada. Zbog toga je jedan od prioriteta implementacija inteligentnih rješenja u funkcionalnu organizaciju gradova, naselja i ruralnih sredina. To će potaknuti održivo korištenje resursa kao i unaprijediti postojeću infrastrukturu. Odgovarajuća infrastrukturna rješenja poput pametnih mreža, automatizacije zgrada i inteligentnih prometnih sustava gradova, korištenje obnovljivih izvora energije za grijanje zgrada, urbani vrtovi i drugo, zahtijevaju integraciju različitih inicijativa i aktivnosti za poboljšanje kvalitete života stanovnika i promicanje gospodarskog razvoja. Pametna rješenja pružaju informacije i znanje pri čemu koriste napredne tehnologije nove generacije. Korištenjem naprednih tehnologija doprinijelo bi se uvjetima poboljšanja kvalitete i standarda života u urbanim i ruralnim sredinama. Važan aspekt u razvoju županije predstavlja jačanje digitalne svijesti putem uključivanja i sudjelovanja građana u digitalnoj i energetskej transformaciji društva i cijele županije. Osim ulaganja u infrastrukturu i digitalnu tehnologiju, planiraju se ulaganja u edukaciju stanovništva. Pritom treba sagledati mogućnosti i ograničenja digitalne tehnologije koja će pridonijeti zelenoj tranziciji.

Sadašnja urbana infrastruktura, posebno komunalna i prometna te zgrade (nedovoljna energetska učinkovitost), u županiji još uvijek nije zadovoljavajuća. Emisije ugljičnog dioksida trebale bi biti niže, zbog čega se planira poticanje ulaganja u električna vozila, korištenje zelenih tehnologija za izgradnju infrastrukture koja štedi energiju, vrijeme i novac.

Evidentno je da na području županije još uvijek ima dovoljno prostora za ulaganja u zeleno-plavu infrastrukturu (komunalnu, gospodarenje otpadom, prometnu, pomorske tehnologije i drugo), što posljedično pridonosi otvaranju novih radnih mjesta. Posebno osjetljivo područje je gospodarenje otpadom koje nudi niz mogućnosti kroz zelene poslove (prerada i proizvodnja iz otpada, proizvodnja solarne i druge opreme, poslovi desalinizacije i drugo). S obzirom na sadašnju situaciju te na tragu ciljeva NRS kao i u suglasju s Europskim

zelenim planom, Županija planira na cijelom području poticati rješenja za gospodarenje otpadom koja pomažu u optimizaciji učinkovitosti prikupljanja i odvajanja otpada, smanjenju operativnih troškova i boljem rješavanju ekoloških problema povezanih s neučinkovitim sakupljanjem otpada. Nadalje daljnji razvoj županije planira se na strukturnim promjenama gospodarstva u području zelene ekonomije (zeleni prijevoz, održiva proizvodnja i obrada hrane i drva, obnovljivi izvori energije, čiste tehnologije i bio proizvodi), zdravlja i kvalitete života i sigurnosti.

Ne manje važno je planiranje morskog prostora kao logičan nastavak prostornih planova na kopnu. Nedostatak zakonske regulative u pogledu regulacije morskoga prostornoga planiranja (MPP-a) te u svjetlu činjenice nesređenog katastra, stavlja pred županiju poseban zadatak. Županija će poticati uspostavu učinkovite katastarske evidencije na cijelom prostoru kopna i mora te predlagati zakonska rješenja u području integralnog upravljanja obalnim područjem (IUOP), odnosno MPP-a.

Na temeljima geografske pozicije (plavo-zelena), županija će se zalagati za uspostavu MSP-ova, te intenzivno sudjelovati u izradi regulative. Posebno će se fokusirati na uspostavu učinkovitoga katastarskoga operata kao preduvjeta planiranja obalnoga i morskoga prostora.

Posebni ciljevi:

- 3.1. Pametan i održiv pristup upravljanju prostorom i prirodnim resursima
- 3.2. Zelena i energetska tranzicija prema ugljičnoj neutralnosti
- 3.3. Kvalitetna, dostupna i održiva javna i komunalna infrastruktura na cjelokupnom području

Posebni cilj 3.1: Pametan i održiv pristup upravljanju prostorom i prirodnim resursima

Klimatske promjene će imati velike i nesagledive posljedice na okoliš, uključujući i povećanje poplave i suše, podizanje razine mora i druge ugroze. U županiji će se snažno poticati ulaganja u istraživanje i razvoj na izazove klimatskih promjena, snažnije korištenje materijala za zelenu gradnju. Prethodno opisano će doprinijeti održivom korištenju resursa s ciljem ublažavanja klimatskih promjena.

Održiv pristup upravljanju prostorom postavlja nove zahtjeve na izradu prostornih planova. Prostor županije obuhvaća kopneni i morski prostor značajnog potencijala ali i svoja ograničenja te je važna daljnja briga o zaštiti i obnovi prirodnih ekosustava, ekološkoj mreži, održivoj upotrebi resursa i poboljšanju ljudskog zdravlja. Razumijevajući da su transformacijske promjene u odnosu na prostor i prirodne resurse najpotrebnije i potencijalno najkorisnije za gospodarstvo, društvo i prirodni okoliš županije, planira se donošenje odluka koje će podržavati prelazak na tehnologije i aktivnosti s manje emisija ugljika i drugih onečišćenja. Također se planira poticati uređenje i digitalizaciju zemljišne evidencije. Dokumentima prostornog uređenja planirat će se preobrazbe ili urbane sanacije unutar građevinskih područja ponegdje obilježenih bespravnom gradnjom.

Zbog kontinuiranih pritisaka i devastacije posebno obalnoga područja planira se uspostaviti još učinkovitiji pristup upravljanju obalnim područjem. Obalno područje spada među najvrjednija gospodarska i prirodna bogatstva županije, istovremeno devastirana i zagađena obalna područja doživljavaju stagnaciju svoga razvoja. Stjecajem svih tih okolnosti obalno područje županije fokusirano je na novu razvojnu paradigmu. Planira se kvalitetni razvoj obalnog područja, koegzistencijom prirodnih ekosustava i gospodarstva. U tom smislu, planira se implementacija koncepta održivog razvoja kao temelja razvoja obalne ekonomije županije vezane na plavi rast. Obalni prostor županije okosnica je razvoja turizma, pomorskih

i drugih djelatnosti vezanih uz more.

Slijedom navedenog omogućit će se ostvarenje direktnih i indirektnih gospodarskih učinaka. S tim u vezi, cilj je da prostorni planovi i nadalje predlažu rješenja za povezane probleme funkcionalnog razvoja gradova i naselja, probleme prometa i ostale infrastrukture, probleme smještaja i razvoja gospodarskih sadržaja, industrije servisa, turizma i sl., kako bi se zaštitile vrijednosti prirodne i kulturne baštine, a sve u cilju stvaranja uvjeta za dugoročni društveni i gospodarski razvoj.

Zbog različitih konflikata koji su sve prisutniji na obalnome i kopnenome prostoru te državne imovine koja dobrim dijelom nije u funkciji, planira se snažnije poticati učinkovitost upravljanja državnom imovinom. Županija nadalje planira izradu scenarija razvoja obalnog prostora te uspostavu modela održivog upravljanja obalnim područjem. Jedna od ključnih mjera za ostvarenje cilja bit će poticanje decentralizacije upravljanja državnom imovinom kako bi ista bila u funkciji regionalnog razvoja.

Na području županije na stupanj zagađenja okoliša utječu industrijski subjekti te emisije kućnih ložišta, i prometa. Od difuznih izvora tu su rafinerija nafte te kao značajniji zagađivač te ilegalna odlagališta otpada. Cilj je konkretnim mjerama dugoročno pristupiti rješavanju zbrinjavanja otpada i poticanju razvoja kružnog gospodarstva.

Mjere:

1. *Održivo korištenje resursa sa ciljem ublažavanja klimatskih promjena*
2. *Održivo i učinkovito upravljanje prostorom i poticanje razvoja zelene infrastrukture*
3. *Održivo i učinkovito upravljanje prirodom, posebice vrijednim dijelovima prirode i ekološkom mrežom*
4. *Poticanje decentralizacije upravljanja državnom imovinom u funkciji regionalnog razvoja*

Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030.	SC 13. Jačanje regionalne konkurentnosti
Kohezijska politika razvoja Europske unije 2021.-2027.	
UN ciljevi održivog razvoja	

Posebni cilj 3.2: Zelena i energetska tranzicija prema ugljičnoj neutralnosti

Kružno gospodarstvo bitan je segment gospodarskog oporavka EU-a. Sukladno europskome Zelenome planu te ciljevima NRS, u županiji se planira poticati preoblikovanje gospodarstva, radi jačanja konkurentnosti i zaštite okoliša. Pritom usmjerenje na zelene politike doprinjet će rješavanju društvenih i gospodarskih pitanja, osobito socijalne (ne)jednakosti (priuštvost vode i energije za sve, i drugo). Kako bi se promovirao ekonomski rast uz smanjenje emisije stakleničkih plinova, Županija će u suradnji s dionicima poticati održivo korištenje prirodnih resursa. Fokus će biti na pitanjima energetike, prometa i

infrastrukture, no podjednaka važnost pridat će se poljoprivredi, šumarstvu, održivoj proizvodnji i recikliranju.

Na području županije planira se nastaviti provoditi čitav niz mjera i aktivnosti koje imaju za cilj sprječavanje zagađenja ili onečišćenja okoliša, smanjivanje ili otklanjanje šteta nanesenih okolišu te nastojanje za povratom okoliša u stanje prije nastanka štete.

Promatrajući kvalitetu gospodarenja energijom, uz korištenje novih tehnologija, Županija će, sukladno zakonskim obavezama, nastaviti provoditi učinkovito gospodarenje energijom u zgradama koje su u vlasništvu i/ili kojom upravljaju proračunski i izvanproračunski korisnici. Poticati će tranziciju energetskeg sektora koja će uključivati povećanje energetske učinkovitosti, poticanje razvoja kvalitativnog tržišta energije, povećanje korištenja obnovljivih izvora energije (OIE) i povećanje kvalitete gospodarenja energijom, uz korištenje novih (smart) tehnologija te podizanje razine informiranosti građana i gospodarstva.

Kako su instalirani proizvodni kapaciteti obnovljivih izvora energije i kogeneracije u ranijim godinama bili nedovoljni, Županija u suradnji s dionicima planira njihovo povećanje. Nadalje, u cilju poboljšanja iskorištenja potencijala i mogućnosti uporabe obnovljivih izvora energije (sunca, vjetra, biomase i malih vodotoka) i korištenja energije mora (energije valova, plime i oseke te korištenje temperaturnih razlika mora) planira se poticati uspostava sustava prikupljanja podataka. Županija i lokalna samouprava nastaviti će s energetsom obnovom javnih zgrada. Osim toga, nastaviti će se s poticanjem obnove obiteljskih kuća i višestambenih zgrada u gradovima i općinama na području županije.

Pandemija COVID-19 privremeno je zaustavila natječaje Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost u području energetske obnove zgrada, no očekuje se da će se Program energetske obnove obiteljskih kuća, Program energetske obnove višestambenih zgrada, Program energetske obnove nestambenih zgrada komercijalne namjene i Programi energetske obnove zgrada javne namjene nastaviti i u sljedećoj financijskog perspektivi te omogućiti daljnju energetske obnovu objekata s prostora županije.

Županija će se također zalagati za stvaranje okruženja koje će omogućiti energetske tranziciju, što uključuje stabilno političko okruženje, aktivni angažman potrošača, kvalificiranu radnu snagu koja će oblikovati novi energetske ekosustav i odgovarajući institucionalni okvir. Zbog toga će se poticati javno-privatno partnerstvo u razvoju tehnologija čiste energije (posebno energije sunca i vjetra).

Integralni sustav gospodarenja otpadom predstavlja jedan od posebnih ciljeva gospodarenja otpadom u županiji. Temelji se na smanjivanju količina proizvedenog otpada na mjestu njegovog nastanka, iskorištavanju vrijednih sastojaka u materijalne i/ili energetske svrhe te trajnom odlaganju uz strogu primjenu važećih propisa u Hrvatskoj i EU. Daljnji razvoj sustava odvojenog sakupljanja otpada planira se poboljšati povećanom selekcijom odvojeno sakupljenog otpada i biootpada. Sukladno tome Županija će poticati jedinice lokalne samouprave na gradnju sortirnica i kompostana, pretovarnih stanica, reciklažnih dvorišta i eko otoka, te sanaciju odlagališta otpada. Jednako važno za županiju je poticanje i edukacija stanovništva na primarnu selekciju otpada. Kružno gospodarenje, posebno u gospodarenju otpadom prihvatljiv je model proizvodnje i potrošnje. Pri tom model uključuje dijeljenje, posudbu, ponovno korištenje, popravljivanje, obnavljanje i reciklažu postojećih proizvoda i materijala što je dulje moguće kako bi se stvorila dodatna vrijednost proizvoda. Zbog toga će se Županija u suradnji sa JLS-ovima, zalagati za uvođenje mjera motiviranja stanovnika na odgovorno i pravilno gospodarenje otpadom.

Osnova zelenog gospodarstva županije nisu samo energetska učinkovitost i obnovljivi izvori energije, već se planira implementacija pametnih tehnologija, povećanje udjela uporabe, obrade i recikliranja otpada kao resursa ili sekundarne sirovine, zelena gradnja, čisti i održivi prijevoz, održivo upravljanje zelenim površinama i slično.

Postojeća inicijativa Pametni otoci planira nastaviti sa jačanjem povezanosti između energetike, transporta i digitalnih tehnologija, uz uključivanje tema vezanih uz vodu i otpad. Taj holistički pristup izvire upravo iz izoliranosti otoka koji potiče na promišljanje kako osigurati odgovarajuće korištenje i upravljanje resursima te doprinijeti održivom i ravnomjernom razvoju koji koristi otočne potencijale (geografske, prirodne i ljudske te ostale resurse). Za male otoke u županiji, planira se poticati uspostavu manjih društvenih, demografskih i ekoloških te energetskih zajednica koje će ići prema vlastitoj samoodrživosti.

Mjere:

1. *Sustavno jačanje koncepta kružnog gospodarstva*
2. *Poticanje transformacije svih gospodarskih sektora prema održivom niskougljičnom gospodarstvu*
3. *Povećanje energetske učinkovitosti i korištenja obnovljivih izvora energije*

Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030.	SC 13. Jačanje regionalne konkurentnosti
Kohezijska politika razvoja Europske unije 2021.-2027.	
UN ciljevi održivog razvoja	

Posebni cilj 3.3: Kvalitetna, dostupna i održiva javna i komunalna infrastruktura na cjelokupnom području

Vodoopskrbni sustavi na području županije najrazvijeniji su u Hrvatskoj. Iako je postotak priključenosti stanovništva znatno viši od prosjeka Hrvatske, planira se nastaviti s ulaganjima u sustave vodoopskrbe i proširenja vodovodnih mreža, s ciljem povećanja stupnja priključenosti. Županija će u suradnji s ostalim dionicima raditi na funkcionalnom povezivanju vodoopskrbnog sustava u veće cjeline, kako bi se stvorili održivi regionalni vodoopskrbni sustavi kao i spojila nova izvorišta na vodoopskrbne sustave. Također se planira s ulaganjima u sustave odvodnje. Kako bi se održala i poboljšala kvaliteta i održivost vodoopskrbnog sustava i sustava odvodnje županije, Županija će u partnerstvu s odgovarajućim dionicima poticati tehnološka rješenja i inovacije posebno u sektoru zelenog razvoja, kao i izgradnju nedostatnih uređaja za pročišćavanje otpadnih voda i razvoj kanalizacijskog sustava. Klimatske promjene mijenjaju režim padalina diljem svijeta, te se one već očituju u smanjenom obimu količine oborina, što je vidljivo i na području županije.

Zbog toga će se različitim mjerama poticati korištenje obnovljivih izvora energije kao i različiti vidovi prikupljanja i korištenja kišnice te morske vode kroz postupke desalinizacije.

Županija je izrazito dobro povezana s važnijim prometnim pravcima, a zahvaljujući tome se nalazi i u sklopu transeuropske prometne mreže (Trans – European Network – Transport, TEN-T) europskih prometnih i infrastrukturnih kapaciteta (željeznica, cesta, zračnih luka, morskih i riječnih luka te unutarnjih plovni putova), no mjesta i potreba za poboljšanjima ima. Županija planira poboljšati međuutočnu povezanost uvođenjem novih linija kao i izgradnjom lučke infrastrukture. Stanje županijskih i lokalnih cesta Županija planira unaprijediti kako bi se postigla smislena i kontinuirana prometna cjelina. Na području županije planira se nastaviti s ulaganjima u suvremena prometna rješenja u svrhu poboljšanja protoka vozila, izgradnjom rotora, smanjenjem broja semafora i drugo. Uz rekonstrukciju i izgradnju prometne infrastrukture za motorna vozila, planira se izgradnja biciklističke infrastrukture. Navedeno će posebno doprinijeti smanjenju svjetlosnog onečišćenja i buke. U županiji, a naročito u urbanim područjima koja imaju veliku gustoću naseljenosti, poticat će se izgradnja podzemnih ili nadzemnih garaža posebno na rubovima urbanih središta. Slijedom navedenog planira se poticanje razvoja mreže željezničkoga prigradskog prometa posebno u Gradu Rijeci, pri čemu se stvaraju pretpostavke za disperziju parkiranja iz središta grada na niz stanica prigradske javne željeznice manjih gradova/naselja uzduž priobalnog područja. Činjenica da je županija povezana s važnijim prometnim sredstvima putem željeznice nije dovoljna s obzirom na nisku brzinu prometa prugom (pogotovo dionica Rijeka-Zagreb) te će se u tom pravcu usmjeriti daljnje djelovanje u području razvoja željezničkog prometa. U županiji će se nastaviti sa razvojem multimodalnog prijevoza te će se poticati razvoj infrastrukture i nabavka javnih vozila i plovila na alternativna goriva (vodik, struja).

S obzirom da županija zbog svoje geografske pozicije ima značajan prometni potencijal, za daljnji razvoj kapaciteta turizma i gospodarstva planira se poticati razvoj Zračne luke Rijeka kao luke koja će poslovati tijekom cijele godine. Cilj je odgovarajućim mjerama uvoditi cjelogodišnje linije prema domaćim i inozemnim destinacijama te se tako pozicionirati kao značajnu turističku avio destinaciju.

Za konkurentnost pojedine regije i sudjelovanje njezinih poslovnih subjekata u digitalnoj ekonomiji iznimno je važno ulagati i razvijati digitalnu infrastrukturu. Digitalnu infrastrukturu čine elektroničko komunikacijske mreže, podatkovna infrastruktura (big data, otvoreni podaci, podatkovni centri, podvodni kablovi i cloud infrastruktura), digitalne platforme te digitalni uređaji (senzorika, telemetrija) te brojna pametna digitalna rješenja i servisi.

Kako bi se zadovoljili sve očitiji zahtjevi za većim prijenosnim brzinama i kvalitetnijim širokopojasnim uslugama u nepokretnoj i pokretnoj (5G) elektroničkoj komunikacijskoj mreži, sukladno Europskoj inicijativi Digitalne agende za Europu, u županiji se planira modernizacija postojeće mreže, te izgradnja nove. Posebno je potrebno razvijati podatkovnu infrastrukturu i digitalnu infrastrukturu namijenjenu prikupljanju i dijeljenju podataka. Kvalitetna podatkovna infrastruktura povećava učinkovitost i produktivnost okruženja, smanjuje troškove jača lance opskrbe i služi kao značajan pokretač razvoju regionalnog gospodarstva. Upravo kvaliteta i priuštivost komunikacijskih i drugih mreža biti će važna za ravnomjerni razvoj područja, posebno Otoka i Gorskoga kotara.

Mjere:

1. *Poticanje razvoja održive komunalne infrastrukture te dostupnih i priuštivih usluga na cjelokupnom području županije*
2. *Podrška razvoju suvremene prometne infrastrukture*
3. *Razvoj kvalitete, priuštivosti i dostupnosti digitalne infrastrukture (širokopojasnog interneta i otvorene podatkovne infrastrukture)*

Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030.	SC 13. Jačanje regionalne konkurentnosti
Kohezijska politika razvoja Europske unije 2021.-2027.	
UN ciljevi održivog razvoja	

Prioritet 4. OBRAZOVANI STANOVNICI S KOMPETENCIJAMA I VJEŠTINAMA ZA POSLOVE BUDUĆNOSTI

Županiju karakterizira otvoreno, tolerantno i kreativno društvo koje sudjeluje u konkurentnom te znanjem i inovacijama pokretanom gospodarstvu koje se mora kontinuirano prilagođavati globalnim izazovima. Kako bi se navedena prilagodba kvalitetno i pravovremeno ostvarila težište će biti postavljeno na stvaranju uvjeta za pružanje kvalitetnog obrazovanja za sve poticanjem kreativnosti i izvrsnosti. Obrazovanje je ključna karika u kreiranju naprednog, razvijenog i demokratskog društva. Ono je ključni pokretač promjena koji osigurava sposobne ljude za obavljanje sve složenijih, sofisticiranijih poslova kakvi nas očekuju u budućnosti. U ovom vrlo izazovnom dobu, pokretanom globalnim i tehnološkim trendovima bez presedana u ljudskoj povijesti, značaj kontinuiranog i cjeloživotnog učenja u sinergiji sa stečenim znanjima znatno može doprinijeti socioekonomskom i drugom razvoju županije i njezinih stanovnika.

Prioritetom je potrebno označiti osiguravanje uvjeta za istraživanje i inovacije te usmjerenost na izvrsnost u području znanosti, industrijskog vodstva i društvenih izazova. Jedan od ciljeva biti će razvoj modernog obrazovnog sustava te razvoj poticajnog okruženja za poboljšanje transfera znanja i prakse između obrazovanja, zajednice i inovativnoga gospodarstva. Imajući na umu značaj ulaganja poslovnoga sektora u istraživanje i razvoj, važno je kvalitetnije povezati obrazovanje, znanost i poslovni sektor. Poseban izazov je na poboljšanju obrazovnih i studijskih programa i redefiniranju stečenih vještina i sposobnosti.

Odrednice razvoja županije idu u smjeru stvaranja društva znanja, što podrazumijeva društvo čije su aktivnosti i napredak većinom utemeljeni na proizvodnji, distribuciji i uporabi znanja. U fokusu je znanje kao glavni pokretač gospodarskog i društvenog razvoja te društvo u kojem će se ulagati u znanost i razvoj stručnjaka. Nastavno na navedeno, poticati će se

cjeloživotno obrazovanje, odnosno proces obrazovanja koji počinje obveznim školovanjem i (formalnim) obrazovanjem te traje cijeli život sa ciljem unapređenja znanja, vještina i kompetencija unutar osobne i građanske te društvene perspektive i/ili perspektive zaposlenja. Obuhvaća učenje u svim životnim razdobljima (od rane mladosti do starosti) i u svim oblicima u kojima se ostvaruje (formalno, neformalno i informalno), pri čemu se učenje shvaća kao kontinuirani proces u kojem su rezultati i motiviranost pojedinca u određenom životnom razdoblju uvjetovani znanjem, navikama i iskustvima učenja stečenima u mlađoj životnoj dobi te ujedno osobna doživotna odgovornost. Međuzavisnost i povezanost cjeloživotnog učenja pri tom je usmjerena na osobno zadovoljstvo i razvoj pojedinca, aktivno građanstvo, društvenu uključenost i zapošljivost. To je jedan od važnih prioriteta županije: obrazovani i kompetentni stanovnici za poslove budućnosti.

Posebni ciljevi:

- 4.1. Razvoj modernog obrazovnog sustava prilagođenog društvenim izazovima
- 4.2. Konkurentne visokoškolske ustanove povezane s potrebama regionalnog gospodarstva
- 4.3. Suvremeni regionalni koncept usavršavanja, prekvalifikacija i cjeloživotnog učenja

Posebni cilj 4.1: Razvoj modernog obrazovnog sustava prilagođenog društvenim izazovima

Učinkovit i visokokvalitetan obrazovni sustav koncipiran za adekvatnu pripremu mladih za vrlo kompetitivno i složeno tržište poslova, podizanje kvalitete vlastitih života i punopravnog i odgovornog sudjelovanja u zajednici ključan je preduvjet konkurentnosti regionalnog gospodarstva i društvenog blagostanja. Razina obrazovanja i potreba za znanjem među mladima značajno se povećava što je iznimno važno za budući razvoj regije te predstavlja značajan izazov na podizanju kvalitete obrazovnog sustava. Odgoj i obrazovanje temelje se na kontinuiranom razvoju konkurentnog, kvalitetnog, dostupnog, uključivog i održivog sustava podržanog značajnim ulaganjima u izgradnju i modernizaciju odgojnih i obrazovnih institucija koje će se nastaviti i u sljedećem razdoblju.

Obrazovni sustav županije teži i težiti će izvrsnosti, pravovremeno odgovarati na gospodarske i društvene potrebe, proaktivno ulažući u programe, sadržaje i formate učenja putem kojih djeca i učenici stječu potrebna znanja i vještine. Za kvalitetu regionalnog obrazovnog sustava nastavnici su ključni resurs. Raznim mjerama poticati će se razvoj dostupnijega, kvalitetnijeg i učinkovitijeg sustava odgoja i obrazovanja koji prati potrebe tržišta, a omogućit će se, prvenstveno dostupnim EU financiranjem, značajna ulaganja u usavršavanje kvalitetno obrazovanog nastavnog osoblja.

Tako obrazovani ljudi stvarat će poticajno okruženje za stručne te održive inovacijske i znanstveno-tehnološke aktivnosti. Županija je okrenuta budućnosti te će i nadalje osmišljavati i provoditi nove nastavne programe. Kreativnost je bitan element obrazovanja. Poticati će se kreativni razvoj potencijala učenika, uz prepoznavanje i uvažavanje talenata.

Integracija znanosti, tehnologije, obrazovanja i poslovanja ključni su u pripremi pojedinaca za zahtjevan svijet rada. Ustrajati će se na povezivanju strukovnog obrazovanja i školske prakse. Nove tehnologije i inovativna rješenja, digitalizacija, izazovi su kojem će se županija još više otvoriti, posebno u svjetlu zanimanja koja će u skoroj budućnosti tražiti drugačije obrazovanje te sve veću mobilnost učenika tijekom svojeg školovanja i nakon njega.

Mjere:

1. *Izgradnja, adaptacija i opremanje osnovnih i srednjih škola*
2. *Sustavno ulaganje u kvalitetu obrazovanja i usavršavanja te uvjete rada djelatnika u obrazovanju*
3. *Prilagođeni školski programi za kvalitetnije obrazovanje*
4. *Podizanje razine osnovnih i strukovnih znanja, kompetencija i vještina*

Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030.	SC 13. Jačanje regionalne konkurentnosti
Kohezijska politika razvoja Europske unije 2021.-2027.	
UN ciljevi održivog razvoja	

Posebni cilj 4.2: Konkurentne visokoškolske ustanove povezane s potrebama regionalnog gospodarstva

Sveučilište u Rijeci predstavlja iznimno važnu instituciju za društveni i gospodarski razvoj županije. Planira se daljnje jačanje i razvijanje suradnje znanstvenog, javnog, poslovnog i civilnog sektora u području istraživanja, akademskog obrazovanja i suradnje s društvom u području istraživanja i inovacija. Sveučilište će i nadalje pratiti potrebe tržišta rada. Nedavno je Sveučilište pokrenulo Sveučilišne studije Logopedije i Farmacije te odvojeni Fakultet dentalne medicine. Nastavit će se aktivnosti na zapošljavanju i zadržavanju akademskog osoblja iz deficitarnih grana informatike i računarstva. Sveučilište će nastaviti doprinositi kvaliteti te internacionalizaciji studija. Sustavni pristup visokoškolskom obrazovanju i nadalje će uključivat otvaranje prema drugim zemljama unutar i izvan EU-a, što će posljedično utjecati na gospodarstvo, ali i društvo u cjelini.

Dovršenje gradnje Sveučilišnog kampusa, ali i snažnije povezivanje sa Sveučilištem, važna je odrednica županije koja će se tako pozicionirati kao županija znanja i rada.

Na području županije potrebno je poticati razvoj ostalih visokoškolskih ustanova (veleučilište, privatne poslovne škole) u daljnjem radu i prilagođavanju programa potrebama tržišta. Navedene su institucije posebno važno u procesu usavršavanja i prekvalifikacija koji će obilježiti naredne godine. Navedene institucije omogućuju bliži kontakt studenata i polaznika s tvrtkama privatnog sektora i približavanje svijeta rada.

Sustavno će se pratiti pokazatelji neravnoteža ponude ljudskih resursa s potrebama regionalnoga gospodarstva, poglavito onih industrija s razvojnim i izvoznim potencijalom kao i onim profesijama s potencijalom značajnog zapošljavanja.

Mjere:

1. *Poticanje kvalitetnog i svjetski relevantnog razvoja znanosti i istraživanja te razvoja znanstvene i inovacijske infrastrukture*
2. *Usklađivanje i koordinacija strategija i prioriteta pametne specijalizacije županije i Sveučilišta u Rijeci*
3. *Otvorenost i internacionalizacija visokoškolskih ustanova*

Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030.	SC 13. Jačanje regionalne konkurentnosti
Kohezijska politika razvoja Europske unije 2021.-2027.	
UN ciljevi održivog razvoja	

Posebni cilj 4.3: Suvremeni regionalni koncept usavršavanja, prekvalifikacija i cjeloživotnog učenja

Globalni trendovi poput ubrzanog razvoja tehnologije, digitalne ekonomije, značajnih klimatskih promjena, starenja stanovništva i globalizacije zahtijevaju kontinuirano usavršavanje i usvajanje novih znanja i vještina tijekom naših života. Navedeno stavlja dodatnu odgovornost na obrazovni i visokoškolski sustav, njegovu prilagodbu, pripremu i uvođenje adekvatnih programa i studija koji odgovaraju potrebama suvremenog društva i konkurentnog regionalnoga gospodarstva. To obvezuje svakog pojedinca da tijekom svojeg života kontinuirano ulaže u sebe i unapređuje vlastite kompetencije, vještine i znanja kako bi ostao konkurentan i zaposliv na vrlo kompetitivnom tržištu rada kakvo se očekuje u budućnosti. Usavršavanje ljudskih resursa i ukupni koncept cjeloživotnog učenja nakon završenog formalnog obrazovanja važna je komponenta budućeg razvoja županije. Obrazovanje odraslih je iznimno bitna komponenta cjeloživotnog učenja. Na području županije djeluje veći broj subjekata koji se bave usavršavanjem, prekvalifikacijom i cjeloživotnim učenjem. Županija će u suradnji s dionicima i dalje podržavati njihove aktivnosti u području obrazovanja i učenja.

Na Sveučilištu u Rijeci nastavit će sa djelovanjem Služba za cjeloživotno obrazovanje koja razvija brojne diversificirane, s potrebama tržišta usklađene programe. Kontinuirano će se propitivati tržište te pratiti trendovi, kako bi se i nadalje omogućila prekvalifikacija i ulaz u svijet rada. Cjeloživotno učenje je i biti će važan mehanizam prilagodbe tržišnim promjenama u cilju prevencije strukturnih problema na tržištu rada. Sveučilište ima više sastavnica koje ulažu napore u povezivanju različitih dionika u istraživačkim i razvojnim procesima. Navedeno vrijedi i za Veleučilište u Rijeci, učilišta te poslovne škole na području regije koje predstavljaju značajan potencijal privlačenja značajnijeg broja stanovnika svih demografskih skupina u područje cjeloživotnog učenja.

Inovativni pristup će i nadalje biti u fokusu svih subjekata u obrazovanju, usavršavanju i cjeloživotnom učenju, naročito one aktivnosti koje su usko povezane sa gospodarstvom. U pogledu vještina, istraživanja ukazuju da će biti jaka potražnja za osobama u STEM zanimanjima, za veoma specijaliziranim stručnjacima, zatim za djelatnicima visoke i srednje naobrazbe u zdravstvu i dobrobiti, kao i u nekim tehničkim zanimanjima. Poticati će se unaprjeđenje digitalne i medijske pismenosti.

Poticanjem promjena u pristupu obrazovanju mladih i odraslih osoba, prevenirat će se pojedini strukturni problemi na tržištu rada te jačati kompetencije radne snage i konkurentnost poduzeća u županiji.

Mjere:

1. *Podizanje svijesti i odgovornosti o kontinuiranoj potrebi za usavršavanjem i cjeloživotnim obrazovanjem*
2. *Podrška provedbi programa usavršavanja i cjeloživotnog učenja*
3. *Promicanje digitalne i medijske pismenosti*
4. *Prilagodba organizacije rada i radnih mjesta tehnološkim, okolišnim i demografskim trendovima i izazovima*

Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030.	SC 13. Jačanje regionalne konkurentnosti
Kohezijska politika razvoja Europske unije 2021.-2027.	
UN ciljevi održivog razvoja	

Prioritet 5. RAVNOMJERNIM RAZVOJEM DO EUROPSKOG STANARDA I VISOKE KVALITETE ŽIVOTA ZA SVE GRAĐANE

Briga o čovjeku, prepoznavanje ljudskih potencijala, stvaranje prilika za njihovo iskazivanje i razvoj neovisno o trenutnom ekonomskom statusu pojedinaca sastavni su dio vizije Županije kao regije koja ulaže u ljude. Ljudi su najvažniji potencijal za svladavanje budućih izazova i nositelj daljnjeg razvoja županije kao snažne i napredne regije.

Uspostava ujednačene kvalitete javnih usluga, uz njegovanje načela partnerstva s građanima, osnovni je princip učinkovite i djelotvorne javne uprave i koncepta dobrog upravnog postupanja koji će se nastaviti provoditi na cjelokupnom području županije. Digitalizacija rada javne uprave, odnosno tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave omogućuje informiranost, participativnost, transparentnost, ali i responzivnost javne uprave u realnom vremenu.

Županija je sastavljena od tri mikroregije pri čemu postoje razlike između pojedinih dijelova županije u životnom, socijalnom i drugom standardu, kulturnoj i sportskoj infrastrukturi. Stoga ravnomjerniji regionalni razvoj zahtijeva prilagodbu ekonomskih i drugih politika kako bi se smanjila neuravnoteženost u razvoju pojedinih mikroregija i stvorili preduvjeti za održiv gospodarski i društveni razvoj cijelog područja županije. Navedeno traži veći stupanj decentralizacije, valoriziranje različitih potreba i potencijala, uključujući i primjerenu ravnotežu između investicija u fizički kapital, jačanja institucija i ulaganja u ljudski kapital.

Izgradnja i modernizacija objekata komunalne i socijalne infrastrukture, ali i jačanje civilnog društva važni su razvojni ciljevi.

Za aktivaciju svih potencijala mikroregija, posebno plavo-zelenih, planirat će se mjere za poticanje gospodarstva, a sve u funkciji visoke kvalitete života i standarda stanovnika županije.

S obzirom na sve intenzivniji trend gerontizacije stanovništva, adekvatne socijalne usluge i prilagođena infrastruktura postaju nužnost u osiguranju standarda života svih, a posebno starijih građana. To uključuje i pružanje usluga u zajednici, poput jačanja usluga njege u kući, organiziranje pružanja nezdravstvenih oblika skrbi (plaćanje računa, osiguravanje i dostava obroka, lijekova i drugih potrepština, pomoć u brizi o kućanstvu i slično). Navedeno podrazumijeva sinergijsko djelovanje javnog i civilnog sektora u pogledu planiranja i realizacije usluga u zajednici, kako bi se detektirali i mobilizirali svi postojeći kapaciteti za što učinkovitije pružanje usluga i osiguranje dostojanstvenog starenja.

Civilni sektor važna je karika u promptnom i kreativnom pružanju usluga i kreiranju kvalitetnog sadržaja u organizaciji slobodnog vremena u području kulture, obrazovanja, kreativnog sadržaja, sporta, zaštite okoliša, ljudskih prava i građanskog aktivizma te mjera solidarnosti i jačanja socijalnog kapitala. Samoorganiziranje građana u pogledu udruga građana različitih djelatnosti potencijal je kojim se unaprjeđuje ravnomjerna disperziranost i omogućuje dodatni sadržaj za stanovništvo na području svih triju mikroregija te omogućuje razvoj znanja i vještina te osjećaj pripadnosti zajednici, uz stvaranje novih ideja i programa koji osnažuju zajednicu. Civilno društvo omogućuje i aktivnu participaciju u procesu kreiranja i donošenja odluka u različitim područjima djelovanja, a na taj bi se način omogućilo i aktivnije sudjelovanje građana u demokratskim procesima na lokalnoj razini, kako bi samostalno odlučivali o razvoju svojih životnih sredina. Namjera je poticati djelovanje udruga civilnoga društva u području mikroregija izvan grada Rijeke, kako bi se osnažili kapaciteti udruga za pružanje različitih kreativnih i drugih sadržaja izvan županijskog središta. Time bi se, osim pružanja dodatnog sadržaja, podržalo zapošljavanje u manje razvijenim mikroregijama, poticao ostanak, primarno mladog stanovništva u tim mikroregijama, osigurala dostupnost raznolikih usluga te ostvario razvoj mikroregija u pogledu ponude sadržaja, razvoja identiteta i profiliranja tih područja kao kreativnih, inovativnih, atraktivnih i održivih zajednica.

Razumijevajući da živimo u izuzetno turbulentnom vremenu, ovaj prioritet jedan je od najzahtjevnijih za sve stanovnike županije u narednom razdoblju.

Posebni ciljevi:

- 5.1. Regija zdravlja i kvalitete života
- 5.2. Visok socijalni standard i dostojanstveno starenje
- 5.3. Razvoj kulture i sporta te poticanje kreativnosti
- 5.4. Unaprjeđenje i daljnji razvoj civilnog društva
- 5.5. Razvoj mikroregija aktiviranjem razvojnih potencijala

Posebni cilj 5.1: Regija zdravlja i kvalitete života

Zdravlje i zdravstvena zaštita temelj su svakog društva, a županija je prepoznala značenje zdravlja i kvalitete života za sve građane. Zbog toga se nastavlja poticati kvalitativno upravljanje zdravstvenim standardom te se planira osigurati odgovarajuća primarna i sekundarna zdravstvena zaštita. Nadalje Županija planira nastaviti (su)financirati programe i projekte kojima se osigurava nadstandard usluga u zdravstvu. Poticat će se ulaganja u infrastrukturu, opremu i stručno osoblje te programe za ciljne kategorije korisnika. Županija razvija i provodi, te će i nadalje provoditi programe prevencije bolesti.

Klinički bolnički centar Rijeka (KBC) smješten je na više lokacija, a građevinsko-tehničko stanje pojedinih objekata je ispod normativa bolnice najvišeg ranga. Slijedom toga 2016. godine pokrenut je, za županiju vrlo važan projekt izgradnje Nove bolnice. Nova

bolnica se gradi u fazama, a u 2022. godini očekuje se dovršetak izgradnje druge faze projekta, izgradnje Dječje bolnice te Klinike za ginekologiju i porodništvo. Županija će poticati razvoj KBC-a i suradnju sa Sveučilištem u Rijeci i Medicinskim fakultetom, u svrhu transformacije KBC-a u Sveučilišnu bolnicu.

Zbog nedostatka i odlaska liječnika pojedinih specijalizacija u inozemstvo, Županija planira i nadalje sudjelovati u osiguranju financijske održivosti zdravstvenog sustava. Naime u Županiji se izdvajaju značajna sredstva potrebna za održavanje velikog broja objekata namijenjenih zdravstvenoj skrbi.

U rjeđe naseljenim područjima (Gorski kotar i Otoci) gdje je uočena nedovoljna dostupnost specijalističko-konzilijarne zaštite planira se osigurati veća dostupnost iste.

Također, poticat će se otvaranje specijaliziranih sportskih ambulanti. Dostupnost, kvaliteta i učinkovitost zdravstvene zaštite osnovne su vrijednosti suvremenih zdravstvenih sustava te će i dalje biti u fokusu razvoja. Pritom treba naglasiti da je dobro zdravlje ključan preduvjet za gospodarski i društveni razvoj. Ono pridonosi povećanoj produktivnosti i učinkovitoj radnoj snazi te koristi svim sektorima i cijelome društvu. Zbog toga se planiraju aktivnosti kako bi se svim stanovnicima županije dala jednaka prilika u korištenju zdravstvenih usluga.

Temelj zdravstvenog sustava županije je primarna zdravstvena zaštita. Kako bi se osnažila primarna zdravstvena zaštita, Županija planira ulaganja koja će omogućiti uspješnije preventivno djelovanje te podigla kvaliteta skrbi kroz kontinuiranu edukaciju. U planu je jačanje domova zdravlja i izvanbolnička specijalistička zdravstvena zaštita. Resursi u javnom bolničkom sustavu, planiraju se nadopuniti daljnjim uključivanjem privatnih pružatelja zdravstvene zaštite.

Također, u županiji će se nastaviti s ulaganjem u zdravstvenu i sportsku infrastrukturu i programe, čime će se pridonijet poboljšanju kvalitete života u cijelosti.

Posebna pozornost posvetit će se dostupnosti medicinskih usluga na otocima i u ruralnim područjima, ali i za građane koji imaju specifične potrebe u korištenju zdravstvene zaštite, koristeći se između ostalog i mogućnostima telemedicine odnosno digitalnih tehnologija.

Mjere:

1. *Promicanje zdravog načina života i cjeloživotne tjelesne aktivnosti*
2. *Modernizacija, izgradnja i opremanje zdravstvene infrastrukture i podrška zdravstvenom sustavu u post-COVID razdoblju*
3. *Kvalitetno i održivo upravljanje, organizacija i informiranje u području zdravstva*
4. *Osiguranje kvalitetnog, dostupnog i priuštivog pristupa zdravstvenim uslugama*
5. *Sustavno ulaganje u kvalitetu obrazovanja i usavršavanja zdravstvenih djelatnika*

Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030.	SC 13. Jačanje regionalne konkurentnosti
Kohezijska politika razvoja Europske unije 2021.-2027.	

Posebni cilj 5.2: Visok socijalni standard i dostojanstveno starenje

Poznato je da je djelotvorna ekonomska politika i poslovno poticajno društveno okruženje nužan preduvjet za ostvarivanje gospodarskog rasta. No iako nužni, to nisu i dovoljni preduvjeti. Da bi rast bio održiv, učinci se moraju preliti na životni standard i kvalitetu života cjelokupnog stanovništva. Zdravlje, zdravstvena zaštita, kvaliteta života starijih sugrađana, solidarnost s ranjivim društvenim skupinama ili osobama izloženima riziku od siromaštva nerazdvojne su sastavnice solidarnog i prosperitetnog društva, što je jedan od važnih ciljeva županije. Slijedom navedenog, u županiji se planira uz donošenje mjera, poticati aktivnosti na sprječavanju socijalne isključenosti nezaposlenih, osobito skupina čija se nezaposlenost povećava, naročito u mikroregijama s većom stopom nezaposlenosti (žene, starije osobe, Gorski kotar).

U županiji se planira nastaviti s ulaganjem u mjere socijalne politike koje uključuju i poboljšanje pristupa i kvalitete temeljne društvene infrastrukture i usluga, kvalitete života i drugo. U tom smislu fokus će biti na smanjenju rizika od siromaštva i socijalne isključenosti te smanjenje nejednakosti u društvu. Unaprjeđenje ravnomjerne dostupnosti i kvalitete sveobuhvatne socijalne skrbi za posebno osjetljive skupine, djecu, mlade, osobe iz ruralnih područja, osobe s invaliditetom, žrtve nasilja u obitelji, djecu, starije osobe, beskućnike, i drugo poticati će se prilagodbom javnih politika posebnostima i izazovima pojedine lokalne zajednice. Priuštivost domova za starije osobe u županiji će se poticati na način da se povećaju kapaciteti uz činjenicu da isti budu dostupni svim građanima.

Jedna od mjera koja će omogućiti daljnji razvoj je unaprjeđenje mreže institucijskih i izvan institucijskih oblika skrbi za sve društvene skupine.

Sagledavajući potrebe stanovništva u planu je poboljšanje pristupa i kvalitete temeljne društvene infrastrukture i usluga povezivanjem postojećih i ravnomjernim razvojem novih usluga usklađenih s potrebama stanovništva pojedinih lokalnih zajednica.

Pri planiranju razvoja socijalne skrbi naglasak će se staviti na izgradnju efikasnog infrastrukturnog okvira za osmišljavanje, izradu prototipa i testiranje socijalnih inovacija. Isto će se postići kroz formiranje centra za socijalne inovacije u području socijalne skrbi, a unutar kojeg će se kroz strukturirani proces baziran na dizajnu usluga i dizajnerskom promišljanju osigurati poticajno interdisciplinarno okruženje.

Mjere:

1. *Prilagodba socijalnog i zdravstvenog sustava sve starijoj strukturi stanovništva*
2. *Podizanje infrastrukturnog kapaciteta te poboljšanje kvalitete usluga institucija na području socijalne skrbi*
3. *Razvoj mreže institucijskih i izvan institucijskih oblika skrbi za sve društvene skupine*
4. *Poticanje razvoja socijalnih inovacija u području socijalne skrbi*

Kohezijska politika razvoja Europske unije 2021.-2027.	
UN ciljevi održivog razvoja	

Posebni cilj 5.3: Razvoj kulture i sporta te poticanje kreativnosti

Kultura i kreativnost ključni su preduvjeti razvoja društva, zbog čega će se u županiji poticati razvoj kulture i održivo korištenje kulturne baštine kao temelja regionalnog i lokalnog identiteta. Pristup kulturnim aktivnostima još uvijek nije ravnomjeran u svim područjima županije, odnosno u velikoj mjeri je koncentriran u gradu Rijeci, zbog čega se planira razvoj kulturnih institucija koje će poslužiti kao baza za poticanje različitih kulturnih događanja. Županija će nastaviti poticati programe udruga i privatne inicijative kako bi se podigla kvaliteta života stanovnika u tim područjima.

Iako grad Rijeka u svom sastavu ima visoku koncentraciju sportskih objekata, što zadovoljava potrebe grada i okolnog područja, planira se izgradnja rekreativnih zona (Preluk, Platak, Centar bazičnih priprema u Gorskom kotaru) te objekata na istočnom dijelu grada (bazena, sportske dvorane, i drugo). Budući da Gorski kotar i Otoci zaostaju po pitanju brojnosti sportskih sadržaja uz iznimku grada Delnica, na tom se području planira izgradnja sportskih i rekreativnih objekata. Zbog utjecaja klimatskih promjena, i moguće stagnacije zimskih sportova u goranskom području, u planu je da Županija zajedno s ostalim dionicima radi na poboljšanju infrastrukturnih uvjeta i programa za rekreativne i sportske aktivnosti. Kako je rekreiranje građana u županiji na vrlo niskoj razini, što izravno slabi gospodarsku učinkovitost i opterećuje zdravstvo, poticat će se rekreativni programi za sve dobne skupine, a posebno bavljenje sportom kroz sve etape školovanja.

U planu Županije je daljnje djelovanje klubova za osobe s invaliditetom čime će se neizravno podupirati uključenost posebnih društvenih skupina u rekreativne i sportske aktivnosti.

Sektor kulturnih i kreativnih industrija te industrija doživljaja imaju više podsektora, od kojih su neki u županiji više (muzeji, knjižnice i baština, umjetnost, glazba i izvedbene umjetnosti), a pojedini manje zastupljeni, kao dizajn, film, fotografija, umjetnički obrti i drugo. Dosegnuti stupanj razvoja ovoga sektora predstavlja izuzetni potencijal te će Županija u partnerstvu s odgovarajućim dionicima i dalje poticati njegov daljnji razvoj. Različitost sadržaja prisutna je u gradu Rijeci, a činjenica da je bila prijestolnicom kulture otvara nove razvojne mogućnosti. U planu je dovršenje nove gradske knjižnice te obnova pojedinih kulturnih ustanova.

Kvaliteta organizacije slobodnoga vremena mladih, osim što utječe na kvalitetu, raznolikost i dostupnost raznolikih umjetničkih, kulturnih, kreativnih, aktivističkih, sportskih i drugih sadržaja, ima i preventivnu funkciju u pogledu suzbijanja društveno neprihvatljivih oblika ponašanja. U tom smislu, težit će se poticanju kreativno-kulturne civilne scene i njegovanju visoke razine slobode umjetničkog i kreativnog izražavanja za ponudu novog i osiguravanje dostupnosti novog kreativnog sadržaja djeci, mladima i mladim obiteljima.

Mjere:

1. *Poticanje razvoja kulture i održivo korištenje kulturne baštine kao temelja regionalnog i lokalnog identiteta*
2. *Modernizacija, izgradnja i opremanje kulturne infrastrukture i podrška kulturi u post-COVID razdoblju*
3. *Poticanje razvoja kulturnih i kreativnih industrija te aktivno uključivanje kulture i sporta u industriju doživljaja*
4. *Unaprjeđenje infrastrukturnih uvjeta i odgovarajuće opreme za potrebe programa sportskih i rekreativnih aktivnosti*
5. *Poticanje unaprjeđenja sustava sporta i sportskih djelatnosti*

Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030.	SC 13. Jačanje regionalne konkurentnosti
Kohezijska politika razvoja Europske unije 2021.-2027.	
UN ciljevi održivog razvoja	

Posebni cilj 5.4: Unaprjeđenje i daljnji razvoj civilnog društva

Organizacije civilnog društva (OCD) predstavljaju slobodno i samoorganizirano djelovanje građana u svrhu ostvarenja određenog javnog dobra. U Županiji postoji dugogodišnja tradicija suradnje s civilnim društvom, što je ugrađeno u sve strateške dokumente. Kako još uvijek nema jedinstvenog sustava praćenja broja aktivnih registriranih udruga, raspodjele donacija i zapošljavanja, poticat će se uspostava istog. Upravo zbog utjecaja krize te smanjivanja javnih proračuna, u planu je sustavna evaluacija učinaka potpora udrugama. To će omogućiti bolju usklađenost programa udruga sa strateškim ciljevima Županije, a time i mnoge sinergijske učinke na razvoj. Županija planira i nadalje davati potpore organizacijama civilnoga društva, a što će se nastaviti kako bi se ojačali i osvijestili kapaciteti udruga i osnažilo njihovo djelovanje.

Participacija djece i mladih ima posebnu ulogu u razvoju civilnog društva. Jedna od aktivnosti u Županiji biti će usmjerena na obrazovne i odgojne aktivnosti u cilju stvaranja svijesti o ulozi pojedinca u zajednici.

U sustavu civilne zaštite vodeću ulogu ima javni sektor. U županiji postoje pravni subjekti čija djelatnost može uzrokovati različite vrste kriznih situacija. Zbog navedenog razgranata je mreža dionika uključenih u sustav civilne zaštite čije djelovanje je sastavnicom planova u području prevencije i sanacije (posljedica) kriznih stanja.

Značajna ulaganja u županiji evidentirana su u opremu te infrastrukturu, primarno vatrogasnu zaštitu. Pritom suradnja između dionika i nadalje će se poticati u cilju omogućavanja efikasnijeg korištenja resursa, diseminacije informacija te posljedično učinkovitijeg djelovanja. Dodatno, u planu Županije je sudjelovanje pojedinih dionika u sustavu civilne zaštite (npr. članovi vatrogasne zajednice) u aktivnostima sanacije kriznih žarišta, poput požara i izvan županije čime se potvrđuje kvaliteta operativnih kapaciteta te sposobnosti učinkovitog regionalnog djelovanja izvan granica županije.

Planirane aktivnosti na razini županije usmjerit će se na koordinaciju djelovanja svih službi i pravnih osoba. Županija u suradnji sa dionicima poticat će ulaganje u sustav civilne zaštite. Dodatno će se osnažiti stručno-tehnološko osposobljavanje djelatnika za rješavanje kriznih situacija uzrokovanih samim karakterom tehnološkog procesa ili interakcijama s rubnim uvjetima koji se u njima odvijaju. Kako je uočen nedostatak infrastrukturnih kapaciteta (poput neizgrađenog heliodroma) koji su uvjetovani djelovanjem na nacionalnoj razini, Županija će se u suradnji s odgovarajućim dionicima zalagati za izgradnju potrebne infrastrukture. Kako bi se prevenirala regionalna nejednakost u pristupu uslugama po pitanju zdravlja i sigurnosti građana te civilne zaštite, u suradnji s organizacijama civilnog društva, Županija planira jačati društvenu koheziju na temelju jednakih prilika i jednake brige za sve društvene skupine.

Mjere:

1. *Oснаživanje kapaciteta organizacija civilnog društva za doprinos društveno-ekonomskom razvoju*
2. *Prevenција i borba protiv diskriminacije, netolerantnosti, mržnje i svih oblika nasilja*
3. *Jačanje volonterstva, participacije i suradnje u društvu i zajednicama*
4. *Poticanje na umrežavanje raznih dionika civilnog, privatnog i javnog sektora*

Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030.	SC 13. Jačanje regionalne konkurentnosti
Kohezijska politika razvoja Europske unije 2021.-2027.	 4. Europa s istaknutijom socijalnom komponentom
UN ciljevi održivog razvoja	 5 RODNA RAVNOPRAVNOST 10 SMANJENJE NEJEDNAKOSTI 16 MIR, PRAVDA I SNAŽNE INSTITUCIJE 17 PARTNERSTVOM DO CILJEVA

Posebni cilj 5.5: Razvoj mikroregija aktiviranjem razvojnih potencijala

Županija obuhvaća tri mikroregije, Gorski kotar, Otoke i mikroregiju Priobalje. Iako se različite mikroregije nadopunjuju, a s obzirom na veličinu prostora potencijali jedne mikroregije ujedno su i prednosti. Kvaliteta i dostupnost javnih i društvenih usluga i sadržaja, važna je za sve stanovnike županije. Kako bi se ojačala pozicija mikroregija, u planu je poticanje izgradnje održive infrastrukture, posebno u ruralnom području. Navedeno će omogućiti razvoj Gorskoga kotara, mikroregije koja raspolaže značajnim zelenim resursima. Istovremeno, na obalnom i otočnom dijelu kao logičan slijed potencirat će se plavi razvoj. Na otocima kao najeksploatiranijem turističkom području županije planira se intenzivirati plavo-zelena ekonomija, a niskouglični razvoj dobiva veću ulogu u dugoročnim strateškim promišljanjima.

Naglasak je na planiranju ekološki odgovornog razvoja koji se temelji na korištenju obnovljivih izvora energije. Pozitivni razvojni primjeri otoka Krka, Lošinja i Unija planiraju se proširiti i na ostale otoke te tako potaknuti plavo-zeleni razvoj.

Današnja transformacija regija, gradova i otoka, potaknuta razvojem digitalnih tehnologija i ostalim globalnim trendovima, ne ostavlja prostor postupnim i ograničenim poboljšanjima upravljanja resursima i javnim uslugama. Donositelji odluka i vodeći ljudi regije i lokalnih samouprava suočeni su s vrlo kompleksnim zadatkom prepoznavanja i

implementacije inovativnih i radikalnih transformacijskih rješenja s ciljem povećanja kvalitete standarda života na svojem području.

Ključni čimbenik uspješnosti i dinamike razvoja pametnih regija gradova i otoka je sposobnost prikupljanja i analize velike količine podataka koji se u realnom vremenu prikupljaju na nivou gradova i njegovih ustanova i organizacija. Dostupnost pravovremenih, sveobuhvatnih i strukturiranih podataka pretpostavka je kvalitetnijeg donošenja odluka, uspješnijeg upravljanja funkcijama grada u realnom vremenu te predvidljivijeg dugoročnog planiranja.

Razvoj koncepta pametnog grada može se primijeniti na gradove i otoke svih veličina. Razvoj prilagođenih, primjenjivih i cjenovno dostupnih pametnih rješenja koja utječu na razvoj manjih gradova, predstavlja veliki izazov inovativnim tehnološkim tvrtkama i prilika su za inovativni ekosustav vlastitih tvrtki i stručnjaka kakav se želi stvoriti na području županije.

Inovativna rješenja pametnih gradova, dokazano je, kvalitetnije uspijevaju ukoliko su testirana ili inicijalno primijenjena na nivou manjih sredina ili naselja te kasnije skalabilno proširena na veća urbana područja.

Kvarnerski otoci (npr. Krk, Cres, Lošinj) prvi su otoci u Hrvatskoj koji se transformiraju putem koncepta pametnog i održivog razvoja. Županija će nastaviti zajedno s lokalnom samoupravom ulagati i poticati razvoj inteligentnih rješenja i servisa na čitavom području regije (npr. pametna naselja, senzorske i 5G mreže, nadzorne kamere za upravljanje prometom, širenje mreže e-punionica, inteligentna rasvjeta, digitalna destinacijska platforma, pametno upravljanje otpadom, gradske aplikacije za participaciju građana i sl.).

Bolje korištenje energije iz obnovljivih izvora jedan je od prioriteta Županije, zbog čega se planira niz aktivnosti u svrhu poticanja korištenja sunca, mora i vjetra. Mnoge zajednice na otoku i u ruralnim dijelovima županije imaju potencijale i moguću samodostatnost u vodi, energiji, šumama, morskim i šumskim plodovima, pojedine i u proizvodnji hrane. Slijedom navedenog Županija u suradnji s važnim dionicima nizom mjera planira poticati ulaganja u proizvodnju hrane i eko hrane, preradu morskih i drugih proizvoda te energetske osamostaljivanje.

U županiji će se pružati podrška projektima kojima se aktiviraju razvojni potencijali mikroregija i nastojati osigurati njihovo (su)financiranje iz lokalnih, regionalnih, nacionalnih i europskih izvora među kojima su i projekti upisani u SPUR (informacijski sustav za strateško planiranje i upravljanje razvojem) koji su navedeni u dodatku Plana razvoja.

Mjere:

- 1. Kvaliteta i dostupnost javnih i društvenih usluga i sadržaja*
- 2. Provođenje poticajnih mjera i politika u svrhu jačanja mikroregija*
- 3. Izgradnja održive infrastrukture u funkciji razvoja ruralnog područja, otoka i Gorskog kotara*
- 4. Razvoj pametnih i održivih gradova, sela i otoka*

Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030.	SC 12. Razvoj potpomognutih područja i područja s razvojnim posebnostima
---	--

<p>Kohezijska politika razvoja Europske unije 2021.-2027.</p>	
<p>UN ciljevi održivog razvoja</p>	

HORIZONTALNE MJERE:

1. Učinkovita javna uprava samouprava u službi građana i gospodarstva
2. Sigurnost i otpornost na krizna stanja
3. Digitalna transformacija
4. Održivi i ravnomjeran regionalni razvoj
5. Ravnopravnost za sve društvene skupine

1. Učinkovita javna uprava samouprava u službi građana i gospodarstva

Učinkovita javna uprava zahtijeva kompetentne ljude zbog čega će Županija poticati obrazovanje i osposobljavanje dužnosnika i službenika kako bi se izgradila efikasnija, efektivnija, odgovorna, kvalitetna, poštena i građanima održiva uprava. Aktivnosti uključuju seminare, okrugle stolove, savjetovanja, predavanja, radionice, obuku (trening), a tematski će pokrivati razna područja kao što su zakonodavstvo, financije, strateško planiranje i upravljanje i korištenje pretpripravnih fondova EU-a i mnoga druga. Navedeno će doprinjeti unaprjeđenju upravnih kapaciteta što će pomoći usklađenju s izazovima javnih potreba i konkretnih zahtjeva.

Javna uprava kao servis građanima, primarno će se povezati sa potrebama građana na svim razinama te će se oslanjati na pretpostavke koje osiguravaju usmjerenost na rezultate. Suvremeno društvo treba javnu upravu koja će se voditi kriterijima uspješnosti. U cilju rasterećenja gospodarstva poticat će se digitalizacija usluga te smanjenje procedura i postupaka. Posebno će se raditi na povezivanju gradova i općina radi zajedničkog planiranja projekata te stvarati pozitivno poslovno okruženje i unaprjeđivati uvjete poslovanja poduzetnika i obrtnika uklanjanjem parafiskalnih nameta u ovlastima JLP(R)S-ova.

2. Sigurnost i otpornost na krizna stanja

Sigurnost je danas jedan od značajnijih čimbenika razvoja društva, zajednica, ali i pokretački motiv razvoja gospodarstva. Kako bi se uspješno nosila s turbulentnim okruženjem, transformacijskim procesima i kriznim stanjima uzrokovanim neočekivanim zdravstvenim ili drugim ugrozama, u županiji će se i nadalje poticati učinkovitost rada

pravnih subjekata čija djelatnost može uzrokovati različite vrste kriznih situacija. Razgranatu mrežu dionika uključenih u sustav civilne zaštite koji djeluju i u području prevencije i sanacije (posljedica) kriznih stanja, Županija će i dalje razvijati te činiti dodatne napore u unaprjeđenju kvalitete i pravovremenog obavljanja potrebnih aktivnosti. Županija i drugi relevantni dionici će nastaviti sa ulaganjima u opremu te infrastrukturu, primarno vatrogasne zaštite, i poticati suradnju između dionika radi efikasnijeg korištenja resursa, diseminaciju informacija te posljedično učinkovitije djelovanje. Aktivnosti na razini županije planiraju se usmjeriti na koordinaciju djelovanja svih službi i pravnih osoba te se planira osigurati sustavno ulaganje, posebno ulaganjima u sustav civilne zaštite u okviru ESI fondova te dodatnim sredstvima u okviru Mehanizma civilne zaštite Europske unije za sanaciju posljedica kriznog stanja što utječe na kvalitetu i učinkovitost suočavanja s kriznim stanjima. U županiji će se poticati obrazovanje i stručno-tehnološko osposobljavanje djelatnika za rješavanje kriznih situacija, kao i izgradnju infrastrukturnih kapaciteta kako bi se umanjila regionalna nejednakost u pristupu uslugama po pitanju zdravlja i sigurnosti građana te civilne zaštite.

3. Digitalna transformacija

Razvoj digitalnih ekosustava i iskorištavanje podataka kao digitalnih energenata, temeljna je odrednica razvoja županije. Kako bi se omogućila socijalna i gospodarska transformacija u županiji će se poticati digitalizacija javne uprave, regionalne samouprave te lokalnih samouprava, u svrhu jednostavnijeg, dostupnijeg, bržeg i kvalitetnijeg pružanja usluga građanima te poslovanja u ključnim gospodarskim sektorima radi jačanja konkurentnosti regije. Planira se otvorena suradnja relevantnih dionika sa vladom, ministarstvima, gospodarstvom i sveučilištem.

4. Održivi i ravnomjeran regionalni razvoj

Ravnomjerni regionalni razvoj jedan je od najvažnijih ciljeva EU-a koja čak trećinu svoga proračuna izdvaja za razvoj slabije razvijenih regija kroz kohezijsku politiku i EU fondove. Na području županije će se nastaviti podržavati politika ravnomjernog regionalnog razvoja Hrvatske, na način da se planiraju provoditi i koordinirati aktivnosti regionalne i lokalne razvojne politike. Navedeno će pridonijeti uspostavi cjelovitog sustava programiranja, upravljanja i financiranja regionalnoga razvoja. Mikroregije u županiji, osim razlika u naseljenosti i demografskim obilježjima, imaju različit stupanj razvijenosti. Posebno se to odnosi na mikroregiju Gorski kotar, ali i na Otoke, za koje mikroregije se planira niz aktivnosti, posebno poticanja ulaganja u prometnu dostupnost, gospodarstvo, poduzetništvo i naročito u digitalnu transformaciju. Nadalje, u županiji će se poticati sve mjere i aktivnosti koje će doprinijeti priuštivosti i dostupnosti zdravstvenih i socijalnih usluga, kulturnoga razvoja, sporta i obrazovanja.

5. Ravnopravnost za sve društvene skupine

Ravnopravnost u društvu temeljna je ljudska sloboda. Na području županije žive različite društvene skupine koje pojedinačno imaju svoje zahtjeve i potrebe. Prepoznavši različitost kao potencijal, u županiji će se podupirati sve društvene skupine, bez obzira na spol, dob, vjeru, rasu, rodno ili drugo opredijeljenje, a posebno one koje su najranjivije, djecu i starije, kao i osobe s invaliditetom te osobe s posebnim potrebama.

6. OKVIR ZA PRAĆENJE I VREDNOVANJE PLANA RAZVOJA

Plan razvoja okvir je za oblikovanje i provedbu javnih politika u županiji do kraja 2027. godine. Provedba Plana razvoja temeljit će se na provedbi posebnih ciljeva i utvrđenih mjera i aktivnosti, a sve u cilju provedbe utvrđenih prioriteta razvoja županije.

Za realizaciju Plana razvoja potrebno je osigurati održivost financija i u tom okviru će se sastaviti i izvršavati proračun.

Provedbeni programi sadržavat će izravnu poveznicu između mjera, proračunskih programa i aktivnosti te utvrđenih prioriteta za provedbu određenih aktivnosti i projekata. Na taj će se način osigurati koherentnost ciljeva i provedbe ukupnih javnih politika na regionalnoj i nacionalnoj razini te usklađenost s planiranjem proračuna i drugih izvora financiranja.

Praćenje, vrednovanje i izvještavanje o provedbi Plana razvoja važan je dio procesa strateškog planiranja. Praćenje provedbe Plana razvoja obuhvaćat će proces prikupljanja, analize i usporedbe pokazatelja kojim će se sustavno pratiti uspješnost provedbe ciljeva i mjera iz Plana razvoja. Kontinuirano će se izvještavati nadležna tijela o provedbi Plana razvoja radi pružanja pravovremenih i relevantnih informacija kako bi se unaprijedila daljnja provedba ovog akta strateškog planiranja.

Postupak vrednovanja Plana razvoja provodio se/planira se provoditi sukladno Pravilniku o provedbi postupka vrednovanja („Narodne novine“ broj 66/19) i drugoj odgovarajućoj regulativi.

Donesena je Odluka Župana o početku postupka vrednovanja Plana razvoja koja sadrži i Plan vrednovanja Plana razvoja. Sukladno Planu vrednovanja predviđeno je provođenje ukupno triju postupaka vrednovanja navedenog akta, i to: vrednovanje tijekom izrade (prethodno vrednovanje) do zaključno listopada 2021. godine, vrednovanje tijekom provedbe (srednjoročno vrednovanje) u periodu 2024./2025. godine te vrednovanje nakon provedbe (naknadno vrednovanje) koje se planira provesti tijekom 2028. godine.

Svaki od navedenih postupaka rezultirao je/rezultirati će Izvješćem o vrednovanju čiji zaključci o procjeni kvalitete izrade, djelotvornosti i učinkovitosti Plana razvoja i preporuke za poboljšanje su implementirane/će se implementirati u daljnje provođenje Plana razvoja.

Nadalje je, Odlukom Župana, osnovan Odbor za vrednovanje Plana razvoja u sastavu od tri člana, i to: predstavnika Regionalnog koordinatora Primorsko-goranske županije, predstavnika Županije te predstavnika Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije. Osnovna zadaća ovog Odbora je, zajedno s Županijom kao nadležnim tijelom za izradu Plana razvoja, osigurati kvalitetnu provedbu postupaka vrednovanja.

U svrhu provedbe nepristrane procjene kvalitete izrade Plana razvoja, javna ustanova „Regionalna razvojna agencija Primorsko-goranske županije“ angažirala je vanjskog stručnjaka za provedbu prethodnog vrednovanja.

Prethodno vrednovanje Plana razvoja obuhvatilo je stručno vrednovanje pojedinih komponenti istog. Stručnjak za vrednovanje je Odboru za vrednovanje više puta prezentirao metodologiju i rezultate provedenih istraživanja i analize te zaključke koji su iz njih proizašli. Pritom je utvrđeno da Analiza stanja zadovoljavajuće i potpuno obuhvaća sve aspekte dosadašnjeg razvoja županije i udovoljava kriterijima važnosti i usklađenosti. SWOT analiza je dobro identificirala unutarnje razvojne karakteristike i polazišta (snage i slabosti) i vanjske utjecaje (prilike i prijetnje). Opis srednjoročnih razvojnih potreba i potencijala koji slijedi iz Analize stanja udovoljava kriteriju konzistentnosti. Prilikom izrade Strateškog okvira i definiranja pokazatelja ishoda i učinka vodilo se računa o važnosti, usklađenosti i

konzistentnosti Plana razvoja. Ocjena je vanjskog stručnjaka da je prilikom izrade Plana razvoja udovoljeno svim postavljenim evaluacijskim kriterijima te da je usklađen sa strateškim dokumentima više hijerarhijske razine. Konačno izvješće o prethodnom vrednovanju Odbor je usvojio u rujnu 2021. godine.

7. OKVIRNI TERMINSKI I FINANCIJSKI PLAN

Sastavni dio Plana razvoja je terminski plan provedbe projekata od strateškog značaja i indikativni financijski plan za provedbu posebnih ciljeva i projekata od strateškog značaja.

Projekti, programi i aktivnosti na području županije planiraju se ostvariti do 2027. godine te sufinancirati iz sljedećih izvora:

- proračun Županije
- proračuni jedinica lokalne samouprave
- državni proračun
- Europski strukturni i investicijski fondovi te ostali inozemni izvori
- privatni izvori
- ostali izvori.

Sredstva iz Proračuna Županije raspodjeljuju se sukladno Zakonu o proračunu („Narodne novine“ broj 87/08, 136/12, 15/15). Županija je razradila postupak ocjene i odabira projekata za sufinanciranje iz županijskog proračuna donošenjem Upute o ocjenjivanju razvojnih projekata u Primorsko-goranskoj županiji. Radi se o jedinom izvoru financiranja kojim Županija može upravljati te za koji može imati točan podatak o ulaganjima u određene projekte, programe i aktivnosti. Tijekom 2020. godine Županija je ostvarila ulaganja u ukupnom iznosu od 471,34 mil. kn, te se temeljem ostvarenog mogu planirati ulaganja u narednom razdoblju u iznosu od gotovo 3 mlrd. kn.

Važan izvor financiranja su sredstva iz europskih strukturnih i investicijskih fondova. Europska unija donijela je dugoročni proračun od 1074,3 milijarde eura u cijenama iz 2018. godine, u što je uključen i Europski razvojni fond. Zajedno s Europskim planom oporavka (Next Generation EU) od 750 milijardi eura, omogućit će se da se tijekom predstojećih godina osigura dosad najveći iznos sredstava od ukupno 1,8 bilijuna eura za potporu oporavku od pandemije bolesti COVID-19 i dugoročnim prioritetima EU-a u različitim područjima politika.

Iz Višegodišnjim financijskim okvirom za razdoblje 2021. – 2027. Republici Hrvatskoj je na raspolaganju oko 14,5 milijardi eura.

Hrvatska će u okviru instrumenta EU sljedeće generacije (do 2026. godine), a u okviru Mehanizma za oporavak i otpornost imati na raspolaganju 9,9, milijardi eura, od čega će 6,3 milijardi eura biti bespovratnih sredstava te 3,6 milijardi eura zajmova.

Sredstva će se dodjeljivati za razvoj infrastrukture i programe u sljedećim područjima: zelena tranzicija, digitalna transformacija, pametan, održiv i uključiv rast i radna mjesta, socijalna i teritorijalna kohezija, zdravlje i otpornost, politike za sljedeću generaciju, uključujući obrazovanje i vještine, a čija su prioritetna područja ulaganja definirana sukladno Nacionalnome planu oporavka i otpornosti 2021.-2026.

Slijedi popis dijela projekata javnopravnih tijela za koje se procjenjuje da će imati značajan utjecaj na cjeloviti razvoj prostora županije:

1. Prometna integracija cestovnog čvora Rijeka (izgradnja druge cijevi tunela Učka, izgradnja autoceste Mali Svib – Križišće – Žuta Lokva te pristupnih prometnica na cestovni čvor Rijeka)
2. Dogradnja drugog kolosijeka željezničke pruge kroz Grad Rijeku te teretnih kolodvora u prometnom čvoru Rijeka

3. Priprema za širenje luke na Krku te izgradnja potrebne prateće infrastrukture (Izgradnja pruge visoke učinkovitosti Rijeka – Botovo i izgradnja novoga cestovno-željezničkog mosta Krk)
4. Izgradnja novog Kliničkog bolničkog centra Rijeka
5. Dovršetak izgradnje Sveučilišnog Kampusa i Riječke inovacijsko društveno-kulturne arene
6. Modernizacija Zračne luke Rijeka
7. Dovršetak modernizacije Rafinerije nafte Rijeka
8. Regionalni sportsko-rekreacijski i turistički centar Platak
9. Izgradnja žičare na Učku

Detaljniji financijski okvir Županije i jedinica lokalne samouprave po godinama razradit će se u okviru provedbenih programa koji se izrađuju za četverogodišnje razdoblje.

DODATAK

1. Analiza stanja
2. Pokazatelji
3. Projekti iz SPUR-a po mikroregijama

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. Ukupan broj stanovnika u Primorsko-goranskoj županiji 1991., 2001., 2011. i procjena broja stanovnika 2018. godine	18
Grafikon 2. Obrazovna struktura stanovništva starijeg od 15 godina u Primorsko-goranskoj županiji prema Popisu stanovništva iz 2011. godine	18
Grafikon 3. Bruto domaći proizvod po stanovniku u 10 vodećih hrvatskih županija i Republike Hrvatske, u 2008 i 2017. godine, u EUR	20
Grafikon 4. Udio prihoda poduzetnika u skupinama s različitim intenzitetom znanja i tehnologije u ukupnome broju poduzetnika u PGŽ i RH u 2018., u %.....	21
Grafikon 5. Prihodi po zaposlenome po odabranim područjima djelatnosti NKD-a u razdoblju 2016.-2018., u HRK	22
Grafikon 6. Promet kontejnera u sjevernojadranskim lukama Rijeka, Kopar, Trst od 2007. do 2019. godine (TEU)	29
Grafikon 7. Gustoća širokopojasnog interneta putem nepokretne mreže po županijama 2019.	31
Grafikon 8. Ukupna instalirana snaga po županijama (MW).....	33

POPIS TABLICA

Tablica 1. Popis akata strateškog planiranja kojima se podupire provedba strateškog okvira Plana razvoja Primorsko-goranske županije	57
--	----